
SCRIPTUM NR 45

Red. Egil Johansson

Rapportserie utg. av Forskningsarkivet
vid Umeå Universitet
ISSN 0284-3161 ISRN UM-FARK-SC--41--SE

ISKYRKAN I JUKKASJÄRVI

Sakral symbol och pastoral funktion

Forskningsseminariet TURISTEN I ISKYRKAN 21-23 februari 1997

Red. av Sölve Anderzén

(Elektronisk version utan bilder, april 1998. Layout och sidbrytningar kan avvika från originalet.)

FORSKNINGSARKIVET

Umeå universitet
901 74 UMEÅ Tel. +46 090-166571 Fax. 46 090-166643

FEBRUARI 1998

Redaktörens rader

Forskningsarkivet i Umeå syftar till en nära samverkan mellan arkiven och forskningen vid universitetet. Fördenskull utger Forskningsarkivet källskrifter i skriftserien **URKUNDEN**. Där publiceras valda akter och dokument ur våra arkiv, som blivit aktuella i pågående forskning och utbildning vid universitetet.

På motsvarande sätt presenteras vetenskapliga framställningar och bearbetningar av det historiska källmaterialet i rapportserien **SCRIPTUM**.

Syftet med denna serie kan anges i följande huvudpunkter. Publikationsserien **SCRIPTUM** skall

1. utge forskningsmässiga kommentarer till utgåvor av källskrifter i Forskningsarkivets källserie **URKUNDEN**
2. publicera andra forskningsrapporter med anknytning till Forskningsarkivets verksamhet, som befinner sig vara angelägna för den vetenskapliga metodutvecklingen och debatten
3. publicera framställningar av t ex lokalhistorisk karaktär av mer allmänt intresse för Forskningsarkivets verksamhet och för en bredare allmänhet.

Härmed önskar Forskningsarkivet inbjuda alla intresserade till läsning och till att genom egna bidrag delta i utgivningen av skriftserien **SCRIPTUM** för ett ökat meningsutbyte inom och mellan olika discipliner vid vårt och andra lärosäten.

För Forskningsarkivet i Umeå

Egil Johansson

Innehållsförteckning

Redaktörens rader	1
Innehållsförteckning	2
Förord	3

Föreläsningar

Roald E. Kristansen: Arktisk Teologi: Is og sne som sakramentale symboler	5
Lilly-Anne Elgvin: Forkynnelse i et vinterlandskap: Vinterbilder i Lars Levi Læstadius' prekener	17
Sölve Anderzén: Iskyrkan och pastoral praxis	25
Jan-Erik Johansson: Iskyrkan i Jukkasjärvi	42
Timo Vilgats: Iskyrkan i Jukkasjärvi församling	48

Insända rapporter och reflektioner

Margareta Attius Sohlman: Iskyrkan – ikon och symbol för evigheten	50
Ellen Roberg: Iskyrkan i Jukkasjärvi 1996/97	54
Elisabeth Gerle: Iskyrka – happening eller skönhetsväg till Gud ...	56
Åse Sørgård: Noen faglig orienterte refleksjoner og etterord	58
Lilly-Anne Elgvin: Notat om iskirken	62
Lisbeth Salomonsson: Kyrkans form och lokalisering	64
Astrid Bråthen og Tore Meistad: Noen faglig orienterte refleksjoner	67
Astrid Bråthen: Noen religiöst orienterte refleksjoner	69

Tore Meistad: Nåde, gudstjeneste og tjeneste (2 Kor 6:10). Preken vid gudstjeneste i Iskirken 23. Februar 1997	71
Biskop Rune Backlund: Meditation i Iskyrkan, Jukkasjärvi 1995.02.05	73

Rapport från forskningsseminariet 'Turisten i Iskyrkan' 21-23 febr 1997, Utarbetad av Roald E. Kristiansen	76
---	----

Förord

Forskningsarkivets rapportserie Scriptum har allt sedan den inleddes med professor Egil Johanssons artiklar i folkundervisningens historia också publicerat ett urval rapporter som är delar av ett pågående studium av norrländskt kyrkoliv. Tidigare rapporter rörande norrländskt kyrkoliv har i regel tillkommit som resultat av intensiva arkivstudier där forskningsarkivet varit en absolut resurs och utgjort den egentliga forskningsmiljön. En av förutsättningarna för studiet av norrländskt socken- och kyrkoliv är att söka spår i de arkiv som bildats genom pågående kyrklig verksamhet. Denna rapport däremot presenterar en mycket norrländsk företeelse som är helt samtida och av annorlunda karaktär än det invanda och traditionella.

I Jukkasjärvi - 20 mil norr om polcirkeln - byggs sedan vintersäsongen 1991/92 en jätteigloo. Under de senare säsongerna en arkitektritad 'snöhög' med över 1000m² byggnadsyta. Byggnadsmaterialet snö och is är regionens naturliga resurs och 'snö- och isbyggarna' har utvecklat en avancerad teknik att nyttja dessa resurser. Denna teknik har nu utvecklats och blivit en exportvara från regionen. Ett exempel är den ispaviljong som dessa experter i år byggt i Kungsträdgården i Stockholm - till invigningen av kulturåret - Kulturhuvudstad 1998. Ispaviljongen har blivit en publiksuccé och besöks av ca 700 personer i timmen - besökande köar i timmar för att få tillträde. Antalet besökande vid igloo-anläggningen i Jukkasjärvi är inte lika stort, men årligen besöks anläggningen av mer än 40.000 gäster från hela världen. Anläggningen har också blivit en 'hit' inom media-världen. Ett stort antal filmteam har använt miljön för inspelningar av skilda slag. Mängder av artiklar - ofta stort uppslagna över flera sidor med mängder av foton i färg - har publicerats i internationell press och facktidskrifter. Anläggningen är en del i utvecklingen av turismen i regionen och har fått ett mycket starkt genomslag. Flera konstnärer är engagerade i utsmyckningen av anläggningen och årligen skapas konst i snö och is. Vid anläggningen finns också en Iskyrka med plats för närmare ett hundratal gudstjänstdeltagare. Den kyrkliga verksamheten är omfattande och vid denna iskyrka sker ett stort antal dop och vigslar. Många av dem som besöker och använder Iskyrkan är turister men Iskyrkan har efterhand fått ökad betydelse för den lokala befolkningen - församlingsborna. T.ex. ökar andelen församlingsbor av

dem som använder kyrkan för dop.

Denna rapport är resultat av ett tvärvetenskapligt forskningsseminarium inom det religionsvetenskapliga nätverket **Ecology of Spirit**. Nätverket samlar forskare vid Tromsø universitet, Umeå universitet, Högskolan i Finnmark Alta och Pomor-universitet Arkhangelsk till ett tvärvetenskapligt studium av kulturell mångfald och religiös identitet inom Barents Regionen.

Seminarieret samlades den 21 - 23 februari 1997 i Jukkasjärvi till ett studium av temat natur och religion genom fokusering på den s.k. Iskyrkan och dess verksamhet. I följande rapport presenteras de fem föreläsningarna vid seminarieret som redigerade artiklar. Dessutom har några av deltagarna bearbetat sina intryck av Iskyrkan och presenterar dem som sina 'rapporter och reflektioner'. Rapporten innehåller också två predikningar, en av dem tillkommen under seminarieret och hållen vid den gudstjänst som då firades, den andra är en meditation av biskop Backlund i samband med visitation vid Iskyrkan februari 1995. Rapportens sista 'bidrag' är det seminarie-protokoll som dokumenterar seminarieret.

Det är en glädje att överlämna rapporten till Forskningsarkivet och Scriptums läsare.

Sölve Anderzén

Teol. Dr.

Institutionen för religionsvetenskap, Umeå universitet

Arktisk Teologi: Is og sne som sakramentale symboler.

Roald E. Kristiansen, Dr.phil.,
teologi- og religionfilosofi, Universitet i Tromsø.

Et "sakrament" er i henhold til kristen teologi et *tegn* på en guddommelig realitet som virker helliggjørende på det mennesket som mottar sakramentet i tro. Sakramentet er alltid knyttet til et *synlig* element (vann, vin) som er forent med den *usynlige* nåde som styrker den troende i sitt håp til Gud. Ofte forbindes sakramentene eksklusivt med dåp og nattverd, men kristendom kan også oppfattes som sakramental i sin grunnkarakter fordi Kristi inkarnasjon har vist at den fysiske materie i seg selv kan "romme" det guddommelige og dermed være en uttrykksform for Guds nærvær og formidle guddommelig nåde. For den kristne er hele verden sakramental i den forstand at den viser hen til Gud som tilværelsens grunnleggende værensmakt. Selv om sakramentene er nært knyttet til kirken som institusjon, er det viktige i sakramentstanken hva Gud gjør i og gjennom sakramentene. I den forstand vil en kunne se sakramentene i en videre sammenheng enn den som er eksklusivt knyttet til vann, vin og brød. Også andre fysiske elementer kan fungere sakramentalt. Den franske teolog og naturviter, Pierre Teilhard de Chardin, har i sin "Hymne til universet" gitt uttrykk for hvordan kosmos selv kan fortolkes sakramentalt ved at alt det skapte blir oppfattet som teologisk meningsbærende og dermed nådeformidlende. Det spørsmålet som dermed blir aktuelt innenfor rammen av en "arktisk (kontekstuell) teologi", er hvorvidt også de arktiske elementene is og sne kan fungere på tilsvarende måte, ikke minst innenfor en kontekst der disse elementene på en avgjørende måte kan sies å prege menneskets livsvilkår.

I det følgende skal vi se nærmere på de vinterlige elementene is og sne og hvordan de blir brukt i Bibelen. Vi skal også se hvordan disse elementenes brukes i den norrøne skapelsesmyten og gi et par eksempler på hvordan is- og snesymboler *kan* brukes i norsk litterær tradisjon. På dette grunnlag skal vi så drøfte mulig-heten for å se is og sne som *sakramentale symboler* i en lokalteologisk kontekst avgrenset til den regionen en kaller Nordkalotten.

Sne – og ismetaforer i Bibelen

Is og sne er ikke akkurat det en uten videre forbinder med dagligliv i Israel, selv om en også der kan til tider oppleve både snefall og frost. Den bibelske verden er preget av et klima der sommeren er tørkens tid og vinteren er regnets tid – ganske annerledes enn forholdene i f.eks. Kvæningen og Lyngen. Det var denne forskjellen som den lokalt skolerte, men ikke akademisk utdannede lærer, for-søkte å kommunisere i et sitt eget formspråk overfor elevene under en prostevisitas fra slutten av forrige århundre:

Klimaten udi Jødeland e ingenlunde sodan som klimaten i Kvæningen og Lungen. Neei. Klimaten udi Jødeland e so varm at jødiske ypperstepresten og jødiske lærde stikker hånden udi barmen og tager ud spegesilden og lægger han på håndbagen og vender han tvende gange under en stille sakte susen, so e han stekt. ¹

Man kan si at en slik fortelling gir uttrykk for at opplevde avstanden mellom nord og sør er av en helt annen karakter enn den rent geografiske avstanden. Den mentale avstanden fra nord til sør er adskillig større enn avstanden fra sør til nord. Det er nettopp dét problemet prosten i egenskap av skolemyndighete-nes representant har problemer med å forstå når han skal evaluere lærerens undervisning og hans sammenligning av Jødeland og Kvæningen. Etter å ha hørt lærerens fargerike utlegning av forholdet, trekkes han til side av den sjokkerte og forargede prosten som selv vil ta hånd om undervisningen og gi den en bedre form. Dette fører imidlertid til at prosten med sine teoretiske kunnskaper om Jødeland, stenger for den lokale forståelse av kontekstens egenart der sne, is og kulde danner rammen om livet, ikke sol, vann og varme – med den følge at undervisningen mister sin eksistensielle relevans og barna sovner av kjedsomhet over prostens megen lærdom!

Nå skal en heller ikke forakte prostens kunnskaper. I en akademisk fortolkning av sne og is som sakramentale symboler for den arktiske virkelighet, må vi også lytte til hva prosten og andre teologer kan ha å si om disse elementenes bruk i den *bibelske* verden. Bare når dette er hørt, forstått og tilegnet, kan en granske nærmere disse elementenes potensielle symbolverdi i ens eget ”Kvæningen” – hvorenn den lokale konteksten kan være geografisk lokalisert.

I den bibelske verden representerer sne og is relativt perifere naturfenomener, men de kan like fullt ha en viktig betydning som referanseobjekter det kan knyttes meningsinnhold til. Fra nord i Israel er det ikke uvanlig å kunne se sne og is på toppene av fjellene i Libanon. ”Kan snøen på Libanon forsvinne fra det høye fjell? Eller kan det kalde vannet fra fremmed land tørke ut?”, spør Jeremia (18,14), og bruker dermed en erfaring fra den ordnede og stabile natur som et motbilde til det ofte forekommende sviket i menneskenes verden. Sne og is er fenomener en

¹ Einar K. Aas og Peter W. Zappfe, *Vett og uvett*. Svolvær 1992, s. 38.

kjenner fra de faste ordninger Gud har innstiftet i naturens verden. Disse fenomenene kan dermed også brukes symbolsk for å minne om den troskap og respekt overfor Skaperen som en forventer å finne i menneskenes forhold til Skaperen, men som likevel ikke alltid er der fordi mennesket heller velger å avvike fra ordningene i stedet gå sine egne veier.

Bruk av sne og is som uttrykk for naturens stabile ordninger og dermed som *symboler på Guds skapermakt og troskap overfor den skapte verden*, er kjente motiver i Bibelen:

”Til snøen sier han: ‘Fall ned på jorden!’ og likedan til det sterke skyllregn ... Stormen farer ut av sitt kammer, og med nordavinden kommer kulden. Når Gud puster slik, blir det is, selv store vann fryser til.” (Job 37,6, 9f).

”Har du vært der snøen kommer fra, har du sett lagrene av hagl? Jeg holder dem tilbake til trengselstiden, til det kommer en dag med krig og kamp. [...] Hvilket morsliv kommer isen fra, hvem har født rimet som faller fra himmelen, når vannet fryser og blir som stein, og havdypets flate dekkes av is?” (Job 38,22f, 29f).

”Han lar snøen falle som ull, strør rimet ut som støv. Han kaster sine hagl som smuler; hvem kan stå seg mot hans kulde? Han sender sitt ord og smelter snøen, lar vinden blåse så vannet renner” (Slm 147,16-18).

”Likesom regnet og snøen faller ned fra himmelen og ikke vender tilbake dit før det har vannet jorden, gjort den fruktbar og latt det spire og gro på den, gitt såkorn til den som skal så, og brød til den som skal spise, slik er det også med mitt ord, det som går ut av min munn. Det vender ikke tomt tilbake til meg, men utfører det jeg vil, og fullfører det jeg sender det til” (Jes 55,10f).

I den bibelske fortelling er Guds skapermakt nøye knyttet til Guds troskap. Hvis Gud har makt til å skape og styre verden, så er denne skapermakt ikke vilkårlig. Den er selv styrt av Guds barmhjertighet og omsorg for det skapte slik at mennesket kan leve i trygghet. Denne ”maktfylte troskap” er ikke til bare for sin egen skyld: den skal samtidig være et forbilde for menneskene i deres verden om at makten er til for troskapens skyld. Den *religiøse* betraktning av de naturlige ordninger som forårsaker fenomener som sne og is, skal hjelpe mennesket fram til et liv preget av troskap, takknemlighet og ydmykhet. For det er ikke bare mennesker som tilber Gud i troskap og glede, også naturen – inkludert is og sne! – priser Gud for hans store makt: ”Lovsyng Herren fra jorden, store sjødyr og alle havdyp, ild og hagl, snø og skodde, du storm som setter hans ord i verk” (Slm 148,8). Sne og is har dermed en betydning som viser ut over seg selv og peker på at der er en meningsfylt struktur ved tilværelsen som helhet, og at det er nødvendig at menneskelivet også ordnes i overensstemmelse med denne meningsfylte helhetsstruktur.

Fra israelittenes synspunkt er sne og is avstandsfenomener. Man vet at slike ting finnes på Libanons fjell, men de har liten praktisk betydning fordi disse fjellene er så vidt langt borte. Enkelte ganger kommer imidlertid sneen og isen faretruende nær. Det hender at kulden kryper inn over landet og fører til skader på land og folk fordi en ikke er vant til å innrette seg etter slike forhold. Da er det ikke rart at sne og is kan brukes til å betegne noe negativt, f.eks. at de kan referere til Guds dom og straff. Ved en anledning da noen hærkonger som truet Israel måtte flykte, skjedde det samtidig med et snefall på et fjell nordøst for Gennesaret-sjøen. For den fromme israelitt ble dette snefallet et mektig tegn på Guds frelse for Israel og dom over de fremmede kongene: ”Da Den Allmektige spredte kongene, falt det snø der på Salmon-fjellet” (Slm 68,15).

Sne som uttrykk for dom og straff kan også komme til anvendelse innenfor Israels grenser. Den hvite fargen på sneen kan f.eks. gi assosiasjoner til sykdom-mer en påføres som straff på grunn av onde handlinger en har gjort:

”Da skyen trakk seg bort fra teltet, se, da var Mirjam angrepet av hudsykdom; hennes hud var som snø. Da Aron vendte seg mot Mirjam og fikk se hennes syke hud, sa han til Moses: ‘Herre, la oss ikke bøte for en synd vi har gjort i vår dårskap’” (Num 12,10f).

”Har du nå tatt imot penger for å skaffe deg klær, oliventrær og vingårder, småfe og storfe, trelle og trelkvinner? Derfor skal Na’amans hudsykdom for alltid henge ved deg og din ætt.’ Da Gehasi gikk bort fra ham, var han syk; huden var som snø” (2 Kg 5,27).

I det gamle Israel var sykdom å betrakte som en dom og straff pålagt av Gud for brudd på gjeldende lover og normer, en sammenstilling som for øvrig problematiseres og kritiseres i Det nye testamentet (Joh 9,1ff). Sne kan brukes som et negativt ladet symbol. Koblingen mellom sykdom, skyld og straff på den ene siden og den hvite sneen på den annen, betyr imidlertid ikke at sne i seg selv konstituerer et symbol av entydig negativ karakter. Det er fargelikheden mellom sne og sykdom som står sentralt i bruken av sne som symbol, ikke sneen som fysisk objekt. Likevel er det et poeng at sne som fysisk objekt *også* kan betegne noe uønsket (sykdom) og bringe tanken hen til dom og straff. Sneen er *et flertydig symbol* og reflekterer på den måten sneens egen natur: den kan opptre *både* som et livgivende element (når den smelter og blir til vann) *og* som et livstruende element (når den fryser og blir til is). Det er denne flertydighet som gjør at sne i enkelte sammenhenger kan assosieres med det faretruende som får negative konsekvenser for mennesket. Sne kan dermed ikke uten videre betraktes som et *sakramentalt symbol* hvis en med det sakramentale mener at det fysiske elementet *utvetydig* skal vise hen til en usynlig *nåde* som formidles til den troende i kraft av Guds handling. Symboler som sne og is er flertydige symboler og kan brukes både i negativ og positiv forstand, avhengig av konteksten.

Sneens tvetydighet som symbol demonstreres ved at dens hvite farge har både positive og negative konnotasjoner. Det negative aspektet fremtrer ved at en tenker på at dens hvite farge minner om en hudsykdom, mens det positive aspektet kommer fram ved at fargen hvit forbindes med det ubesmittede og rituelt rene, dvs. det som ikke er gjort urent av synden:

”Rens meg for synd med isop, vask meg, så jeg blir hvitere enn snø”
(Slm 51,9).

”Kom, la oss gjøre opp vår sak! sier Herren. Om deres synder er som purpur, skal de bli hvite som snø; om de er røde som skarlagen, skal de bli hvite som ull” (Jes 1,18).

”Sions høvdinger var renere enn snø og hvitere enn melk. Deres kropp var rødere enn koraller, de så ut som safir. Nå ser de svartere ut enn sot, en kan ikke kjenne dem igjen på gaten. De er bare skinn og ben, huden er blitt tørr som knusk” (Klag 4,7f).

Den hvite og kalde sneen kan i enkelte sammenhenger inngå i en sammenstilling med den flammende og varme ilden:

”Videre så jeg: Tronstoler ble satt fram, og en som var gammel av dager, tok sete. Hans klær var hvite som snø og håret på hans hode som ren ull. Hans trone var flammende luer, og dens hjul var luende ild” (Dan 7,9).

”Han var som lynet å se til, og drakten var hvit som snø” (Mt 28,3).

”Hans hode og hår var hvitt som hvit ull eller som snø, og øynene som flammende ild” (Åp 1,14).

I disse tilfellene står vi kanskje overfor et domsbilde der hvit sne som renhets-symbol sammenstilles med den flammende ilden som et rensensselement. Sne og ild som opposisjonspaar opptrer her ikke som dualistiske motsetninger. Renhet og renselse hører nøye sammen, og skriftordenes poeng er at Den Allmektige er i stand til å forene dem slik naturens motsetninger forenes i en og samme prosess. Slik vårens og sommerens varme smelter og fordamper vinterens is og snø, slik kan den flammende ilden rense og gjøre synderen hvit som sne. Sneen står i en slik sammenheng for noe utvetydig positivt og minner om mennesket kraft og mot til å leve for sin Skaper med et rent liv. Dagliglivets erfaring hjelper en dermed til å forstå hva som menes med ordene: ”Som svalende snø en dag i skurden er en pålitelig budbærer for sin herre, han gir mot og kraft til den som har sendt ham” (Ordspr. 25,13).

Sne og is som metaforer i en arktisk kontekst

På Nordkalotten er en godt vant med sne og is, faktisk så godt at en sjelden reflekterer over vinterelementenes symbolske betydning – annet enn når en føler et sterkt behov for å slippe unna dem. I hvert fall ser det ut til at en symbolsk

tolkning av fenomener som sne og is så langt ikke har vært et påaktet tema verken i en kulturfaglig eller i religionsvitenskapelig eller teologisk sammenheng. Med en 8 måneder lang vinter i året burde en likevel forvente en sterk fokusering på sne og is i den nordiske kultur og i dens religiøse tradisjoner. Og til en viss grad bekreftes en slik forventning. En kan i hvert fall se at allerede i norrøn tid har en gjort seg tanker omkring sneens og isens symbolske betydning. I den norrøne skapelsesmyten spiller de vinterlige elementene sne og is en viktig rolle for verdens tilblivelses- og undergangsprosess, både i kosmologisk og i antropologisk sammenheng.

Nilvheim var navnet på den nordlige regionen av et uhyggelig svelg, *Ginnungagap*, der en mørk og frostkald tåke lå over et is- og rimdekket land. På den motsatte siden lå *Muspelheim* opplyst av gnister og ildmørje. Da kulden og varmen fra disse regionene møttes, smeltet isen i Nilvheim og ga opphav til et menneskelignende vesen, *Yme*, stamfar til jotnene. Yme ble holdt i live av melken fra ei ku som hette *Audhumla* som selv fikk næring gjennom å slikke salt fra steinene som var dekket av rim. Etter hvert som hun slikket steinene, kom det fram en annen menneskelignende skapning, *Bure*, som ble gudenes stamfar. Det var Bures etterkommere, deriblant Odin, som drepte Yme og brukte hans kropp til å skape den verden som i sin tur ble bolig for det første menneskepar, Ask og Embla, og deres etterkommere.

Kimen til verdens undergang lå imidlertid der allerede fra skapelsen av. Ragnarok, gudenes undergang, kommer dels på grunn av gudenes innbyrdes kamp og dels den Skjebne de selv er maktesløse til å endre. Etter at Odins yndlingsønn, Balder, er drept ved Lokes forræderi, tar hele universet til å gå i moralsk oppløsning. Denne oppløsningen får etter hvert kosmiske dimensjoner idet det kommer en forferdelig vinter, *Fimbulvinteren*, som varer i tre lange år. Kulden dreper alt liv og sneen dekker alt som er til. Sol og måne blir spist av ulven og stjernene slukner. Naturkatastrofer herjer, alle onde krefter slippes løs med Fenrisulven i spissen og verden går sin undergang i møte i en verdensomspennende brann som fortærer alt og alle – om enn ikke for alltid, for historien har et syklisk forløp. Noen få mennesker og guder overlever katastrofen og sikrer at verden fortsetter.

For de gamle nordboerne var is og sne velkjente elementer. Når de la ut på havet mot nord visste de godt hvor farlig Nordhavets is og snestormer kunne være. Deres frykt var ikke så mye rettet mot et ”helvetes brennende varme” i sør som mot Nilvheims iskalde frost i nord. Men heller ikke for nordboerne var is og sne entydige negative symboler. Som skapelsesmyten fortalte, blir Livet til i møtet mellom kulde og varme og er dermed avhengig av begge elementer for å kunne vokse og utvikle seg. Faren som truer menneskene og verden for øvrig ligger i ytterpunktene av tilværelsen, i den ekstreme kulde og den ekstreme varme. Når verden går under, så er det fordi den ekstreme kulden overvinner den normale ordning i tilværelsen: at vinter (kulde) og sommer (varme) veksler med hverandre

og holder tilværelsen i en dynamisk veksling. I en slik kontekst får is og sne en dobbel rolle som symbolske elementer. På den ene side minner de menneskene om deres opphav i Nivlheims isverden idet denne møter varmen fra Muspelheim. På den annen side minner også isen og sneen om den kommende Fimbulvinteren som vil ødelegge all verden. Bruken av is og sne som meningsbærende og flertydige symboler er vel forankret også i den norrøne tradisjonen gjennom dens skapelsesmyte og apokalyptiske visjon om verdens ende.

En annen form for ”Nivlheim” og ”Fimbulvinter” kan en møte i menneskets *indre* verden, f.eks. slik det uttrykkes i Ibsens ”Brand” (1866). Presten Brand er en nidkjær Herrens tjener som gir alt for sin Mester og som krever det samme av andre – alt eller intet! Selv livet må vike for kravet om den absolutte lydighet. Intet mindre enn det totale offer krever han på vegne av den Gud for hvem han er prest. Hans religion er ”manneviljens *quantum satis*” og han står fullstendig fremmed overfor ”*deus caritatis*”, den barmhjertige Gud.² Brand er blottet for noen forståelse for ”*conto caritatis*”. Han har ingen barmhjertighet med mennesket for dets egen skyld. Moren får dø uten noen siste nattverd fra sin sønn, presten, fordi hun holder noe tilbake og ikke er villig til å gi absolutt alt. Sønnen må dø fordi Brand nekter å flytte fra bygden og gi opp sin tjeneste. Hustruen, Agnes, må dø fordi hun tvinges til å gi opp alt som binder henne til livet og det hun var mest glad i. Brands hjerte er som *Iskirken* en møter både i stykkets begynnelse og slutt:

Der inne mellem tind og topp,
jeg komme kan fra gutt i hug,
der finnes skal et dalstrøks slug;
Iskirken tror jeg det ble kalt;
om den ble mange slags fortalt;
et frossent tjern er gulv og toft,
på skavlen ligger sneen kram
og spenner vidt seg som et loft
utover søndre veggens kam.

.....

Der oppe messer foss og skred;
der preker vind på jøklens vold,
så du blir både het og kold.³

Som prest avskyr Brand alle menneskenes avguder, uansett i hvilken skikkelse de viser seg, spesielt når de viser seg i navn av ”den humane kristendom”. Kampen mot avgudene tar for Brand form av ”lovens hårde ord”, den ubarmhjertige *viljens religion*, der menneskets vilje til uselvisk offerhandling er overordnet kjærlighetens villighet til å bære over med menneskelig svakhet:

² Dette blir klart i møtet med Einar, han som Agnes sviktet for Brands skyld. Einar har funnet fram til sjelsro i sin tro på Gud som Jesu Kristi Far, en Gud som Brand ikke kjenner og som han ser som en legitimering av menneskelig svakhet.

³ Henrik Ibsen, ”Brand” i *Samlede verker. Bind II*. Oslo 1978, s.153f.

*Det er ei martyrskap, i ve
å dødes på et korsets tre;
først det å ville korsets død,
å ville midt i kjødets nød,
å ville midt i åndens angst,
først dette er din frelses fangst.*⁴

Mot menneskenes åndelige slapphet og latskap er paradoksalt nok *hatet* den ”beste kjærlighet”:

Hat! Hat! En verdenskamp å ville
det enkle ord, det lette, lille!⁵

Kravet, ubarmhjertigheten, ønsket om total overgivelse, fører til at kjærligheten i Brands hjerte fryser til og blir som Iskirkens frosne tjern. Over hans frosne sinn bygger det seg opp et tårn, en ”sneskavl” av krav som til slutt bryter sammen og begraver ham i ”dødens slug”. Brand makter aldri å leve i spenningen mellom Nivlheims is og Muspellheims ild. Brands ”ild”, det som skulle vært hans kjærlighet og lidenskap, er kun nidkjærhet og krav, en ild som ikke kommer fra Muspellheim, men fra Nivlheim. Den er som en *frostbrann* som fremkaller en tilfrossen Fimbulvinter i menneskesinnet der intet liv kan reddes. Alt går til grunne, hans familie, hans livsverk, og til slutt Brand selv, ”ispresten”.

Sne og is som symboler for den ubarmhjertige vilje må dermed forbindes med ilden som symbol for den nidkjære lidenskap i Ibsens ”Brand”. Begge har klare negative konnotasjoner i den forstand at de skildrer en religiøsitet som er destruktiv. Brands sinn er hardt og kaldt som is, og en snefonn av tunge krav velter ned og tilintetgjør ham. Men det er en lidenskapelig ild, hans brennende nidkjærhet, som utløser raset og knuser både sinn og kropp. Sne- og ildmeta-forer hører dermed sammen som uttrykk for *domsaspektet* ved Guds nærvær, noe som ikke uventet er hovedtemaet i ”Brand”. I den forstand kan en neppe si at sne og is fungerer som *sakramentale symboler*, i hvert fall ikke hvis en med det ”sakramentale” forstår noe som formidler en usynlig *nåde* fra Gud til den troende. Sne og is står for *dom*, ikke *nåde*. Det tragiske ved skikkelsen ”Brand” er nettopp det at han så til de grader har forvekslet de to at han tror at dommen, uttrykt gjennom Lovens krav, er identisk med nåden.

Et symbol vil alltid være flertydig ettersom det ikke selv er identisk med den realitet det peker hen til. At sne og is har slike negative konnotasjoner i enkelte sammenhenger betyr derfor ikke at disse elementene ikke har potensiale til å fungere som ”sakramentale symboler”. Selv vann og vin kan i visse sammenhenger ha negative assosiasjoner (resp. oversvømmelse og alkoholisme). Det imidlertid vår

⁴ Ibid., s. 190f.

⁵ Ibid.

undersøkelse så langt har vist, er at de *dynamiske* konnotative aspektene ved sne og is som symboler øker gjennom deres sammenstilling med ild og varme. Ettersom sne og is er fysiske elementer og ikke av biologisk art, er det ikke helt uventet å finne at deres betydningspotensiale økes ved at de kobles sammen i et motsetningspar. Dette skal vi se nærmere på gjennom diskusjonen omkring bruken av sne og is som ”byggesteiner” i Jukkasjärvi Iskirke.

Sne og is i Jukkasjärvi Iskirke

Jukkasjärvi, en liten bygd på noen få hundre mennesker like utenfor Kiruna i Nord-Sverige, har et typisk innlandsklima med lange og kalde vintre. I vintermånedene bygges der hvert år opp et kulturlandskap med bygninger og skulpturer i is og sne som tiltrekker mange turister fra fjern og nær. Blant annet bygges det en kirke der det regelmessig holdes andakter og gudstjenester. Det har blant annet blitt populært å døpe sine barn i Iskirken, og også å gifte seg der. Iskirken fungerer dermed både som sekulær turistattraksjon og et lokalt gudshus med sakral funksjon.

Som kirke av sne og is, kan disse elementene ha visse assosiasjonsverdier med tanke på *dom* og *tilintetjørelse*. Når våren kommer og isen smelter, forsvinner kirken tilbake til den elven der kirkens byggestener, isblokkene, ble hentet fra. Våren og dens varme bringer en form for ”dom” og konkret tilintetjørelse over vinterens kulde og utsletter alle spor av både kirkebygget selv og de sakrale funksjoner det hadde så lenge det sto i sin kalde prakt. I bibelsk terminologi sier en gjerne at kirken er bygget av ”levende steiner”, dvs. av mennesker. Kirken er videre et ”hellig rom” der Gud har tilsagt sitt nærvær. Sne og is blir dermed knyttet til det ”levende” og det ”hellige”. Det hellige er i R.Ottos definisjon både det som virker tiltrekkende og skremmende på mennesket. Det hellige er ikke ”dødt”, men er selv ”levende” og fylt med en kraft som virker på mennesket og som tvinger det til en eller annen form for respons. Kirken, inkludert Jukkasjärvi Iskirke, er en helhet av snevegger og snetak, is-alter og is-benker, samt prekestol og døpefont av is. Sne og is er Iskirkens ”levende” *byggestener* som har sitt liv så lenge de klimatiske forholdene er gunstige, men som ”dør” når klimaet endrer seg. Fordi kirken er *innviet* til gudshus og et rom for det hellige, blir dermed både sne og is *helliget* gjennom å være en del av den helhet kirken er. Betyr det at sneen og isen har *sakramental* funksjon? Kan de inngå i en *sakramental teologi*?

Sne og is som symboler for det hellige er en problematisk sak. Symbolene har så rik assosiasjonsverdi at de ikke uten videre lar seg anvende som entydige symboler. Heller ikke har de en klar bibelsk forankring som betegnelse for det helliges nærvær. Men det hindrer dem selvsagt ikke i å *kunne* fungere som symbolbærere. Symboler fødes og dør, avhengig av hvordan de benyttes og av den kontekst de settes til å fungere innenfor. I et arktisk landskap bør i hvert fall kunne forvente at vil kunne ha et potensiale som meningsbærende symboler slik som ild, vann og

jord kunne gjøre det i det ørkenlandskap (den mongolske Gobiøreenen) der Teilhard de Chardin skrev sin sakramentale "Universets Hymne" som en hyllest til jorden. At sne og is *faktisk har* et slikt potensiale synes endog bekreftet av folks interesse for å bevare tradisjonen med den årlige byggingen av Iskirken gjennom å ta den i bruk så lenge den fremstår som kirke. Dens popularitet som dåps- og vielsessted kan tolkes som en bekreftelse på at is og sne faktisk fungerer som sakramentale symboler og formidler en form for nåde som tiltrekker mennesket til det hellige. At man likevel ikke kan være særlig lenge i kirken (20 - 30 minutter før det blir for kaldt), samt at kirken bare har en ganske kortvarig funksjon i sin årlige konkrete form, kan dermed tolkes som et uttrykk for hvordan det hellige samtidig virker "frastøtende" og ikke kan rommes innenfor den daglige virkelighet som preger det menneskelige liv. Sneens og isens kulde både tiltrekker og frastøter mennesker, samtidig som det viser hen til den realitet som overskrider menneskelivets begrensninger.

At annet viktig element av religiøs betydning vedrørende sne og is, er deres karakter av å kunne formes i nær sagt ethvert "bilde". Sne kan formes i alle fasonger slik også mennesket selv kan formes til ulike personer og personligheter. Likeledes er sne og is uttrykk for en klar grad av uforgjengelighet, det som varer bare en kort stund. Noen ganger blir mennesket "kald som is" i den forstand at det viser seg ufølsomt for inntrykk, eller i hvert fall at det ikke synlig gir uttrykk for sin indre sinnstilstand. Forbindelsen mellom menneskets *indre* og *ytre* væren kan uttrykkes gjennom sne- og ismetaforer slik at de karakteristika som preger isens og sneens form, også kan sies å gjelde mennesket og dets repertoar av væremåter. På denne måten kan en si at is og sne er uttrykk for tilværelsens *transparente* kvalitet, dens "gjennomskinnelighet" overfor en væren som mer betegner menneskets *væremåte* enn den fysiske virkelighet en kan ta og føle på. Denne transparente kvalitet kan en betrakte som et aspekt ved tilværelsens *transcendens* på den måten at den menneskelige eksistens alltid fremviser et "skinn" eller en "refleks" av en høyere form for væren enn den som framvises i sin rent fysiske form. Slik kan sne og is fungere som *ikoner* – "vinduer" mot en verden som viser væremåter og væreformer som opptrer lik "typer" og "antityper" for menneskets eksistens. Mennesket skal ikke være "kald som is" (antitype), men kontinuerlig eksistensielt bevisst overfor sin formbarhet og forgjengelighet slik sneen og isen lar seg forme av omstendigheter som endrer forholdene i henhold til årstidenes rytmiske skiftninger.

Sneens betydning for menneskelivet (og annet liv) markeres fremfor alt gjennom språket. I sin studie av samene, nevner G. von Düben at det samiske ordforrådet har 20 substantiv og 26 verb forbundet med begrepet *is* og 41 substantiv forbundet med ordet *sne*. Det finnes med andre ord mange slags typer av sne og is, hver forbundet med særskilte egenskaper. Sneen kan være "råtten" (bløt) og vanskelig å forsere for både dyr og mennesker. Den kan være hard at en uten vanskeligheter

kan gå på den uten å bryte gjennom. Den kan være ”skarp” og gi et særdeles godt feste for skigåing. Hvordan sneen og isen er, avhenger av værslag, årstid og temperatur, og det er menneskets *kunnskap* om forholdene som gjør at en forholder seg på ulik måte til isen og sneen. Mennesket må ha en grad av innsikt i forholdene som gjør at det vet hvordan det skal omgås elementene og i den grad mennesket har erhvervet seg slik kunnskap gjennom erfaring og opplæring, vet det å ”lese” og forstå dem. Hvorvidt sneen og isen skal kunne ha sakramental karakter, vil dermed i stor grad avhenge av ens *kjennskap* til elementene og deres kvaliteter i sitt naturlige miljø. Når f.eks. Læstadius lar reinen fungere som ”type” på menneskets sanne væren (simlen som slikker kalven er et bilde på Guds omsorg for mennesket), så forutsetter det kjennskap til reinens sosiale natur. Reinen blir et ”bilde” – et *ikon* – på det guddommelige nærvær som formidler nåde til den som tror. Slik kan også sneen og isen få karakter av *ikon* ved at den som kjenner vinterens karakter og egenskaper, kan ”lese” vinterelementene i en videre kontekst og dermed forstå den i en dypere betydning enn den rent umiddelbare forståelsen av de fysiske elementene skulle tilsi. Den dypere forståelsen må imidlertid bygge på den fysiske forståelsen, men den stopper ikke med den. Horisonten for forståelse strekker seg videre utover og innlemmer den fysiske forståelsen i et større forståelsesunivers der elementene gjennom en semantisk metamorfose og assosieres med et betydningsinnhold som omfatter menneskets tilværelse, inkludert dets sosiale ordninger. I den grad dette betydningsinnhold relateres til spørsmålet om det evige (Gud, frelse, etc.), kan elementene is og sne bli *tillagt* sakramental karakter ved at kjennskapet til dem blir så intimt at de kan trekkes inn i menneskets *indre* verden og fungere *ikonisk* som veivisere til en menneskelig væremåte og handlemåte av typisk (ideal) eller antitypisk (advarende) karakter. På denne måten kan de sies å fungere som *nådeformidlere* av en væreform som fører mennesket nærmere sitt eget vesen og dets væremåte i henhold til det ideal som teologisk tolkes som meningsfylt.

I England på 1700-tallet fantes det en teologisk retning som ble kalt ”fysiko-teologi”. Det var en teologi der man observerte naturens orden og utledet en ”kunnskap” om Gud (som Skaper) ut ifra et teleologisk perspektiv på tilværelsen. Det er en fare for at temaet sne og is i et teologisk perspektiv kan sees på som en variant av en slik ”fysiko-teologi”, dvs. at en gir en teologisk *tydning* av naturfenomener som ikke sier noe nytt om fenomenet selv, men som så og si ”fordobler” ordene ved å gjenta dem i en ny kontekst. Faren er der, men jeg tror at den teologiske tydningen av fenomenet slik det er beskrevet ovenfor ikke uten videre fordobles fordi den teologiske tydningen er fokusert på menneskets indre erfaringsverden og at fenomenet dermed inkluderes i en *eksistensiell tolkning* der forståelseshorisonten er radikalt utvidet i forhold til den naturlige konteksten. Sne og is *kan* sies å ha teologisk relevans (dvs. sakramental betydning) ved at de anvendes som symbolske realiteter i et metaforisk språk der sneens og isens

egenskaper trekkes inn i den menneskelige erfaringsverden og benyttes som analogier på kjente fenomener fra den menneskelige verden, både i den enkeltes livsverden og i den sosiale kontekst. Samfunnets "kulde" og menneskets "ishjerte" er metaforiske utsagn som sier noe vesentlig om menneskets egen erfaring i relasjon til den naturlige verden, og på den måten kan disse fenomener settes inn i en større ramme der endog evighetsperspektiver får en meningsfylt plass og relateres til menneskets konkrete eksistens. I den forstand kan sne og is opptre som *sakramentale symboler*.

Forkynnelse i et vinterlandskap: Vinterbilder i Lars Levi Læstadius' prekener.

Lilly-Anne Elgvin, höskolelektor, praktisk teologi
Högskolen i Finnmark, Alta

Vi befinner oss i Jukkasjärvi. La oss tenke oss 150 år tilbake i tiden. Den læstadianske vekkelsen tok dette stedet med storm, som et av de første etter Kare-suando, og den etterlot varige spor. Læstadius' forkynnelse lød her, om ikke med hans egen røst, så med røsten til utsendinger som hadde avskrifter av hans prekener med. Ordene og bildene hadde virkning. Folk ble forarget, rasende, kom i åndelig nød, omvendte seg, kom i rørelse. Gammel urett ble gjort opp. Uvennskap og strid endte i forsoning. Brennevinsfatene ble tømt. Misjonsskole ble opprettet. Bygda fikk et helt nytt preg som stod i skarp kontrast til den nød som drukkenskap og medfølgende fattigdom og nabostrid hadde medført.

Jukkasjärvi kirke stod her allerede dengang slik den gjør i dag. Men her var ingen turistvirksomhet eller iskirke. Slik Læstadius så det, fantes derimot mange hjerter som var hårde som ishåkke.

Læstadius tok sikte på å knuse ishjertene. Han hamret på dem med lovens hammer, han lot tordenen rulle fra Sinai berg. Han malte den elendighet drukkenskapen førte med seg på en slik måte for sine tilhøreres øyne at de så seg selv i helvetet der og da. Læstadius var ingen dommedagspredikant i vanlig forstand, dom og helvete var nærværende og himmelen innen rekkevidde, det galdt å få en forsmak av himmelens glede.

Gjennom sin krasse billedbruk oppnådde han at folk fikk avsmak for både brennevin og fyll. Drikken var dragegift eller djevenskit. Folk var fyllesvin, edru drankere, dydige horer og ærlige tjuver. Han ga dem sterk kost som sved i innvollene, slik at de måtte spy opp den styggedommen de hadde fått i seg. Først deretter kunne det vanke dråper av melk og honning – nådedråper. Forresten var det bare småfugler som brydde seg om slikt, altså de som var små i egne øyne, f.eks. snespurver og vintermeiser.

Men dessa droppar kommer endast de trastar och svalungar till godo, som bävar då åskan dånar på Sinai berg och tar sin tillflykt till det levande vinträdet springor. (1848, 2. bededag.)

Eller som i en variant av samme bilde:

Jeg har sett at kråker og skjærer noen ganger bygger seg rede i klokketårnet, men jeg har også sett at svalene bygger sitt rede i kirken og spurvene i sprekkene til det levende vintre.” (1853, 1.s.e. Hellig tre kongers dag.)

Bildet er storslagent! Det er dynamisk, det forbinder kjente enkeltbilder fra helt forskjellig hold og sammenheng og får dem til å virke sammen. I "det levande vinträdet springor" skimtes

Livets tre –	i Edens hage og i det nyskapte paradys,
Jesus Kristus –	som det sanne vintre, nådens kilde
Sinai –	stedet der loven ble gitt, dommens grunnlag

og i dette treet sitter småfugler fra Lappland!

Kan et tre ha sprekker/springor? Ikke i ytre, bokstavelig forstand. Men som bilder står både fjellet og treet for noe annet og dessuten for det samme, nemlig for Gud selv. Da kan treet ha skorter eller fjellet grener for den saks skyld. Det handler om et tilfluktssted hos den Gud som er både dommer og frelser, skaper og gjenoppretter. Sammenstillingen av bilder, helheten, får dette fram på en måte som ellers ville kreve mange ord.

Vi har her et godt eksempel på en metaforisk tenkemåte og utnyttelse av den i formidling. Det står i kontrast til bruken av enkeltstående, statiske bilder, brukt som et pedagogisk hjelpemiddel for å få fram et poeng. Vi finner også bilder av denne andre typen i Læstadius' prekener, men det er den første typen som særlig fascinerer, og den som særlig må ha grepet folk også for 150 år siden og derved bidratt til en effekt utover øyeblikket.

Vinterbilder er ikke noe dominerende trekk i Læstadius' forkynnelse. Men mange steder skinner det igjennom at det er vinterlige omgivelser bildene hans er sprunget ut av og fungerer i. Jeg skal nevne endel eksempler og si litt om den sammenhengen de står i.

Veien og vandringsmannen

"Veien" som livstolkende symbol er både universelt og bibelsk. I kristen sammenheng handler det om den veien de troende må gå for å nå himmelens mål, kjent fra f.eks. John Bunyan's "Pilegrims vandring". Læstadius er langt fra original ved det at han bruker dette bildet. Men han er original i måten han bruker det på. I forkynnelsen hans tar veien farge av det landskap og klima han og hans forsamling

lever i: Vandringsmannen tar seg fram over store ensomme vidder. Veien er smal, bare en sti. Snart er den utvisket av snøkav, snart umulig å se pga. rugende mørke. Snøen og vintertidens mørke står altså for det som er truende for troslivet.

Vandringsmannen og veien er et stadig tilbakevendende motiv. Det kan f.eks. utføres slik, med klar bibelsk tilknytning:

Det gamle testamentes profeter hadde beredt vei for frelseren, men denne verdens snøstorm og uvær hadde utvisket veien, slik at man ikke lenger kunne se spor av den ... Evighetsvandrerne hadde alle gått vill og vandret på en aldeles urett vei. Noen få sjeler (Simeon, Anna, Josef, Maria), kjente seg fram med føttene etter den gamle sti, men langsam var også deres gang og ferd ... Johannes kom for å rydde veien, men med møyen måtte han rydde den. For den onde hadde veltet store steiner ut på den, stubber og stokker ...

(1859, Marie bebådelsedag, resyme.)

Det går fra vinter og snøføyke til barmark i ett og samme åndedrag. "Veien", som sentral metafor, binder det hele sammen og skaper mening.

Sol, måne og stjerner

Mørketid, sol, måne og stjerner er oftere brukt metaforisk hos Læstadius enn snø og is. Men også det er en billedbruk som har med vinter å gjøre. Dersom en har levd en tid i Lappland eller på Finnmarksvidda vet en også hvor nær himmelen kan oppleves, spesielt om vinteren. Landskapet er lavt og bølgende, for det meste uten høye fjell som stenger. Klimaet er tørt og gir mye klarvær. Bare i senere år har bebyggelsen noen steder blitt så tett og gatebelysningen så omfattende at måne og stjerner av den grunn blir fjerne. Hva solens fravær betyr og hvordan det er å ta seg fram i måneskinn, vet man også bedre enn noe annet sted i mørketidens land.

Læstadius kan f.eks. polemisere mot opplysningsfilosofien og slike som mente seg å være opplyste mennesker på denne måten:

[I] barbarernas land - - [der] ingen sol skiner om dagen, der endast månen sprider sitt matta sken och endast norrskenet visar den ensamme vandraren vägen, der finns åtminstone mera dygd och enfald i seder än här i det upplysta landet.

(1843, Adventpreken, Härnösand 1843.)

Men det er tydeligvis på tross av vilkårene i nord, og ikke på grunn av dem, at de som regnes for "barbarer" ikke står tilbake for andre hverken i tro eller moral, slik Læstadius ser det.

Solen er ellers kristendommens lys, mens månen er fornuftens halvmørke. Livets vei er så smal at ingen ser den i måneskinn, solen må skinne klart før menneskene ser hvor veien til himmelen går. Denne billedbruken er gjennomgående i forkynnelsen, men er særlig rikt utbrodert i en preken holdt 2.s. i advent 1852. Den er plassert som nr.1 i bind 1 i siste norske utgivelse av Læstadius' prekener, noe

som nok ikke er tilfeldig. Prekenen kan gjerne fungere programmatisk for hele hans virke, den sier svært mye om hans kristendomsforståelse. Det kan derfor være tjenlig å ta med noe mer fra denne prekenen.:

I åndelig betydning er solen kristendommens lys som er som en sol for dem som er på vandring mot evigheten. Dersom denne sol formørkes, faller et åndelig mørke over jorden slik at vandrerne ikke ser hvor veien til himmelen går. Solen formørkes ikke uten at månen kommer foran den. Da blir solen mørk. I åndelig betydning er månen den naturlige fornuft som er til stort hinder for dem som har tenkt å gjøre anger og bedring. På samme måte som månen i seg selv er mørk og sort, er den naturlige fornuft blind og formørket av syndens lyster. Men når solen får skinne på månen, kommer det litt lys fra den. Slik gir også den åndelige sol opplysning til fornuften forat mennesket skal forstå å utføre sine timelige gjerninger, og ordne sitt liv så at det kan fosørge seg i denne verden.

Men menneskets fornuft eller visdom kan ikke se hvor veien til himmelen går. Den kunnskap som utgår fra fornuften eller hodeskallen, er som et måneskinn. I dette dunkle lys ser mennesket å vandre på den brede vei som fører til fortapelse. Men den smale vei kan ingen se i måneskinn eller med fornuftens visdom. For at mennesket skal kunne se hvor veien til himmelen går, må det være fullt dagslys eller fullstendig opplysning av Guds ord. (1852, 2.s. i advent.)

Læstadius' menneskesyn og hans oppfatning av den åndelige virkelighet som omgir og virker i mennesket ligger under denne billedbruken. Kort beskrevet ser han det slik at hjertet er personlighetens sentrum og kontaktpunkt i mennesket for den åndelige virkelighet. I den åndelige virkelighet finnes både Gud og djevel, både gode og onde krefter. I menneskehjertet kan enten det gode eller det onde få overtaket, enten "den himmelske pasjon" eller "den nedrige pasjon". Det som finnes i hjertet påvirker hele personen. I første omgang påvirkes følelsene, som har sitt opphav i forskjellige av kroppens organer. I neste omgang påvirker disse tanker, vilje og samvittighet, som er knyttet til hodet og hjernen. Gjennom blodet forbindes alle kroppens organer og deres funksjoner med hjertets pasjon eller pasjoner. I følge denne forståelsen er mao følelsene mer grunnleggende enn fornuften. Vi ser da også tydelig hvordan Læstadius tar sikte på følelsene når han preker.

Himmelens stjerner er for Læstadius ”åndelige lærere som skal vise syndere hvor veien til himmelen går”.

Når solen ikke skinner og månen ikke gir noe lys til den ensomme vandringsmannen, hvordan skulle han da kunne vandre om det ikke fantes en eller annen stjerne på himmelranden som kunne vise ham den kurs han må følge for ikke å komme på avveier i denne mørke verden? (1852, 2.s. i advent.)

Det er tydelig at han ser på seg selv som en slik stjerne.

I blant taler han om bare en enkelt stjerne, da er stjernen et bilde på vekkelsen som har oppstått og det kristendommens lys den representerer:

Men i disse tider har Hans stjerne begynt å lyse i Nordens land, slik den en gang lyste i Østerland ... Ta vare på himmelens stjerner, dere fattige vandringsmenn som gjør mange farefulle reiser i tåke og uvær! Ta vare på himmelens stjerne når mørketiden kommer, og når verdens vind legger så mye sne på veien at dere ikke ser den! Ta vare på himmelens stjerne når himmelen blir mørk og solen forsvinner bak sorte skyer! ... Ta vare på himmelens stjerne og be at Gud snart måtte la sin nådige sol lyse over dem som sitter i mørkets dal!
(1849, Hellige tre kongers dag.)

Under forelderens vinger

Jesus gråt over Jerusalem og sa: "Hvor ofte ville jeg ikke samle dine barn, som en høne samler kyllingene under sine vinger. Men dere ville ikke."(Mt.23.37.)

Hos Læstadius heter det:

Kyllingene lar seg samle. De søker inn under forelderens vinger når det er kaldt og storm i verden. De kjenner at de ikke holder ut kulden noe annet sted enn under morens vinger. Disse stakkare har intet annet tilfluktssted verken i himmelen eller på jorden. Har dere noe annet tilfluktssted, dere kyllinger, når det blir kulde, storm og uvær i verden? Dere har vel ikke så mye fjør at dere skulle kunne klare dere noe annet sted enn nettopp under forelderens vinger?
(2.juledag, ukjent år.)

Kulde, storm og uvær brukes negativt, om det farlige og truende. Men Læstadius peker på hvordan man kan klare seg, det er hovedsaken.

Høne – kylling motivet er hos Læstadius del av en større motivkrets som gjør det svært rikt på mening. Når han snakker om hønen som samler sine kyllinger, er det en variasjon av foreldermetaforen som er så sentral hos ham.

Prekenspråket var finsk, og "Taivaallinen Vanhin" (eg. "himmelske eldste") er en betegnelse han svært ofte bruker både på Gud og Jesus. Det er et uttrykk med mange konnotasjoner både for finsk- og samisktalende. En fullgod oversettelse til svensk/norsk er ikke mulig og Læstadius gjorde selv ikke noe forsøk i den retning, såvidt vites. I nyere prekenoversettelser til svensk og norsk er uttrykket "Den Himmelske Forelder" brukt.

Når foreldermetaforen utbroderes skjer det nesten alltid gjennom små episode-skildringer av mor og barn, ikke far og barn. Læstadius mente at morskjærligheten, særlig til spebarnet, er den reneste form for menneskelig kjærlighet. Morskjærligheten er derfor best egnet som analogi til Guds kjærlighet til mennesket. Foreldermetaforen kan utbroderes f.eks. som i denne forbønnen til avslutning av en preken:

O, kjære Forelder, du som har gitt oss liv, bevar alle nyfødtes svake liv slik at fienden ikke skulle få anledning til å drepe dem eller verdens kalde vind få gjøre dem syke!

Svøp de nyfødte i rene linklær, og la dem få suge av dine nåderennende bryst så at de ikke skal behøve å gråte, men smile til sin Skaper, hvilende i Hans skjød. Og når de begynner å kripe etter sin Forelder og rope Hans navn, løft dem da opp, kjære Forelder, fra denne verdens kalde gulv og bær dem inn til evig glede i himmelen! (Trefoldighetsdag, ukjent år.)

Vinteren er med i bakgrunnen av dette bildet også, det er en kjølig vind og det er gulvkaldt!

Det ser ut til å være typisk at kulde og frost står for noe negativt. Vi finner ingen betraktning over skjønnheten i Guds skaperverk slik den viser seg i vinterlandskapet. Bare sporadisk bruker Læstadius sne som symbol for renhet, og da slik vi også finner det brukt i Jes.1.18: "Om deres synder er som purpur, skal de bli hvite som sne ..."

Han var kan hende ingen utpreget estetiker, Læstadius. Han gjorde mange reiser, til fots, over store deler av Nordkalotten. Han vokste opp i naturskjønne Kvikkjøkk. Men vi har ingen skriftlige spor som viser at landskap, fjell, fjord og vann, hverken sommer eller vinter, gjorde inntrykk på ham. I en enkelt blomst, derimot, kunne botanikeren Læstadius se et stort herlighetens verk og tegn på Guds allmakt, kjærlighet og godhet. (I brev til G.Bäckman, 1819.)

Han var mer opptatt av nytte enn av nytelse. Prekenene skulle også være til nytte for folk. Gjennom figurer i forkynnelsen de kunne identifisere seg med, skulle de bli klar over hvor de stod i sitt Gudsforhold og bli drevet til å bevege seg i retning av nådestanden, alt i tråd med pietismens nådens – orden – tenkning. Læstadius la til rette for gjenkjennelse og identifikasjon gjennom sine bilder, for deretter å appellere og iblant lokke i direkte tale, men fortsatt innenfor en billedlig ramme:

Kom nå, dere kyllinger, når dere hører hvordan den kjære Forelder ... kaller på dere med sin herlige røst! Med advarende og andektig stemme vil Han samle dere under sine vinger inntil dere får bedre vinger, og kan fly bort fra dette kalde værlag og til et varmere land hvor solen skinner og hvor det hverken er krig, kulde eller uvær som her. Der skal dere få sitte på grenene av livets tre og lovsynge den store Skaper som har gitt dere livet. Amen. Halleluja!
(2.juledag, ukjent år.)

Åkeren

Med et bibelsk bilde omtaler Læstadius de troende som hvetekorn eller melkekorn som vokser blant ugress. Men han befinner seg tydelig langt mot nord, for sommeren er kort og faren for frost er alltid til stede. Også i denne billedlige sammenhengen står frosten, naturlig nok, for det farlige og truende.

Men nettopp dette er den store fare i Nordens land hvor man nok har regn og noenlunde med dugg, men så sjelden solskinn. Måtte derfor den nådige Herren Jesus

bevare disse melkekorn fra snefall, hagl og uvær slik at de kunne få modnes før høstfrosten kommer. (1851, 5.s.e. Hellig tre kongers dag.)

Kontrasten til kulden og frosten, som i høne – kylling bildet, er landet på den andre siden som har et varmere værlag og hvor solen alltid skinner.

Fårehuset

Med utgangspunkt i Bibelens hyrde – får motiv har Læstadius en variert utfoldelse av fårehuset som metafor for de troendes flokk. Fårene lever i et land der vinteren er lang og hård:

Enda en vinter prøver Han å fø dere for å få føre dere til den grønne eng og beste beitemark når sommeren kommer og evighetsblomstene begynner å vokse. Da skal Han rense deres ull i elven Jordan så den blir hvit som sne, og beskytte dere fra alle rovdyr som er her. (1.s. i advent, ukjent år.)

Vinteren som metafor har en dobbel betydning. Den står for de vilkår de troende lever under i verden. "Verdens kalde vind" er et uttrykk som går igjen. Denne vinden er både en ytre og en indre påkjønning og fare til en når fram til "landet med et varmere værlag". Vinteren står også for en tilstand i hjertet:

Vinterkulden har lagt is rundt hjertene, og noen steder er den så tykk at den begynner å bære hester. Skal det aldri mer bli sommer? Skal nådens sol aldri mer klare å smelte isen som holder på å vokse rundt de kristnes hjerter? Jeg tenker det er verdens kalde vind som har avkjølt de hjertene som tidligere var brennende. (1856, 5.s.e. Tref.)

Rovdyr er hos Læstadius først og fremst ulv, som truer både får og rein. Ulve-metaforen er hentet fra Bibelen. Men også når preteksten er om djevelen som går omkring som en brølende løve (1.Pet.5.8), går Læstadius raskt over til å snakke om ulv:

Vi ser at djevelen også nå går omkring som en brølende løve for å finne noen å oppsluke. Ulven holder tydeligvis også på å dø av sult fordi den på samme måte som en løve vandrer på tørre steder uten å finne hvile. Overalt hvor den kjenner lukten av får, uler den fordi den ikke får bite og rive i stykker fårene slik den ønsker ... (1.s. i faste, ukjent år.)

Ulven hører til i det høye nord. Det var på vinterbeite reinflokken måtte voktes mot ulven. Det var om vinteren Læstadius prekte for flyttsamer / reindriftssamer. Også i ulvemetaphoren skinner livet og vilkårene om vinteren igjennom.

Det kunne være fristende å si noe om "evighetsblomstene", men de hører til sommermetaforene ...

Oppsummerende må vi si at hos Læstadius står vinterbilder hovedsakelig for noe negativt i forhold til troslivet. Men helt fraværende er de ikke selv i hans fore-

stillinger om det nyskapede paradiset. Der sitter snespurvene fra Lappland og kvitrer i Livets tre, til Skaperens pris og til glede for den ensomme vandringsmann som hviler ut ved dets fot!

I sin avskjedspreken til forsamlingen i Karesuando i 1849 uttaler han dette på en spesiell måte, hvor "sunget og kvitret i det dyrebare tre" utvilsomt viser til rørelser, og hvor vi finner en variasjon av symbolikken omkring treet i sammenstillingen "det dyrebare tre" – "livets tre".

Lev vel, dere snetittinger og nattergaler som har sunget og kvitret i det dyrebare tre for den ensomme vandringsmann. Måtte Gud av sin nåde gi meg å kunne høre snetittinger og nattergaler kvitre foran Gud og Lammet i himmelens rike og syng den nye sangen i livets tre. (2.s. i faste 1849.)

Iskyrkan och pastoral praxis.

Sölve Anderzén, Teol. dr., kyrko- och samfundsvetenskap, Umeå universitet.

Loven Herren, frost och köld,
lovsjungen och upphöjen honom i evighet.
Loven Herren, rimfrost och snö,
lovsjungen och upphöjen honom i evighet.
(Till. t. Dan., De tre människors lovsång 44,45.)

Vid ett försök till teologisk förståelse av Iskyrkan och dess verksamhet är det naturligt att söka bland bibelns mångtaliga vittnesbörd om snö, is, frost, rimfrost, vinter och köld. Att utgå från Skriften är ju en nog så god regel. Ovan citerade text – en lovsång – talar tydligt om frost, köld, rimfrost och snö. Det vore möjligen frestande att låta någon versrad utgöra utgångspunkt och därmed anslå tonen för den fortsatta framställningen. Emellertid vill jag påstå att om texten skall tillämpas då måste den förstås mot bakgrunden av sin kontext.

Så sjöng de tre männen – ”såsom med en mun en lovsång” – och prisade Gud. En bekant lovsång av vilken delar ingår i den svenska mässan. Ursprungligen sjungen av de tre unga judiska män som konung Nebukadnessar lät kasta i den brinnande ugnen då de icke ville övergiva sin Gud och offra till den gyllene bildstod som konungen låtit ställa upp (Dan. 3). Elden hade icke ”någon makt över människors kroppar” – de gick lösa och lediga inne i den brinnande ugnen tillsammans med ”den fjärde [som] ser så ut, som vore han en gudason”. Ugnen var ”så övermåttan starkt upphettad” att de män som förde Sadrak, Mesak och Abed-Nego ditupp själva dödades av eldslågorna. Men Gud sände sin ängel – gudason – för att rädda sina tjänare, vilka ”så förtröstade på honom och vågade sina liv för att inte nödgas dyrka eller tillbedja någon annan gud än sin egen Gud”. Lovsången återfinns bland GT:s apokryfiska böcker och dess avslutningsstrof förklarar dess egentliga orsak: ”han har förlöslat oss ur dödsriket och räddat oss ur dödens våld”. Mot den bakgrunden – och i en utförd allegorisk tolkning – är det lätt att förstå ‘de förlöslades glädjerörelse’. Lovsångens form är en ny sång – ”sjungen och spelen till Herrens ära i edra hjärtan” (Ef 5:19) – och skapelsens Herre dess föremål. Inte skapelsen. Lovsången riktas till skapelsens Herre och ”tackem honom ty hans nåd varar evinnerligen” – också tacket för skapelsen i alla dess skepnader.

I detta sammanhang väljer jag i stället ett närmast traditionellt praktisk-teologiskt tillvägagångssätt för att belysa och studera 'Iskyrkan' i Jukkasjärvi som ett uttryck för en del av församlingens pastoralvård. Min avsikt är att lyfta fram några områden för analys för att nå en ökad förståelse av Iskyrkan som företeelse. Det vetenskapliga intresset att söka denna förståelse bör företrädesvis präglas av kontextuella infallsvinklar. Det religionsvetenskapliga nätverket *Ecology of Spirit* eftersträvar att samla vetenskaplig kompetens från många discipliner. Vid det pågående seminariet samlas en bred teologisk, konsthistorisk, arkeologisk, etnografisk och kulturvetenskaplig kompetens. Föreläsningar och inlägg under seminariet skapar därför goda förutsättningar för en fortsatt kontextuell analys. I det följande koncentrerar jag mig till några få områden som har relevans för studiet av pastoralteologisk praxis.

Iskyrka – Iskapell

Begreppen 'iskyrka' och 'iskapell' har vuxit fram och används nu allmänt i samband med att det blivit nödvändigt att försöka beskriva och bestämma den verksamhet som sedan 5 år bedrivs inom Jukkasjärvi församling vid turistanläggningen i Jukkasjärvi. Men osäkerheten i hur man skall beskriva den nya företeelsen avspeglas tydligt i den mångfald begrepp som använts. Lördagen den 28 mars 1992 hölls den första helgsmålsbönen i igloon. Måndagen därefter var tidningsrubriken "Bön i igloo"¹. Vid den första dopet – Juldagen 1992 – antecknades i församlingens dopbok att dopet har skett i 'Iskyrkan'. I tidningsreferat hette det att dopet skedde i samband med "den första gudstjänsten i kyrksal gjord av snö och is"². Vid samma tillfälle använde journalisten också uttrycket "gudstjänst i en snögrotta". Efter juldagsgudstjänsten året därpå hade samma tidning rubriken "Isig' julgudstjänst en ny jultradition?" och i den 40 rader långa artikeln används "snökapell" fem gånger³.

Redan det nu anförda visar tydligt att det egentligen varit svårt att finna goda uttryck och begrepp för att beskriva och definiera den kyrkliga verksamheten vid världens största igloo. Igloo-bygget är något nytt i sig – egentligen en sensationell turistisk innovation – och den kyrkliga verksamheten i sammanhanget saknar motsvarigheter. Kyrkans tidning besökte 'Iskyrkan 1992/93' ett par veckor efter påsk och var med vid den säsongens sista gudstjänst. Kyrksalen var då inrymd i en del av igloon och inte som under de senare säsongerna en fristående byggnad. I den publicerade artikeln (en helsida) används omväxlande benämningarna: "iskapell", "igloo-kyrka", "kapellet av is", "iglookyrkan", "kyrka av is och snö" och de mer neutrala "meditationsrum" och "kapell"⁴. Samma säsong fanns två dopbarn

¹ Norrbottens-Kuriren, Måndag 30 mars 1992.

² NSD, Måndag 28 december 1992.

³ NSD, Måndag 27 december 1993.

⁴ Kyrkans Tidning nr 22 1993.

från andra församlingar än Jukkasjärvi. På dessa barns dopblanketter har platsen för dopet antecknats ”Artic Hall Igloo” respektive ”Artic Hall Jukkasjärvi Igloon”.

Jag har haft tillfälle att i olika lokala klipparkiv gå igenom en del av de artiklar som förekommit i den svenska pressen. Tyvärr har jag icke kunnat genomföra det på ett systematiskt tillfredsställande sätt. Det massmediala intresset (daglig press, facktidskrifter, TV, radio) för verksamheten har varit mycket omfattande – också internationellt. En fullständig insamling och genomgång av materialet fordrar en avsevärd arbetsinsats, vilket inte kunnat genomföras i detta sammanhang. Det allmänna intrycket är att det råder en stor osäkerhet och att det saknas ett bra uttryck eller ord för att till läsaren förmedla det faktiska innehållet. Vanligast är någon form av beskrivande uttryck. T.ex. i en brett upplagd artikel i Göteborgs-Posten (över två sidor) presenterades ”Ett svenskt vinterpalats” med ett hotell där det också finns en ”kyrka byggd av snö och is”. I artikeln används olika nyskapade ord, sammanskrivningar som *isbastu* och *ishotell* (min kursiv.). I stället för liknande sammanskrivningar med -kyrka väljs det mer beskrivande uttrycket ”kyrka byggd av snö och is”, vilket samtidigt motsvarar det verkliga förhållandet bättre än t.ex. *iskyrka*⁵.

Efterhand blir språkbruket tydligare och de mest vanligt förekommande begreppen är Iskyrka och Iskapell men också ”isiglookyrka”⁶. Detta kan förstås så att verksamheten ‘känns igen’ och kyrksalen/rummet har en kyrkas form, så som man i allmänhet kan skilja ut den sakrala miljön från/i en profan bebyggelse.

Användningen av de två begreppen – iskyrka och iskapell – tyder på att de närmast betraktas som varandras synonymer. Jukkasjärvi församling tycks konsekvent använda Iskyrka i ministerialanteckningar, annonsering och också på sin hemsida⁷. Turistföretaget Ishotellet använder genomgående på sina hemsidor begreppen: kapell, chapel, Kapelle, chapelle⁸. Men i broschyrer etc. användas såväl iskyrka som iskapell, vilket också är det vanligast i pressen⁹.

Under de senaste årtiondena har det blivit vanligt att beskriva särskild och riktad församlingsverksamhet genom att benämna den t.ex.: sjömanskyrka, sommarkyrka, fjällkyrka, vägkyrka och friluftskyrka. Kyrka i detta sammanhang kan givetvis syfta på kyrkolokalen men uppfattas mer allmänt som en bestämning av verksamheten och dess innehåll. I det sammanhanget skulle det för Jukkasjärvi församlings del vara naturligt att tala om ‘vinterkyrka’ för att beskriva verksamheten och definiera

⁵ Göteborgs-Posten torsdag 27 oktober 1994.

⁶ Bl.a. av Biskop Rune Backlund vid visitationen 25 febr 1995.

⁷ <http://www.kiruna.se/~timo/jukkas.htm>; www.kiruna.se/~timo/foto.htm/bilder12.htm

⁸ <http://www.jukkas.se/icehotell/hotell.htm>

⁹ Ex.: Kyrkans Tidning nr 6 1995 både iskapell och iskyrka.; Kyrkans Tidning nr 7 och nr 11 1997 enbart iskyrka; Norrbottens-Kuriren och NSD febr 1997 använder genomgående begreppet iskyrka.

den i förhållande till övrig verksamhet analogt med hur begreppen 'sommarkyrka', 'distriktskyrka' och 'vägkyrka' vunnit insteg¹⁰. Att kyrkorummet/ lokalen naturligt kommer att benämnas is-kyrka eller snö-kyrka kan jämföras med vedertagna uttryck som t.ex. trä-kyrka och sten-kyrka.

Att anordna gudstjänster utanför det traditionella kyrkorummet är inte unikt. I det nordliga område har det funnits 'kyrkstugor', 'kyrkkåtor' och 'samlingsplatser' i fjällen. 'Fiskekapell' utefter Bottenhavets kuster. Exempelen kan göras mångtaliga. Orsaken har huvudsakligen varit att man önskat möta människorna där de naturligt varit samlade. Ofta har det varit ett led i en anpassning av pastoralvården till de faktiska förhållandena eller ett led i en medveten evangelisations strategi. Och det har betraktats som en naturlig och viktig del av församlingens verksamhet. Vid vintersportanläggningar har gudstjänster ordnats – ofta i sam-band med kyrkoårets högtider. Ofta utomhus när vädret så tillåtit det. Mängder av exempel finns. Det speciella i vårt sammanhang är att det byggs en särskild och sas komplett kyrkolokal att användas en hel säsong. Och därtill av snö och is. Men helt unikt är inte detta. Vid det s.k. SnöSlottet i Kemi finns ett ”andligt snökapell”. Kapellet är till sin karaktär ekumeniskt och har utformats efter ortodox modell¹¹. SnöSlottet besöks av hundratusentals personer varje år (säsongen 1996/97 273.000 besökare). Kapellet används för alla former av kyrklig verksamhet: gudstjänster, konserter, vigslar, dop och även jordfästning. Samordningen sker vid Kemi församling. Jag har även provat att via internet och flera sökmotorer finna ytterligare information om verksamheter liknande Iskyrkan. Dock utan framgång¹².

Kyrka – kapell

I traditionellt språkbruk – och teologiskt – har, i vart fall tidigare, en betydelse-skillnad upprätthålles mellan begreppen 'kyrka' och 'kapell'.

Kyrka, grek. *kyriako'n* 'hörande till Herren', av *ky'rios* 'herre', använt som substantiv (med underförstått *dó'ma* 'hus') i betydelsen 'Herrens hus'. Ordet kyrka har motsvarigheter i andra germanska språk: ty. *Kirche*, eng. *Church*. De romanska språken har i stället efterbildat andra ledet: lat. *eccle'sia*, fr. *église*. Huvudsakligen har substantivet kyrka använts för att beteckna dels en byggnad och dels en sammanslutning. Den byggnad där den kristna församlingen samlats till sin gudstjänst samt för dop, vigsel etc. Den sammanslutning av personer som genom

¹⁰ Se vidare nedan kyrkvården Lisbeth Salomonssons inlägg. Förhållandet framhävs ytterligare av kyrkorådsmedlemmen Timo Vilgats i Norrbottens-Kuriren 24 febr. 1997 ”Det är rumsrent med vägkyrkor och sommarkyrkor. Nu är det dags att placera iskyrkan högre upp i status. Vi har ett namnförslag; vinterkyrka ...”

¹¹ <http://www.kemi.fi/lumilinnan/kapelli.htm>; ”ekumeeninen kappeli” [ekumeniskt kapell] ”rakennetaan ja sisustetaan tsasounaksi”[byggt och inrett som ett ortodoxt bykapell]. (Enligt programmet för 1998 kommer det att anordnas ekumenisk mässa den 13 mars med biskoparna Paul Verschuren, Ambrosius och Olavi Rimpeläinen.)

¹² MetaCrawler; HotBot; LYCOS m.fl.

sin kristna bekännelse sas avgränsar sig från andra kristna trosbekännare ex.: frikyrka, statskyrka, lutherska kyrkan, romersk-katolska kyrkan etc. I andra sammanhang har det för tydlighets skull använts uttryck som t.ex. Svenska kyrkan, nationell kyrka, nationalkyrka etc.

Kapell, medeltidslat. *cap'ella* 'kort kappa', eg. diminutivbildning till *ca'pa* 'kappa', 'kåpa', enligt traditionell mening ursprungligen använt om den helige Martins kappa¹³, senare om den kyrkliga byggnad där denna relik förvarades och slutligen om kyrka i allmänhet. Gudstjänstlokaler har benämnts kapell, med varierande betydelse:

- kyrka utan egen församling;
- byggnad för bisättning eller begravning (jfr gravkor);
- kyrka eller andaktsrum i eller vid en större byggnad, t.ex. en borg, ett slott eller ett sjukhus;
- avskilt utrymme i kyrka – ofta en utbyggnad – för gudstjänst (sidokapell, dopkapell)

Mot denna bakgrund och om det anses nödvändigt och önskvärt att upprätthålla en betydelseskilnad mellan kapell och kyrka vore det rimligt att gudstjänstlokalen vid/i igloon benämns 'iskapell' i stället för iskyrka.

Kyrkan som trosföremål

Enligt trosbekännelsernas formulering bestäms kyrkan som 'en helig allmänlig kyrka' och är ett uttryck för Kristi fortsatta närvaro. Det nytestamentliga språkbruket rymmer många bilder: Guds son/söner, det nya Israel, de utvalda, Kristi kropp, Kristi brud, vinträdet, fårahuset, de förstfödda etc. Och Kyrka kan också uppfattas som det nya gudsfolket, i vilket man oberoende av ras, nationalitet eller genus inlemmas genom dop och tro.

Kyrkan kan också ses som en *koinônia* mellan Kristus och de troende (gemenskap – ofta uttryckt med bilden 'Kristi kropp'). Kyrkan kan också bestämmas som en *institution*, med särskilda funktionärer för förvaltning av 'nådens medel'. I protestantisk tradition med betoning på det allmänna prästadömet. Kyrkans andliga uppgift beskrivs i nutida ekumenisk teologi ofta med begreppen:

<i>martyria</i>	= 'vittnesbörd', 'förkunnelse'
<i>leiturgia</i>	= 'offertjänst' åt Gud i bön och handling
<i>diakonia</i>	= 'kärlekstjänst' åt medmänniskorna

¹³ Martin av Tours, f. ca 315 d. 397, klostergrundare, biskop, helgon. M. kom från nuvarande Ungern och tog värvning i Italien. Efter en tid som eremit blev han presbyter i Poitiers (Frankrike) under Hilarius. Han grundade Galliens äldsta kloster i Ligugé (nära Poitiers) och som biskop av Tours (ca 370) klostret i Marmoutier. M. missionerade ivrigt i Gallien. Han avbildas oftast till häst, delande sin mantel med sitt svärd för att ge hälften åt en tiggare. M. firs 11 nov.

När det gäller Iskyrkans verksamhet har betoningen främst varit på de två första leden *martyria* och *leitourgia*. Låt oss för enkelhets begränsa oss till att i detta sammanhang endast betrakta kyrkan som trossamfund. I ett historisk perspektiv är 'kyrka' benämning på olika trossamfund som har utkristalliserats under århundradens lopp. I Sverige talar vi om nationalkyrka, folkkyrka o.d. Denna typ av begrepp implicerar att kyrkan har ambitionen att vara till för hela nationen (folket). Termer som statskyrka resp. Frikyrka är av mer rättslig karaktär och beskriver relationerna mellan samfundet i fråga och statsförvaltningen.

Iskyrkan – en församlingsangelägenhet?

Enligt kyrkolagen (KL 1992) är Svenska kyrkan ett evangeliskt-luthersk trossamfund som genom sina församlingar upprätthåller en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet. Svenska kyrkans församlingar och stiftsmyndigheter ansvarar lokalt och regionalt för kyrkans verksamhet. Det lokala ansvaret för den kyrkliga verksamheten vid Iskyrkan torde definitionsmässigt åvila den territoriella församling inom vars gränser den bedrivs. Kyrkorättsligt måste det vara svårt att betrakta det som ett ansvar ålagt någon enskild person, präst eller lekman. De kyrkliga förrättningar som förekommer görs på det mandat den enskilde prästen har genom sin tjänst i församlingen (eller i förekommande fall, t.ex. emeriti, den församling där de bor) alternativt annan församling, men då fortfarande på pastors mandat. Pastor här i betydelsen den ytterst ansvarige för den andliga verksamheten i församlingen – *pastor loci*.

Den lokala församlingens ansvarområde (kompetens) regleras genom KL 1992 femte avdelningen. Denna avdelning består av den tidigare församlingslagen med undantag av de delar av denna som behandlade stiftssamfälligheter. Enligt 11 kap. ges allmänna anvisningar för församlingen och bestäms vad som är församlingsangelägenheter:

- 1 § En församling får själv eller i samverkan med andra församlingar sköta sina angelägenheter.
Med församlingsangelägenheter avses frågor om
1. främjande av kyrkans gudstjänstliv och undervisning samt diakoni och evangelisation
 2. anskaffande och underhåll av lös egendom som, utan att vara byggnadstillbehör, är avsedd för kyrkobyggnad, församlingshem och andra församlingslokaler eller annars för kyrkliga ändamål.
 3. anskaffande och underhåll av kyrkobyggnad, församlingshus och andra församlingslokaler,
 4. anskaffande av lös egendom som inte är byggnadstillbehör, för kyrkligt ändamål till de byggnader och lokaler som anges i 5,
 5. anskaffande och underhåll av andra byggnader och lokaler samt annan mark för kyrkligt ändamål än som anges i 3,
 6. anläggande och underhåll av begravningsplatser - - -

7. avlöningsförmåner för arbetstagare hos församlingen - - -

Enligt ovan skulle det inte möta något hinder att betrakta verksamheten vid Iskyrkan som en tydlig församlingsangelägenhet. I vart fall inte så länge det rör den verksamhet som omfattar församlingsbor. När det gäller verksamhet vars ändamål är att vidga pastoralvården att omfatta gäster/turister ('icke-församlingsbor') har församlingar av tradition (sommarkyrka, vägkyrka, fjällkyrka) inte funnit några hinder utan betraktat det som en församlingsangelägenhet. Endast den del av pastoralvården som omfattar 'kyrkliga handlingar' (ex begravning) har varit föremål för att söka ekonomisk reglering mellan församlingar etc. för de kostnader som uppstår i sammanhanget. Alternativt att enskilda icke-församlingsbor tidigare själva haft att reglera de kostnader som uppstått (ex. vid dop, vigsel etc.).

Att Iskyrkan vid biskopsvistationen 1995 i Jukkasjärvi församling betraktades som en tydlig församlingsangelägenhet kan möjligen uttydas av biskopens, i egenskap av visitor, i detta sammanhang mycket betydelsefulla ord:

Vi tackar Gud för denna isiglookyrka. Den står här vid Torne älv uppförd till Guds ära och blir till glädje och uppbyggelse för Guds folk i församlingen och för gäster från många länder.¹⁴

När det gäller kostnader för anskaffande och underhåll av lokalen för Iskyrkan och verksamheten vid denna torde de endast ha att betraktas ur ekonomiskt perspektiv. Att de därvid blir föremål för övervägande etc. i förhållande till övrig verksamhet, hör till sakens natur. De argument som kan tala för Iskyrkan och verksamheten där är: i vad grad verksamhetens form är stabil och i vad grad dess innehåll är förenligt med kyrkans uppdrag. Att verksamheten når ett mycket stort antal människor (ca 40.000/säsong) är entydigt och understryker behovet av utökade insatser för att på ett rimligt sätt 'tjäna' dessa. Det är nödvändigt att verksamhet av den omfattning som Iskyrkans prövas av kyrkorådet. Kyrkorådets uppgift är att ha omsorg om församlingens liv och verka för dess utveckling och leda förvaltningen av församlingens angelägenheter.

Dop och doppastoral

Dopets ställning och funktion i Svenska kyrkan har på ett särskilt sätt aktualiserats genom de nya regler om kyrkotillhörighet som antagits och gäller sedan den 1 januari 1996. Enligt dessa regler får bl.a. "Svensk medborgare eller här i landet bosatt utländsk medborgare ... tillhöra Svenska kyrkan" och "den som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagen i Svenska kyrkan". I anledning av de nya kyrkotillhörighetsreglerna gav Kyrkomötet 1994/5 Svenska kyrkans församlingsnämnd uppdrag att utforma ett pastoralt program. Utredningskommittén överlämnade 1 januari 1995 sin utredning till församlingensnämnden, som efter samråd

¹⁴ Se nedan Biskop Backlunds predikan 25.2.1995.

med Biskopsmötet och Centralstyrelsen, fastställt ett program för dop och kyrkotillhörighet. Enligt detta förutsätts att varje församling utarbetar en egen doppastoral. Kyrkoherden har att antaga programmet efter samråd med kyrkoråd och berörd personal. Den i församlingen antagna doppastoralen skall fastställas av Domkapitlet, som har ett övergripande ansvar.

Detta har medfört att dop och doppraxis varit föremål för samtal och reflektion inom varje församling inom Svenska kyrkan under de senaste åren. Huvudansvaret att utarbeta denna doppastoral har åvilat församlingens kyrkoherde. Men detta arbete har förutsatt ett brett samråd inom församlingen och med dess kyrkoråd. Doppastoralen är församlingens deklaration hur den vill efterfölja dop- och missionsbefallningens (Mt. 28:18-20) tilltal. Jukkasjärvi församlings doppastoral antogs den 12 februari 1996 (reviderad 10 oktober 1996) och är i förutsatt ordning fastställd av domkapitlet. Av särskilt intresse i vårt sammanhang är att doppastoralen också reglerar verksamheten vid Iskyrkan, vilket framgår av följande längre utdrag:

Dopgudstjänsten

I dopet förenas människor med Jesus Kristus för att med honom och hans folk dela korsens och uppståndelsens liv. Eftersom dophandlingens har denna livsavgörande och livsvaraktig betydelse för både individen och församlingen förutsätter dopordningen att dopet normalt firas som församlingsgudstjänst, antingen i form av fristående dopgudstjänst eller infogad i annan församlingsgudstjänst. - - - Under vintertid är det många som vill döpa sina barn i *iskyrkan* (här kursiv.). Även där kommer vi att ha dopen i samband med gudstjänster eller vid speciellt utlysta dopgudstjänster.

Enligt fastställd ordning betraktas således dop och dopgudstjänster vid Iskyrkan som en församlingangelägenhet.

Inom den världsvida kyrkan har pågått en djup och också intensiv reflektion över dopet under de senaste årtiondena. Detta har bl.a. resulterat i flera gemensamma uttalanden om dopet. Bland dessa det s.k. BEM-dokumentet och Borgå-överenskommelsen

BEM

Eftersom dopet är intimt förbundet med kyrkans gemensamma liv och gudstjänst bör det normalt utföras inom ramen för den offentliga gudstjänsten, så att församlingens medlemmar kan påminnas om sitt eget dop och välkomna in i sin gemenskap dem, som döpes och som de har en förpliktelse att fostra i den kristna tron.

Borgå-överenskommelsen

g. Vi tror, att Gud genom dopet med vatten i den treenige Gudens namn, förenar den döpte med Jesu Kristi död och uppståndelse, leder den döpte in i den ena, heliga, allmänliga och apostoliska kyrkan och av nåd skänker nytt liv i Anden. Eftersom vi i våra kyrkor praktiserar och värderar barndopet, tar vi också vår kateketiska uppgift

på allvar, att föra de döpta barnen fram till ett moget ställningstagande för Kristus. - -

-

Deklarationen

Vi, Danska folkkyrkan, Engelska kyrkan, Estniska evangelisk-lutherska kyrkan, Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Islands kyrka, Irlands kyrka, Den evangeliska-lutherska kyrkan i Lettland, Den evangeliska-lutherska kyrkan i Litauen, Norska kyrkan, Skotska episkopala kyrkan, Svenska kyrkan och Kyrkan i Wales, gör följande deklaration

- a. (ii) vi erkänner, att Guds ord rent förkunnas i alla våra kyrkor, och att dopets och nattvarens sakrament rätt förvaltas

Båda dokumenten understryker dopets betydelse och betonar kyrkors och församlingars ansvar för dess rätta förvaltning. Vid dopet ikläder sig församlingen ett ansvar inför de döpta, en ”förpliktelse att fostra i den kristna tron”. Och förklarar att ”eftersom vi i våra kyrkor praktiserar och värderar barndopet, tar vi också vår kateketiska uppgift på allvar, att föra de döpta barnen fram till ett moget ställningstagande för Kristus”.

Mot bakgrund av gällande regelverk, fastställd doppel pastoral och förpliktande deklarationer framträder kravet på en ansvarsfull förvaltning och en stark betoning på dopet som en församlingsangelägenhet. Ytterst skall dopet betraktas mot sin nytestamentliga bakgrund. Och därtill i anslutning till den lutherska kyrkans bekännelseskriterier. Bekännelseskriteriernas formulering om församlingen/kyrkan förstärker ytterligare att ”Kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas” (Confessio Augustana VII).

Ecklesiologi

Varje enskild kristne skall betraktas som insatt i en större andlig gemenskap och inte isolerad från andra i sitt gudsförhållande. Den enskilde kristne är beroende av församlingen, dess offentliga gudstjänst och sakrament. I vårt fall blir det en avgörande fråga: I vilket sammanhang upplever den enskilde sig insatt i när han/hon möter ’kyrkan’ i iskyrkan?

För den fortsatta reflektionen är det påkallat att den görs mot bakgrund av bruk och förståelse av begreppen/företeelserna kyrka och församling. För detta ändamål kan följande systematiska tablå, där de olika betydelseerna är ordnade efter hur de vanligen förekommer, tjäna till vägledning¹⁵:

Kyrka

- 1: Kyrkobyggnaden
- 2: Ett samfund/ en konfession
- 3: Den institutionella sidan av ett samfund
(vanligen den etablerade samfundsformen i ett område)
- 4: Hela kristenheten.

¹⁵ Borgehammar S., *Vad är kyrkan? I Kyrkans liv*, Stockholm 1993, s 17.

Begreppets vidd varierar beroende på:

- vilka grupper man anser värdiga namnet "kyrka"
- om man räknar i GT:s heliga eller ej
- om man räknar in de redan saliga eller ej
- om man menar enbart en osynlig eller även räknar med

en synlig storhet

- 5: Kyrkans objektiva aspekt: "modern" som föder till liv, fostrar, undervisar och beskyddar

- Församling**
- 1: En lokal grupp av kristna som firar gemensam gudstjänst
 - 2: Det geografiska område i vilket den lokala gruppen av kristna bor ("formella" språkbruket i Svenska kyrkan)
 - 3: Menigheten till skillnad från prästen/pastorn
 - 4: Hela kristenheten (nordiskt frikyrkligt språkbruk)

Till dessa betydelser kan också läggas den möjlig tolkningen av kyrka och församling som den osynliga verkningskretsen för det förkunnade ordet.

Dop och doppraxis – kult och/eller kultur?

Allmänt sett kan det sägas att förhållandena i Sverige idag kännetecknas av låg kyrksamhet. Likväl finns det en stark trohet gentemot kyrkliga handlingar och då särskilt dopet. Samtidigt visar de statistiska uppgifterna att dopfrekvensen är sjunkande om än hög. Detta har varit en av orsakerna till ett brett upplagt projekt initierat av Professor Egil Johansson vid Umeå universitet. Projektet har genom avancerad databehandling presenterat ett gediget material över dop- och konfirmationssed i hela riket. Med detta underlag är det förberett för genomgripande analys av dopets ställning. Sådana studier kan göras på alla nivåer: riks-, stifts-, kontrakts- och församlingsnivå.

Forskning kring dop och doppraxis är inte särskilt omfattande i de nordiska länderna för närvarande. Men några glädjande undantag finns. En särskilt intressant studie har genomförts av den svenska forskaren Eva Reimers. Hennes resultat ger en tydlig bild av olika aktörers förståelse av dopet i ett brett spänningsfält mellan dopets kultaspekt, dvs den kristna initiationen, och dess kulturaspekt, dvs barndopet som tradition.¹⁶ Viktiga bidrag till förståelsen av dopet och en fördjupad reflektion över dopet som livstydning och dophandlingen som initiation har givits av professorerna Lars Eckerdal och Per Erik Persson¹⁷. Kjell Petersson har studerat Svenska kyrkans bestämning av dopets innehåll, folkets uppfattning av dopet och förändringar i dopseden i ett tidsperspektiv fram till ca 1970¹⁸. I samband med den under 1980-talet aktuella frågan om dop och kyrkotillhörighet

¹⁶ Reimers E., *Dopet som kult och kultur*, Stockholm 1995.

¹⁷ Eckerdal L. och Persson P.E., *Dopet en livstydning. Om dopets innebörd och liturgi*. Stockholm 1980.

¹⁸ Petersson, K., *Kyrkan, Folket och dopet. En studie av barndopet i Svenska kyrkan* Lund 1977.

presenterades ett antal utredningar inom Svenska kyrkan och Biskopsmötet¹⁹. Ett annat exempel på en betydelsefull och omfattande forskningsinsats är Arne Bugge Amundsens undersökning om dopet som kyrklig tradition²⁰. Jag gör här ett försök – om också i ofullständig form – att sammanfatta en översikt som Reimers presenterat²¹.

Från kyrkligt och sociologiskt håll noteras ofta svenskens trohet mot övergångsriterna med en viss förvåning. Det är som om man förväntat sig att det moderna samhället med nödvändighet skulle leda till en sekularisering i vilken religiösa övergångsriter skulle vara överflödiga. Ett mer antropologiskt synsätt talar dock emot alla sådana teorier. Antropologisk forskning har nämligen visat att det i alla samhällen förekommer riter, och att dessa riter utgör en grund för samhällets fortbestånd. Riter och sociala processer hör intimt ihop. Detta konstaterades redan av sociologins fader Durkheim som menade att riter uttryckte människors sociala erfarenheter och att man genom riter hyllade, befäste och bekräftade de grundläggande gemensamma värden varpå samhället vilade. Reimers menar att detsamma gäller idag.

Vad är en rit? Ritens ursprung kan härledas ur ritualiseringar och rutinisering som kännetecknar allt mänskligt samspel. Rutinerna (hur man umgås – hälsar – talar med varandra etc.) innebär att vi inte behöver reflektera över hur vi skall bete oss. Samtidigt anger dessa rutiner vilka sociala kategorier som gäller, samt hur dessa står i förhållande till varandra. Enligt socialpsykologen Erving Goffman kan i stort sett allt mänskligt beteende förstås i termer av rituella aspekter, dvs symboliskt laddade och betydelsebärande handlingar som människor utför för att reglera sociala band och förhållanden. I ett mer individualpsykologiskt perspektiv härleds riternas ursprung till förhållandet mellan moder och barn och människans ambivalenta behov av att samtidigt vara beroende och självständig. Kärnan i alla riter blir att överbrygga individens behov av att vara en distinkt individ och en del av en gemenskap. Detta innebär att riterna skulle kunna fylla rent terapeutiska behov. Ett tredje sätt att förstå riten är att härleda dem till olika religiösa myter. I de flesta fall kan det konstateras att religiösa riter är dramatiseringar av religiösa myter. Dop och nattvard – i symbolisk form gestaltar Jesu liv, död och uppståndelse. Detta innebär att generaliseringar är omöjliga – varje rit får sin mening utifrån den myt de gestaltar. Riten är ett drama och ett medel för att uttrycka var man hör hemma. Reimers betonar att det perspektiv hon anlägger på kyrkliga handlingar till största del hämtas från antropologi och socialkonstruktivism. Detta innebär att intresset i första hand riktas på ritens funktion ur ett samhälleligt perspektiv.

¹⁹ T.ex. SKU 1985:1, *Dop och kyrkotillhörighet*, SKU 1988:1, *Vägen till Kyrkan. Om dopet och kyrkotillhörigheten*. Werkström B., *Dopet - teologiskt, kyrkorättsligt, pastoralt*. 1984.

²⁰ Amundsen A. B., *Folkelig og kirkelig tradisjon. Døpsforståelse i Norge særlig på 1800-tallet*. Oslo 1986.

²¹ Reimers E., *Människan och riterna*. I *Från Bygd och Vildmark 1996/97*, s 9-14. Luleå 1996.

Reimers framhåller att ett av livscykelriternas starkaste motiv är den statusförändring som riten åstadkommer. Detta kan förstås i termer av bekräftelse och delaktighet för de olika personer som deltar i riten. Ett barns födelse ger nya roller åt flera personer. Barnet i sig är ett uttryck för förening av två släkter, vilket manifesteras rituellt. Barnets mor- resp farföräldrar får en ny roll. Detsamma gäller föräldrar (och dessas syskon etc). Dessa olika roller manifesteras och bekräftas vid barndopet genom att man kommer samman och hyllar det sammanhang som man står i. Barnet bekräftas som individ – samtidigt som han/hon integreras i släkten och familjen. Detta uttrycks med hjälp av dopklänning, fadderval, fotografier på tre/fyra generationer, dopgåvor osv. Reimers betonar att allt det som sagts ovan vid riter i allmänhet, gäller också för barndop, konfirmation, bröllop och begravningar. De är alla övergångsriter, i den mening att de hjälper människor att övergå från en position i livscykeln, till en annan. Enligt Durkheims sätt att se är en av ritens huvudfunktioner att stärka gemenskaps-band. Detta gäller också kyrkliga handlingar. De band som aktualiseras är både banden till samhället i stort och släktskapsbanden. Det senare har i Sverige allt mer kommit att framstå som en huvudfunktion hos de kyrkliga handlingarna - - - många träffar sina släktingar endast i samband med just dop, bröllop och, inte minst, begravningar. Vid den kyrkliga handlingen, t.ex. dopet, manifesteras historia och tillhörighet. Tillhörighet oftast inte förankrad geografiskt, utan knuten till släkten. Det faktum att riten äger rum i kyrkan kan höra samman med att kyrkan är en högtidlig plats, men har också med kyrkans symbolvärde att göra. Kyrkan står för tradition och kultur. Det är den grund varpå den svenska identiteten vilar. Att vända sig till kyrkan i samband med livets avgörande stunder är att manifesteras sin lojalitet mot traditionen, kulturen och samhällets grundläggande värden.

Reimers resultat och analysmodell är ett värdefullt bidrag till förståelsen av dopet i allmänhet. Om det i vårt sammanhang kan bidra till en djupare förståelse av att ett relativt stort antal föräldrar väljer att döpa sina barn i Iskyrkan borde i vart fall prövas. En sådan analys kan på nuvarande stadium inte slutföras. Förutsättningarna är goda och mycket faktiskt materialet föreligger i form av statistik etc., men detta måste kompletteras med någon form av intervju- eller enkätundersökning riktad till dopbarnens föräldrar. En mängd frågor kan ställas: Vad betyder det att dopen sker i den extraordinära miljö som Iskyrkan utgör? Är det enbart något spektakulärt – ett slags happening vars främsta uppgift blir att stärka individers och pars självkänsla? Är det främsta skälet att döpa i Iskyrkan det att det är en unik företeelse – något som inte alla andra gjort? Kan det vara så att man söker denna unika upplevelse för att använda den som ett slags kitt för samhörighet och därmed förstärkning en vi-känsla? Blir resultatet av upplevelsen en förstärkt kärngrupp och så sammansvetsad att den tål kommande/mötande påfrestningar? Kan kyrkorummets ljus/kyla/värme skapa en förutsättning för en dialog eller en intimitet och närhet – en vidunderlig upplevelse och något som rör

alla sinnen – och skapar öppenhet för ett existensiellt tilltal? Innebär dopen i Iskyrkan att dopets kultaspekt eller dess kulturaspekt förstärks? Församlingen måste också ställa den nödvändiga huvudfrågan till sig själv – är detta en rätt doppraxis? Svaret till den frågan kan inte ges utan att församlingens doppastoral och doppraxis i sin helhet görs till föremål för analys och utvärdering.

Dopen vid Iskyrkan

Antalet dop har ökat år från år under de fem säsonger som den kyrkliga verksamheten pågått vid Iskyrkan.

	Skrivna i förs.	Skrivna i annan förs.	Totalt
1992/93	3	2	5
1993/94	4	2	6
1994/95	6	2	8
1995/96	7	9	16
1996/97	12	4	16
	<hr/> 32	<hr/> 19	<hr/> 51

Ovanstående tabell visar att den klart största delen barn som döpts är barn som är födda och skrivna i Jukkasjärvi församling. Den församlingen där barnets mor är skriven vid tillfället för födelsen är barnets 'födelseförsamling'. Det är denna uppgift som ligger till grund för tabelluppgifterna ovan. Om man väljer att närmare undersöka den grupp barn som vid doptillfället är 'skrivna i annan församling' finner man att flera av dessa barns föräldrar själva är födda i Jukkasjärvi församling eller tidigare varit bosatta där. Dessa föräldrar har starka familjeband eller andra relationer som binder dem till församlingen. Därmed räknar de på något sätt Jukkasjärvi som sin 'hemförsamling'. Bland dopbarnen finns också de barn, vars föräldrar inte tycks ha någon direkt anknytning till Jukkasjärvi församling. Emellertid måste den reservationen göras att det tillgängliga registerunderlaget inte ger några möjligheter att se vilka relationer och släktband barnets anförvanter har till Jukkasjärvi. Om s.k. släktutredningar skulle göras för dopbarn och deras föräldrar blir uppgiften tillgänglig, men något sådant har jag inte genomfört, och inte heller bedömt vara nödvändigt. Min personliga kunskap om familjer etc., förvärvat genom att ha varit verksam i område under mer än 30 år, ger mig en närhet till materialet och jag ser att flera 'hemvändare' återfinns bland dopbarnens föräldrar. Låt oss därför endast konstatera att det huvudsakligen är församlingsbor eller deras anhöriga som låtit döpa sina barn i Iskyrkan, men att det också förekommer att några tycks ha valt att döpa i Iskyrkan utan att tidigare ha haft någon starkare relation till Jukkasjärvi församling.

När det är så relativt många barn som döps i Iskyrkan väcks givetvis frågor: Varför väljer föräldrarna detta?; Vad vill de med barnens dop? m.fl. frågor. Det vore intressant att närmare samtala med dopföräldrarna om detta. Några sådana samtal utöver de dopsamtal som prästen haft har inte genomförts. Vid detta tillfälle

hänvisas vi därför till att endast kunna studera de uppgifter som den kyrkliga statistiken gör tillgängliga. Det totala antalet dop under de fem säsongerna är endast 51 barn.

I stället för att presentera siffermaterialet i tabeller väljer att ställa fram uppgifterna på följande sätt:

- dopbarnen är i medeltal ca 5 månader gamla vid dopet, men åldrarna har varierat mellan 2 månader och 13 år (de 'äldre' dopbarnen fördelar sig på följande sätt: 1992/93 var 1 dopbarn 13 år; 1995/96 var 1 dopbarn 2 år 2 mån; 1996/97 var 1 dopbarn 13 år, 1 dopbarn 1 år 10 mån och 1 dopbarn 3 år 6 mån);
- dopbarnens mödrars ålder är i medeltal ca 30 år, men åldrar har varierat mellan 17 år och 42 (undantag en mor, 50 år, som var med vid sitt 13 åriga barns dop);
- dopbarnens föräldrar är i regel inte gifta, 36 av dem var ogifta och 16 gifta (för ett barn saknas uppgiften om föräldrarna);
- inte något av dopbarnen har något syskon som tidigare döpts i Iskyrkan;
- 49 av 51 mammor är döpta och 39 också konfirmerade;
- 16 av 16 pappor är döpta och 11 också konfirmerade (OBS. För papporna är denna uppgift endast tillgängliga för dem som varit gifta och sammanboende med modern vid barnets födelse).

Den bild som framträder genom dessa uppgifter ger huvudintrycket att dopbarnens och deras föräldrars förhållanden inte avviker nämnvärt från det som är vanligt inom församlingen. Ett undantag skulle möjligen vara att mödrarnas åldrar är högre än normalfallet, i vart fall betydligt högre än vad fallet är för 'förstagångsmammor'. Församlingens doppastoral förutsätter att dopsamtal är genomförda, vilket innebär att förutsättning för en god pastoralvård föreligger.

Ett ofta förekommande påstående är att de barn som döps i Iskyrkan måste ha **-is-** i sitt namn (t.ex. **Isak, Christer, Doris, Isabella**). Detta har varit fallet bl.a. på Ishotellets hemsida²². Privata näringsidkare kan förmodligen ange de förutsättningar under vilka de är villiga att medverka, såvida därmed inte uppkommer konflikter med gällande lagstiftning (som t.ex. rörande diskriminering och jämställdhet). Nu har inte 'namnfrågan' drivits såsom absolut krav, utan får närmast anses som ett förslag i god avsikt. Några konflikter har inte heller uppstått, men det får anses som olyckligt att det i samband med marknadsföringen av Ishotell och dess kapell framställs som ett krav (en liten hållhake finns ..., the

²² http://www.lappland.s...kas/prg_ishotell.html "I Ishotellet kan vi ordna vigslar och barndop. En liten hållhake finns ... och det är att barnet måste ha IS med i sitt namn!", <http://www.jukkas.se/ishotell/fhotell.htm> "The catch is that the babie must have the word "is" (Swedish for ice) in their names; "Il n'y a qu'une petite restriction À savoir que le nom de l'enfant doit comporter les lettres IS (glace en suédois)! Den tyskspråkiga versionen har inte någon sådan restriktion.

catch is that ..., il n'y a qu'une petite restriction ...). Namngivning regleras av namnlagen (1982:670) och kan givetvis inte åläggas någon restriktion utöver vad lagen föreskriver. Detta har inte heller varit fallet från Jukkasjärvi församlings sida. Följande uppställning visar också att det i praktiken inte tillämpats någon restriktion och att förekomsten av **-is-** i namnen sjunker allt efterhand:

1992/93	4 av 5 barn hade -is- i sina namn	Isa, Isabella, Elisabeth, Isabella
1993/94	3 av 6 barn hade -is- i sina namn	Isabell, Christoffer, Kristina
1994/95	5 av 8 barn hade -is- i sina namn	Isac, Kristina, Elis, Dennis, Elisabet
1995/96	4 av 16 barn hade -is- i sina namn	Elisabeth, Kristina, Isadora, Isabelle
1996/97	2 av 16 barn hade -is- i sina namn	Isabell, Christer

Gudstjänster och kyrkliga handlingar

Under de senare åren har församlingens verksamhet vid Iskyrkan inletts med julgudstjänster och sedan pågått till ca mitten av april. Dvs en period omfattande ca 15 veckor. Antalet gudstjänster är förhållandevis högt och antalet besökare i genomsnitt ca 30 vid varje tillfälle. Särskilt stort har antalet besökare varit t.ex. i samband med biskopsvisitation 1995 och vid statsbesöket 1997. Det finns ingen statistik på övriga besök vid kyrkan. Antalet besök kan antas vara i stort sett det samma som hela antalet besökare vid igloo-anläggningen, vilken besöks av ca 40.000 personer per år.

	säsong 1994/95	säsong 1995/96	säsong 1996/97
julgudstjänster	1	2	2
dop	11	11	15
vigslar	11	19	22
gudstjänster	5	9	7
nattvardsgdstj	1	-	1
antal gudstjänstillfällen	28	41	47
<hr/>			
Antal gudstjänstbesökare	1023	1253	1096*

(* Antalet besökande i samband med statsbesök av Islands president och det Sveriges kungapar den 15/4 är inte inräknade.)

Kyrkorummet

Iskyrkan har under de fem säsonger som den byggts ändrat form och utseende. Kyrkolokalen var från början inrymd i igloons huvudbyggnad. Under de senare säsongerna har Iskyrkan varit en fristående byggnad. Den byggnadsteknik som använts har begränsat eller bestämt formen. Lokalen har karaktären av en 'spetsigt' tunnvalv. De tekniska förutsättningarna kunde möjligen även medge alternativ som kryssvalv och hjälmvalv och i vart fall ett 'halvt kryssvalv'. Kupolvalv, som väl oftast förknippas med en traditionell igloos form, skulle förutsätta andra tekniska lösningar. En spännande utmaning skulle vara att pröva en lösning med kryssvalv, vilket skulle ge kyrkorummet en kors-kyrkekaraktär där korsarmarna möts vid

centrumplacerat altare och ev. centralt placerad ambo.

De senare säsongernas kyrkorum har varit utformade som en långhuskyrka med altare i öst. Det är främst materialen snö och is som skiljer Iskyrkan från det traditionella kyrkorummet. De besökande och gudstjänstdeltagarna känner igen sig – där finns det som vanligen förknippas med kyrkorummet och som också utgör en förutsättning för den verksamhet rummet används till: kors, altare, dopfunt, ljusstakar, predikstol, kyrkbänkar etc. Så långt en traditionell gestaltning. Till detta kommer byggnadsmaterialets speciella förutsättningarna: en annorlunda ytstruktur, en säregen akustik, oväntade temperatur och fuktförhållanden, ovän-tade ljus- och färgskiftningar etc. Sammantaget något unikt som tillkommit tack vare en konstnärs skicklighet och känsla för sakrala miljö, vilket inte lämnar besökaren oberörd.

Möjligen kunde vi i vårt sammanhang pröva tesen att den yttre formen beror av innehållet – ett slags inre gestaltning – för att kunna identifieras som sakral miljö. Eller att rummet blir kyrkorum då när dess utformning och utrustning tillkommer och används för dess ändamål – en församlings gudstjänst. Samtidigt vet vi att en församlings gudstjänst inte beror av rummet för att vara gudstjänst²³.

Under de fem säsonger som Iskyrkan varit i bruk har den förutom att fungera som församlingskapell också haft ett stort antal besökande. Det är omöjligt att ha någon klar uppfattning om vad dessa besökare sökt eller erfårit vid sitt besök. Iskyrkan har säkert för några fungerat som ett meditationsrum, för andra som ett konstverk, för några som en exotisk upplevelse och för ytterligare några som ett vittnesbörd.

Slutord

Då synpunkter på och erfarenheter från Iskyrkans verksamhet från kyrkoherde, kyrkvård och kyrkoråd presenteras som egna bidrag vid seminariet har jag begränsat min framställning så att den om möjligt kan tjäna som ett komplement. I denna redogörelse har jag diskuterat förutsättningarna för Iskyrkan och den kyrkliga verksamheten. Jag har konstaterat att församlingsverksamheten vid Iskyrkan är av betydande omfattning. Jag har ställt några angelägna frågor om dop och doppraxis och hävdar att det som sker vid Iskyrkan inte skall betraktas isolerat utan ses i perspektivet av pastoralvården i hela församlingen.

Jag har prövat om verksamheten kan anses som en församlingsangelägenhet och därvid fört ett resonemang som visar att verksamhet inte avviker från det som församlingen bedriver som vägkyrka eller sommarkyrka. Möjligen med den avvikelsen att andelen församlingsbor som berörs av gudstjänster etc. är högre vid denna vinterverksamhet än vad som är vanligt vid t.ex. vägkyrkans verksamhet. Jag har sett att det inte har gjorts insatser av någon omfattning för att möta det stora

²³ Vilket var vanligt i den tidiga 'apostlakyrkan' och är väl omvittnat av Nya testamentet.

antalet besökande som besöker Iskyrkan vid andra tillfällen än gudstjänstillfällen.

Jag har kunnat konstatera att det under det första verksamhetsåret var svårt att finna ett bra uttryck när verksamheten skulle refereras i artiklar etc. Efterhand 'känns' emellertid verksamheten igen som en 'kyrka'. Begreppet Iskyrka vinner genomslag. Möjligen kan det sägas att församlingsbor, turister, pressfolk och biskop på ett okomplicerat sätt bekräftar verksamheten som kyrkans – Jukkasjärvis församlings – verksamhet. Det som skiljer verksamheten vid Iskyrkan från annan verksamhet i församlingen är främst att den sker i den unika yttre miljön – snö och is.

Jag har inte haft möjlighet att systematiskt undersöka vad som varit den egentliga skälet/drivkraften till att Iskyrkan valts som plats för dop och vigslar. En sådan undersökning förutsätter någon form av enkät kompletterad med ett stort antal intervjuer. Att ställa dessa frågor till endast en begränsad grupp av brudpar och dopföljen etc. inom församlingen kan, sett ur vetenskaplig metodisk synvinkel, möjligen försvaras som en mycket begränsad case study. Den blir i första hand en beskrivning av en isolerad företeelse och ger små möjligheter till någon genomförd systematisk analys. En analys förutsätter att församlingens verksamhet som helhet är undersökt och att materialet i övrigt därefter också relateras till annan kyrkovetenskaplig forskning kring pastoral praxis. Jag har också föreslaget att en kontextuell tolkingsmodell provas för att öka förståelsen av det nya som Iskyrkan och dess verksamhet innebär.

Bland de vulgära argument som kritiker av verksamheten tillgripit är att det är ett turistjippo. Den kunskap som blivit tillgänglig genom denna studies genomlysning av verksamheten vid Iskyrkan visar att verksamhetens innehåll inte skiljer sig från innehållet i övrig verksamhet inom Jukkasjärvi församling.

Jag har väckt frågan om dopets kultaspekt respektive dess kulturaspekt. Frågeställningar och diskussioner i anslutning därtill kan inte isoleras till en undersökning av dopen vid Iskyrkan.

Ofta anförs som skäl när någon väljer plats för dop eller vigsel att de vill att det skall ske i barndomskyrkan, kyrkan där jag/vi konfirmerades, dop i samma kyrkan där pappa och mamma gifte sig etc. Några sådan skäl finns inte när det gäller Iskyrkan. Inte heller kan någon ta sitt barn vid handen och säga: "här är du döpt!". Inte heller kan brudparet återvända – säg efter några år – och provande gå kyrkgången fram och låta minnena väckas till liv. Iskyrkan är i detta avseende unik. Det yttre rummet är borta när vårsol och vårflod återtaget människans tillfälliga lån.

Iskyrkan i Jukkasjärvi.

Jan-Erik Johansson, kyrkoherde Jukkasjärvi församling

Din skönhet, som i vintern bor,
Du ger som kärleksgåva.
Din rikedom i kärlek stor
Vill jag i vintern lova,
För frostens träd
Och höstens säd,
Som sover nu i jorden
Guds vintertid i Norden

(Nr. 861 ur Psalmer i 90-tal et)

Lördagen den 28 mars 1992 startade verksamheten som sedan kom att utvecklas till den nuvarande Iskyrkan. Iskyrkan ligger i närheten av världens största igloo i den lilla byn Jukkasjärvi. Kyrkans verksamhet startade med helgsmålsbön.

Snart växte tanken fram att bygga en kyrka av is och snö. Idag har Iskyrkan hittat sin form och storlek med hjälp av snön i Jukkasjärvi och Torneälvens is. Flera ton tunga isblock tas under förvintern upp ur Torneälvens is för att ge material till kyrkans utformning och utsmyckning. Med iskonstnärens säkra hand och anpassade verktyg bestående av såg, hacka och ishyvlar formas kors, altare, dopfunt, predikstol och övriga utsmyckningar.

Byggnaden

Den vackra isen i Torneälven har en underbar turkos färg. Den är ren och fin som isen är i rinnande vatten. Det som gör isen så spännande är att den skiftar färg efter väder och klockslag. Den kan vara grön, blå, grå, gul och turkos.

Själva Iskyrkan byggs med hjälp av snökanoner och speciella byggformar i plåt. Väggar och tak är självbärande. Isväggarna välver sig upp till en fem meter hög spets och har samma form som ett korffönster.

Kyrkbänkarna, som är isblock täckta med renskinn, rymmer omkring 60 personer. I Iskyrkan 1996/97 har ispelare och utsmyckning bidragit till att det känns riktigt

att fira gudstjänst stående.

I samband med julottan överlämnas Iskyrkan till Jukkasjärvi församling. Fram till mitten av april pågår verksamheten med gudstjänster, andakter, dop och vigslar. Det är frusna ögonblick i jämförelse med den gamla kyrkan i Jukkasjärvi med anor från 1600-talets början, närmare bestämt 1607.

Jukkasjärvi kyrka

Den tillfälliga byggnaden som Iskyrkan är, försvinner, droppar bort i april- och majsolens värme, för att efter bara någon månad rinna ut i Torneälven.

Att Svenska kyrkans verksamhet är förlagd till den gamla kyrkan i Jukkasjärvi känns som en naturlig och riktig satsning när det gäller församlingens evangelisationsarbete. Jukkasjärvi kyrka förknippar man med ord som trygghet och tradition. Den gamla kyrkan står sedan 1600-talet som en viktig förbindelselänk med det förgångna. Tiderna igenom har kyrkan spelat en stor och betydelsefull roll i befolkningens andliga och sociala liv. Men Jukkasjärvi kyrka kan också se tillbaka på tider då samhälleliga förändringar påverkade kyrkans status. I mitten av 1800-talet blev Vittangi församlingens centralort. Det innebar en tillbakagång för Jukkasjärvi med följd att Jukkasjärvi kyrka degraderades till ”Jukkasjärvi bönhus”.

Jukkasjärvi under 1900-talet

Under 1900-talet är det främst två faktorer som på ett radikalt sätt förändrade Jukkasjärvi och Jukkasjärvi kyrkas förutsättningar och framtid. Den första är den samhälleliga utvecklingen med tillkomst av verksamheter i samband med malm-brytningen i Kiruna vilket förändrat och påverkat Jukkasjärvi framtid. Den andra är den lokala satsning och initiativrikedom som resulterat i att Jukkasjärvi idag är en viktig plats på turistkartan.

Resenärer har alltid sökt sig till den lilla byn vid Torneälven. Redan 1681 kom tre fransmän som de första turisterna. De kom hit för att resa ett monument vid världens ände. Minnestavlorna som hänger i Jukkasjärvi kyrka ger oss skäl till att utnämna Jukkasjärvi kyrkby till ”Lapplands äldsta turistort”. Men det har inte alltid varit tillströmning av besökare. En tidsbild från turistorten Jukkasjärvi:

Äntligen, äntligen sågo vi Jukkasjärvi kyrka och så framstod det ena huset efter det andra, till dess hela byn med sina tio gårdar låg öppen framför oss. Aldrig hade jag trott att anblicken av byggnader i Lappmarken skulle skänka mig så mycket glädje ... Den hederlige Kyrkoherden Palmgren var den förste som mötte mig; på många år hade han icke haft besök av någon främling. Jag var innerligt välkommen ...

Så berättar J. W. Zetterstedt om sitt besök i Jukkasjärvi år 1821.

Främlingslandet

Främlingslandet. Detta har genom tiderna varit det tongivande uttrycket när besökarna har försökt beskriva sina upplevelser. Man har känt sig främmande inför naturen, bebyggelsen, levnadsförhållanden, språk och religiösa förhållanden. Allt detta röjer främlingskapet. Otoliga är de skildringar som försökt beskriva detta köldens, armodets och hopplöshetens land. Otoliga är också de som verkat i detta ”fattigdomens och tröstlöshetens land”. Julia Svedelius skriver 1914 i boken ”Raunala”:

Det svenska språket, svensk sed och svenskt tankesätt har under de senaste hundra åren varit myndigheternas paroller för att påverka det egensinniga och främmande folket.

Den laestadianska väckelsen

Den laestadianska väckelsen och den svenska maktutövningen har satt sina djupa spår bland människorna i detta område. Trots att den laestadianska väckelsens påverkan avtagit är samerna och nybyggarna (lantalaiset) fortfarande bärare av den laestadianska arvet. Den laestadianska väckelsen med dess konservativa hållning gentemot nymodigheter har i många fall inneburit en front mot alltför aggressiv svensk kampanj.

I Jukkasjärvi kyrka finns Bror Hjorts välkända altartavla. Den beskriver den laestadianska väckelsen. De tre tavlorna visar oss ett vinterlandskap, ett sommarlandskap och en bild av Kristus i mitten. Mittenbilden av Kristus har en avgörande betydelse. I den laestadianska väckelsen är den enskilda människan i centrum. Det är den enskilda hjärtats teologi.

Mitt i alla förändringar vad det gäller den enskilda människan och den genomgripande samhällsliga förändringen vill Jukkasjärvi kyrka stå som en viktig förbindelselänk till det förgångna. Men mitt i tryggheten och traditionen står den nya tiden på gott och ont där utanför kyrkan och väntar på att få komma in. Mitt i allt det välordnade när det gäller både ekonomi och verksamhet finns risken att en kyrka som Jukkasjärvi's blir något annat. Finns där, men för vem?

Jukkasjärvi idag

Vi som arbetar i Jukkasjärvi kyrka vill att vår verksamhet skall börja med ett handslag, att den skall vara nära församlingsbornas konkreta vardagsverklighet. Men samtidigt finns en annan verklighet som på ett markant sätt påverkar det kyrkliga livet i Jukkasjärvi. Turistnäringen ger möjlighet för byn Jukkasjärvi att överleva. En stor del av byborna har sitt arbete i anknytning till turistnäringen. Jag anser att Jukkasjärvi församling skall bidra till att denna verksamhet får den hjälp som kyrkan kan erbjuda. För vad skulle den turistiska verksamheten vara utan Jukkasjärvi kyrka? Den är väl inarbetad och har en avgörande roll för den turistiska

närings. Det är i denna turistiska satsning som Iskyrkan har sin främsta uppgift och framtid. Med tanke på den skepsis som jag fått känna inför mitt samarbete med turistnärings, när det handlar om Iskyrkan, så finns det nog anledning att idag konstatera att Iskyrkan har en naturlig plats i den verksamhet som Jukkasjärvi bedriver bland turister och besökare. Under senare tid har även församlingsborna börjat använda kyrkan som sin egen kyrka.

Iskyrkeverksamheten

Jag har under de fem år som Iskyrkeverksamheten pågått bedrivit denna verksamhet med egen insats och under egen regi. Iskyrkan skapades i en tid av turbulens i Jukkasjärvi församling. Iskyrkan blev ett sidospår för mig personligen. Det har aldrig varit tal om en gemensam satsning från de övriga medarbetarna utan med tiden har Iskyrkan blivit ”min egen kyrka”. Jag tror inte det är unikt med ”ensamvargar” i Svenska kyrkan. Verksamheten startades också utan större förankring i församlingens kyrkoråd. Under två års tid erhöll iskyrkeverksamheten strukturbidrag från Luleå stift. Jukkasjärvi församling har bidragit till verksamheten med kyrkvärdsarvoden och med bidrag till utsmyckning. Det som har bidragit till en viss osäkerhet från kyrkorådets sida är det marknadsekonomiska tänkandet som präglar verksamheten omkring Iskyrkan. Min önskan inför Iskyrkan 1997/98 är att den får sin plats in i den ordinarie budgeten och verksamheten. Mitt mål med Iskyrkeverksamheten bygger på följande enkla vision:

Iskyrkan i Jukkasjärvi ska vara en mötesplats för de människor som befinner sig i det område där Iskyrkan finns. Iskyrkan lever i viss mån sitt eget liv i förhållande till Jukkasjärvi kyrka. Det handlar om två storheter som inte kan jämföras.

Iskyrkan som mötesplats

Just att kyrkan skall vara en mötesplats är en viktig utgångspunkt när det gäller den typen av verksamhet. Det mötet sker ofta utifrån helt andra premisser än vad som är vanligt i kyrkan. I den vanliga kyrkmiljön kan man förutsäga innehåll och utövning av verksamheten. Där finns handböcker, avtal och regler för att det skall fungera. Där finns tryggheten och säkerheten, i bästa fall, när det gäller bibelsyn, ämbetssyn och kyrkosyn. Allt kan kännas strukturerat och självklart.

Den identitetskris som dagens Svenska kyrka lider av kan ha sin grund i att den enskilda känner sig utanför, att hon inte nämns och att hon inte finns med i verksamheten. Det finns nog anledning för oss att ständigt ställa oss frågan: Vad vill människorna ha, hur och varför? Vi måste ha en bild av människornas önskemål och behov. Om kyrkan vill arbeta med verksamheter där vi tvingas lämna den vanliga kyrkliga miljön så tvingas vi också ut i osäkerheten. Jag tror att om kyrkan skall vara en mötesplats så måste vi ut i osäkerheten. För kyrkan skall i

bästa fall vara ett vindskydd, ett tält, på denna världens torg. Och ”Ordet blev människa och bodde bland oss” (Joh. 1:14). Eller ännu närmare med grundtextens ord ”tältade”. Den sanna kyrkan skall vara en tillfällig byggnad. Lika tillfällig som tältet, vindskyddet som man slår upp för en stunds gemenskap och värme. I en tillfällig boning har man inte tid att formulera stora ord, dogmatiska spetsfundigheter. Här gäller det att hantera osäkerheten och få samtala om det som är viktigt i livet.

Jag tror att Iskyrkan själv där den har skapats ställer sina frågor och ger sitt svar till de människor som kommer i kontakt med den.

Kan man verkligen bygga ett Guds hus på detta sätt?
Vem är det som bestämmer i Iskyrkan, är det kyrkan eller ... ?
Är det inträde för att komma in i kyrkan?
Måste barnen ha *is* i sitt namn för att döpas i Iskyrkan?
Finns det inte gränser för vad kyrkan skall ställa upp på?
Är kyrkan bara ett kulturföremål?

Osäkerheten inför Iskyrkan gör att vi ställer frågor.

I Iskyrkan är allt stilla, vitt och fruset. Av en kyrka väntar man sig ett varmt mottagande. Men här är det i stället ett kyligt mottagande. Is, snö och kyla ger inte den varma känsla som man söker i ett kyrkorum. Man känner sig inte bara osäker i den miljön utan man känner sig också utsatt. Man går omkring och fryser och man kan ana kylans kraft och hur den påverkar oss människor. Kylan blir en stressfaktor. Blodcirkulationen försämras och musklerna drar ihop sig.

I en Iskyrka är också naturkrafterna verksamma, men på ett annat sätt än vad vi är vana vid. I Iskyrkan har naturkrafterna stelnat till is. Men ändå är de verksamma. Isen är ett rörligt material eftersom den består av iskristaller. Den stora mängden av snö och is gör att tyngden alstrar värme som gör att snökristallerna blir till ett rörligt material.

I nyårstid kan man få lyssna till vinterevangeliet (Joh 10) i Iskyrkan. Det var nu vinter och Jesus gick fram och åter i Salomo pelargång i helgedomen därför att han frös som alla andra. Han var utsatt för kyla som alla de andra. Vad tänkte evangelisten Johannes på när han skrev sitt vinterevangelium? Vad är det för mening i att framhålla just detta? Blir någon varmare när vi fryser vid tanken att också Jesus frös? Var han mer än den frysande juden bland andra, som frös i den snåla blåsten i Jerusalems vinter?

I bibelns land är det en annan vinter än vår nordliga vinter. Men ändå får vi svar i bibeln när vi ställer svåra vinterfrågor. När vi ställer frågan om Iskyrkan så kan vi i Jobs bok läsa följande svar:

Herren svarade Job - - - Har du varit framme vid snöns förrådshus? Och haglets förrådshus, du såg väl dem - - - Ur vilkens moders liv är det isen gick fram och vem är hon som födde himmelens rimfrost?
Job 38:22,29.

Iskyrkan i Jukkasjärvi församling

Timo Vilgats, kyrkorådsledamot i Jukkasjärvi församling

Missionsperspektivet

Frågan jag ställer till mig själv som kristen och kyrkorådsledamot i Jukkasjärvi församling är: Vilken uppgift har församlingen? Mitt svar är att Jukkasjärvi församlings uppdrag är det uppdrag som Jesus gav sina lärjungar

Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar

- - -

Och jag är med er alla dagar till tidens slut.

Det viktiga är att evangelium förkunnas, där det finns folk som vill lyssna. Det kan vara i kyrkan, men eftersom inte alla människor kommer till kyrkan får man försöka nå människor utanför kyrkan.

Iskyrkan en mötesplats med låg tröskel

Min erfarenhet är att sedan Jukkasjärvi församling började använda iskyrkan har man fått en ny kontaktyta mot samhället, både bofasta och turister. Iskyrkan har en mycket "låg tröskel".

Man kan gå dit utan att man behöver ha någon särskild orsak annat än nyfikenhet. Med andra ord man behöver inte vara "religiös" för att komma till iskyrkan eller besöka dess gudstjänster.

Iskyrkan sprider kristendomen långt utanför församlingsgränsen

Mängder med fotografier på iskyrkan och dess kors sprids genom besökare varje år. När foton sprids av kyrkan och iskorset i tidningar, tidskrifter, familjealbum och Internet, då sprids också det kristna budskapet.

Iskyrkan och kyrkopolitiken

Miljöpartiet kom med i kyrkopolitiken 1992. Vi tyckte att kyrkan måste försöka att på nya vägar nå människor med det kristna budskapet.¹

För kyrkopolitiken och den kyrkliga administrationen är det ibland svårt att ta vara på nya möjligheter. Det finns en tröghet att acceptera nya sätt att sprida det kristna budskapet. I administrativa termen kallas det för ny verksamhet.

Kort om mitt övriga engagemang i Svenska kyrkan

Jag har varit anställd som församlingsassistent i Jukkasjärvi församling under 5 år mellan åren 1987-1992. Jag var ansvarig för barn och ungdomsarbetet samt Tornehamns kyrka, en kyrka som besöktes av både turister och församlingsbor. Jag var ansvarig för att utveckla kontakter mellan skola och församling, samt ansvarig för flyktingverksamheten. Jag har suttit med i kyrkorådet sedan 1992. Sedan mitten på 80-talet har jag haft venia.

¹ Se vidare bl.a. Norrbottens Kuriren 18 oktober 1991

Iskyrkan – ikon och symbol för evigheten.

Margareta Attius Sohlman, fil.lic.,

slavist, kulturvetare spec. ortodoxt kyrkoliv, Umeå universitet.

Iskyrkan överrumplar besökaren med sin intagande skönhet, sin mjuka kyla och sin andaktsfulla ro. Jag besökte den för ett år sedan och bar med mig intensiva minnen lång tid därefter. När jag i slutet av februari i år [1997] för andra gången kom till Jukkasjärvi och iskyrkan, blev jag överraskad över mina egna känslor och reaktioner. Trots min vetskap om dess utseende och min beredskap inför mötet blev upplevelsen av iskyrkan ännu starkare än vid det första mötet. Kanske berodde det på att jag redan hade upplevt den första, spontana, yttre förvåningen och häpnaden och nu kunde känna i djupet, allvaret, den innerliga ron och den lätta glädjen sprida sig i (hela) kroppen.

Väggarnas hårt packade snö, som samtidigt är så mjuk, utstrålar kraft. Naturkrafterna har samlats i detta material, snön; den lever och andas. Dess färg skiftar allt efter dagrarna utanför. Ispelarna som bär upp Guds jordiska boning, glimmar som guld – Guds egen färg i den ortodoxa ikonografin. I isens inre bildar den frysta luften, Guds andedräkt, underbara isbubblor och mönster, som lever och ändras i det skiftande ljuset.

Och på altarcykelväggen det strålande iskorset. Den halvt genomskinliga isväggen utgör ett fönster mot evigheten, ett membran mellan det jordiska rummet, kyrkan, och den hinsides världen, Guds rike.

Dylika tankar kom till mig, när jag deltog i en aftonbön i den fallande skymningen denna lördag i sena februari. Många jämförelser kan göras med den ryska ortodoxin, dess ikoner och ikonografi. Iskyrkan i Jukkasjärvi är fylld av symboler, och själva kyrkorummet är en strålande ikon.

Ikonens funktion i en ortodox kyrka

Ikonens funktion i en ortodox kyrka är att vara en förmedlare av människans böner till Gud. Ikonen är ett kultföremål och utgör en aktiv del i själva liturgin på samma sätt som prästens ord, körens sång och klockornas klang. Beträktarens tankar skall föras från den sinnliga världen till den översinnliga, där total stillhet råder. Beträktaren söker ett tillstånd av andakt, en sinnesstämning som tillåter honom att uppgå i det gudomliga. Förenklat kan man säga, att ikonerna *är* människornas böner, och den utgör verktyget som hjälper människorna att komma i direkt kontakt med Gud. Ikonen är själva budskapet, och det motsvarar *ordets* betydelse och vikt i den västliga, katolska traditionen.

Kyrkan förvandlad till Kristi kropp

I det heliga Ryssland är själva kyrkan något mer än ett bönehus, den utgör en hel värld – inte en yttre kaotisk utan en inre, enad värld, som förvandlas till Kristi kropp. Mystiken intar en central plats i denna värld. En ryskortodox kyrkas interiör beskriver världsalltet. Själva kyrkorummet är indelat i tre delar, varav altarrummet är det allra heligaste. Det symboliserar himmelriket. Altarrummet skiljs från skeppet (”jorden”) genom ikonostasen, ikonväggen. Ikonostasen bildar ett membran mellan himmel och jord, prästen går mellan Gud och människorna, och vid vissa punkter i mässan slås portarna i ikonostasen upp för församlingen att se Guds härlighet och rike.

En ortodox kyrkas inre beskriver världsalltet. Uppe i taket under kupolen strilar det gudomliga ljuset ned, och själva kupolen symboliserar himmelssfären. Ljuset avtar på sin väg ner mot kyrkans golv, d.v.s. jorden. Från kupolen blickar Allhärskaren ner, och motiven på ikoner och målningar på väggarna för alltmer jordisk förankring och hemhörighet ju längre mot marken man kommer.

Den uppenbarade sanningen

Innerligheten och den mystik, som uppkommer ur den direkta förbindelsen med Gud emanerar ur *den uppenbarade sanningen*, som är grundvalen för den ortodoxa tron. Gud har en gång skapat världen och människan, och vi har att leva, vörda och tillbedja den och dess skapare. Därför betraktas i den ortodoxa världen även jorden som helig. Människan kan bikta sig för jorden, och vattnet helgas av prästerna på Theofanidagen 6 januari varje år. Denna dag är en stor festdag i den ortodoxa kyrkan, då Kristi dop och inträde i vår jordiska värld firas.

Iskyrkan – en ikon

Det finns en likhet mellan den ortodoxes syn på naturen och vattnet och iskyrkans funktion i Jukkasjärvi. Själva idén med iskyrkan är att den varje år byggs upp med hjälp av Guds skapelse, vattnet. Människan skapar en Guds boning med material lånat av Gud. Isen smälter, när tiden är inne, och människan lämnar på så sätt

tillbaka det hon lånat av Herren utan att ha förverkat eller förstört det. denna process är en förutsättning för att kyrkan skall kunna skapas igen nästa år.

Iskyrkan blir på så vis en vacker beskrivning av evighetstanken och pånyttfödelsen. Den är på samma sätt som en ikon ett fönster mot evigheten.

Se fotomontaget nedan sid 52 och särskilt *Mariaikonen* utförd i is av konstnären Barbro Behm, **ICEMARIA**, Iskyrkan Jukkasjärvi 1994/95. I ryska kyrkor intar Gudsmo­dern en central roll. Det är den ikon kyrkobesökarna har en speciellt innerlig kontakt med och som de ofta ber inför.

[Fyra fotografier av interiören ur Iskyrkan i Jukkasjärvi]

Iskyrkan i Jukkasjärvi 1996/97.

Ellen Roberg, hovedfagstudent, museumspedagog
Seksjon for kunsthistorie, Universitet i Tromsø.

Iskyrkan i Jukkasjärvi er formet som en enskipet langhuskirke med våpenhus. For å reise selve kirkebygget brukes selvkonstruerte stålformer formet som spissformede tønnehvelv tilvirket kun for dette formålet. De samme formene brukes om og om igjen, og er den eneste ideen som utformes på samme måte hvert år. Utenpå formene sprøytes snø med en slik kraft at snøkrystallene knuses. Dette gir en kompakt konsistens som etter sterk vind. Snøen er laget av vann fra elva Torne som suges opp, fryser, sprøytes på, og blir stående i et par døgn før formene fjernes og selve bygningen står klar. Naturis, is som har frosset av seg selv, har en særegen struktur fordi den får fryse langsomt. Isen som brukes til utsmykning, skjæres ut i blokker ved hjelp av motorsag, den flyter og trekkes opp fra elva med traktor. For hvert år har nye og forbedrede teknikker blitt tatt i bruk, men metodene man jobber etter er gamle teknikker for reising av byggverk som tilpasses og utvikles i arbeidet med Iskyrkan. Kunstneren arbeider kontinuerlig med kirken hele den tiden den eksisterer, både med utsmykning og med å utvikle nye metoder for teknisk å kunne utarbeide nye ideer.

Kirkerommet er støttet opp av firkantede søyler som i utgangspunktet ble satt opp som pryd. De er reist etter trommelprikkprinsippet, og plasserte langs midtgangen som utgangspunkt for kirkebenkene som står i vifteform. Isbenkene som er dekket av reinskinn, gir plass til ca 30 mennesker. Bak benkeradene er det god plass til det samme antall mennesker, stående. Interiøret består av alter og altertavle foran i midten, en syvarmet lysestake og døpefont til høyre for menigheten, og til venstre flere frittstående firkantede søyler i ulik høyde. På toppen av en av disse i en liten uthuling er det gjort plass for olje med en brennende veke. Interiøret er utformet i et relativt moderne formspråk der linjene er vertikale og horisontale. Altertavlen består av en isblokk med et kors uthugget i relieff, satt inn i snøveggen som et

vindu der bare lysets skiftninger slipper igjennom. Dette gjør at kirkerommet skifter karakter etter døgnets tider, solskinn og gråvær. Det er naturens egne farger som smykker kirken i grønt, blått, gult, turkis, grått og sort. Slik blir en kirke mange forskjellige kirker på en og samme dag, hver eneste dag.

Det som gjør rommet til en kirke er i utgangspunktet det at vi vet at det er en kirke. Denne kirken har trekk vi kjenner fra andre kirkebygg i en blandning av nye og eldre stiler. Det som er uvanlig er materialet – snø og is. Noe er et resultat av praktiske løsninger da man arbeider innenfor visse krav som materialet stiller, men utover dette står kunstneren fritt. Med en kirke som bygges opp hver høst får man hele tiden mulighet til å utvikle stadig bedre løsninger.

En iskirke kan reises hvor som helst kun avhengig av forholdsvis kjølig temperatur, som i Jukkasjärvi ligger ganske stabilt under nullpunktet i mange vintermånedene og gjør reisingen av en iskirke mulig. Når man kommer inn i rommet går man ned en terskel. Dette gjør tilgjengeligheten til rommet – og kanskje også budskapet – større. Kanskje er det sånn at det moderne mennesket trenger en unnskyldning for å gå inn i en kirke, kanskje behøves nye former for en ny tid. Jeg kan godt forestille meg en iskirke på torget i julestria, der man kunne sette seg ned, og finne ro. Snø og is absorberer lyd, stress forsvinner, ro og harmoni tar over. I eldre tradisjonelle kirker sitter tidligere generasjoners virksomhet og liv igjen i veggene, vi kan føle samhörighet i det at vi til en viss grad gjør det samme som våre forfedre og mødre gjorde. Det forgjengelige kirkerommet er et rom i forandring som ikke bærer på tidligere synder, men som er foranderlig og forgjengelig fordi det er en integrert del av naturen.

En kirke er et hellig rom. Hva det betyr at et rom er hellig er i dag kanskje fjernt fra ordets rette betydning. Hellighet kan i praksis bety at man er utestengt. I en vanlig kirke kan man som ikke-religiøs føle seg vel så lenge man ser på en kirke som et historisk interessant objekt, men så snart man kommer som et søkende menneske kjennes muren av mennesker i et fellesskap det er vanskelig å få del i, et utrygt fellesskap for den som står utenfor. Da er det ikke så lett å gå inn i kirken, og som nødvendig følge blir det heller ikke ønskelig. Å få sitte i fred i et kirkerom kan være godt, og det er heller ikke alltid menneskelig felleskap man søker, men ro og kontakt med seg selv – og kanskje en gud. Et profant kirkebygg som er bygget for å trekke folk til Jukkasjärvi står i kraft av det å være en turistattraksjon ikke frem som umiddelbart hellig. Ut ifra det ”hellige nullpunktet” kan man selv føle en hellighet, en velkomst, som er umiddelbar og fordringsløs. Der kan man komme med de tanker man har og sitte helt stille for seg selv.

Iskyrka – happening eller skönhetsväg till Gud?

Elisabeth Gerle, teol.dr, etikforskare, Lunds universitet

Snö som lek, lust och glädje. Att åka utför på, att bygga hyddor av, att göra en snölykta där stearinljusets flämtande låga värmer upp kvällsmörkret. Sörlänningar, eller barbarer som sydsvenskar kallas av dem i norr, kan ibland gripas av en ofantlig längtan efter ren, vit snö. Något som fyller turisthotellen i norr så här års.

För dem som lever omvärvda av snö större delen av året blir det mest snöskottning. Men samiskans många ord för att beskriva olika sorters snö beroende på dess konsistens antyder att snö inte bara är en alldeles självklar del av livet utan något man förhåller sig till på liv och död. Snön måste man skydda sig mot när det blåser till storm på fjället. Det bästa sättet att skydda sig är att gräva en grop och krypa ner i snön.

Något av samma spänning finns i Jukkasjärvi där lokala entusiaster varje år bygger en iskyrka i anslutning till snöhotellet. En kyrka som varje höst reser sig ur Torne älv med hjälp av sammanpressade snömassor och isblock som blir till pelare, fönster och konstverk för att varje vår återgå till älven. Tala om kretsloppssymbolik! Kan det vara något för en kyrka som i sin teologi försöker betona människans tillhörighet och plats i den ekologiska helheten?

Varje år lockar iskyrkan i Jukkasjärvi ca 30.000 besökare från hela världen. Ungefär 1500 japaner söker sig hit. Men det är främst lokala Kirunabor som väljer att viga i iskyrkan eller att döpa sina barn där, trots att andedräkten står som en rök ur munnen och fötterna blir nerkylda på kort tid. Varför? För att det är en happening? Något som inte alla andra gjort? Eller för att iskyrkan är vacker. Att där råder en stillhet som intensifieras av isen och snön. En tystnad som gör att blicken sugts in i pelarna av frusen is, in mot isens inre liv av skönhet. Medan solljuset från öster får korset av is i koret att skina med ett indirekt ljus som låter ana en överjordisk verklighet. Iskyrkans ”fond” blir till en genomskinlig ikonostas i

turkosblått och vitt som likt de östliga kyrkornas ikoner blir till ett fönster mot det gudomliga.

Skönhet, stillhet, renhet och tystnad. Men också förgänglighet, föränderlighet och långsamhet. Yngve Bergquist, eldsjäl och entreprenör bakom isprojektet talar om passionen hos de 30 personer som arbetar med det här året om. Men kan iskyrkan också förmedla något av Guds passion? Det var en av frågorna för de teologer och religionsvetare som nätverket "Ecology of Spirit" samlat i Jukkasjärvi ett par dagar för att studera iskyrkan ur teologisk synvinkel. Kyrkorådet i Kiruna är splittrat. Iskyrkans verksamhet ingår ännu inte i budgeten som ett ansvar för den lokala församlingen. Det är Jukkasjärvi AB med en del stöd av stiftet som hittills sett till att iskyrkan kommit till stånd, nu för fjärde året i rad. Är det ett kommersiellt jippo eller en skönhetens väg till Gud? Eller kanske rent av ett sätt för människor att kunna bo kvar och överleva i Jukkasjärvi när malmbrytningen avtar i LKAB?

Den kände 1900-talsteologen Paul Tillich talade om mötet med det gudomliga som mötet med det yttersta. Något av det förmedlas i spänningen mellan isen och snön som symbol för död och förgänglighet samtidigt som ljuset genom isväggarna vittnar om liv trots allt. Ett ljus som finns där endast trevande när iskyrkan tar form på hösten, men som tilltar alltmer för att explodera i vårsolen. "Jag skulle vilja vara här när isen smälter" sa Carl-Gustav Carlsson, religionsvetare från Umeå universitet. Och konstnären Barbro Behm bekräftade: "Aldrig är det en sådan lyster i isen som just innan den smälter och blir till vatten. Då vibrerar det turkosblå ljuset inne i isen."

En förkortad version av artikeln var införd i Svenska Dagbladet, kultursidan, 13 mars 1997.

Noen faglig orienterte refleksjoner og etterord.

Åse Sørgård, Arkeologi, Tromsø universitet.

Å kunne unngå å bli overveldet av begeistring når jeg kom innenfor isporten var umulig. Monumentale bygninger av is sto der og ønsket oss velkommen. Her kunne man velge om man ville gå inn i et hellig rom og søke åndelig fred eller inn i en profan bygning og søke seg ly for natten (med bar-rettigheter) rett nedenfor campingplassen.

Dette er kunstverk av dimensjoner, både eksteriør- og interiørmessig. For meg ble dette en sterk opplevelse knyttet til materiell kultur. P.g.a. forgjengeligheten av materien blir opplevelsen UNIK!!! – det er NÅ bygningene står her, og det er NÅ jeg er her. Om noen dager har kanskje vær og vind endret det eksteriørmessige, det skjér etter naturens ønsker,

Inne i kirka kommer tankene. Ingen kjemiske malingsblandninger var nødvendig for å skape kunst. Naturens egen rene og ikke minst levende materiale skapte en helt spesiell og unik atmosfære. Da vi var så heldige å få overvære både morgenbønn og kveldstund i kirken, fikk jeg virkelig oppleve det levende gjennom den nydelige altertavlen. Om det var lyst eller mørkt ute, så lyste altertavlen mot meg og den ga meg noe – noe som jeg ikke helt vet å sette ord på. Korsets tilstedeværelse var konstant.

Man sitter der, med elementene tett innpå seg, i et kaldt rom avhengig av frost for å bestå, men som samtidig kan gi slik varme og trygghet.

Der satt jeg og så hvordan frostrøyken kom ut av munnen på både organist, prest og menighet. Samtidig kunne jeg kjenne en god varme gjennom kroppen både fra renskinnet men kanskje mest fra atmosfæren i hele rommet som jeg befandt meg i. En herlig forsoning mellom det kalde og det varme.

Skulle man være romantiker å ønske at bygningen ble bygget i den form som kunne være mulig for noen få hundre år siden, så må den av konstruksjonsmessige grunner bli rund (en igloo). Man fikk kanskje da en følelse av å sitte under en kuppel eller inni en moskee. Mange store katedraler i verden har hovedrommet formet som en kuppel (f.eks. Hagia Sophia i Istanbul, Peterskirken i Roma, St. Isaac i Sankt Petersburg). Vi befinner oss nå i kalde nord med lange vintre, og å se en sammanligning mellom runde hellige rom i nord og ellers i verden vil ikke være så vanskelig. Dessuten ville det være naturlig i de nordlige områder å bygge rundt, da bosteder her har års tradisjoner på runde bygninger. Materialet (is og snø) ligger tilgjengelig over lange perioder av året.

På en annen side så er det i dag at kirken blir bygd opp, hvert år, og i dag har vi diverse tekniske hjelpemidler som gjør det mulig å ”normalisere” den kirkelige bygningen til den formen som mennesker er familiære med.

I våre kanter av verden er kanskje langkirken den mest vanlige formen på en kirke. Jeg tror at folk flest fra denne regionen ville finne det fremmed med en kirke i igloo-form. Folk som kommer langveis fra (turister) har muligens forberedt seg litt angående det landet og dets kultur de skal besøke før avreise. I brosjyrer har de bl.a. sett bilder av kirker, mest trolig langkirker, og når de da ankommer Jukkasjärvi og ser denne monumentale isbygningen vil de nikke gjenkjennende og si: AHA – en kirke.

Frykten for at den åndelige betydning med Iskirken skal drukne i den kommersielle turistnæringen for meg til å tenke på pilegrimsferdene i tidligere tider. Pilegrimsferdene var kanskje de første organiserte turistreisene vi hadde. Man kom til et nytt sted, og likte man seg kom man tilbake en eller annen gang. Før kostet det svette og slit (gnagsår & vannblemmer?) å komme seg til et utvalgt mål. I dag koster det eventuelt fly-/tog-/bussbillett for å nå målet. Uansett om man tenker seg langt tilbake i tiden eller til dagen i dag, så tror jeg ferdafolket hadde – og har forskjellige behov de vil ha dekt. Noen i reisefølget ønsker å oppleve et kjent sted, mens andre har den religiøse betydningen som et hovedmål. Det bør være rom for begge deler.

Alle tiltak, eller bedrifter, trenger penger for å bestå. Om det skulle koste noen kroner for folk til å få adgang til et hellig rom for å søke ro og sjelefred, og åndlig ”påfyll”, i et nytt og utradisjonelt lokale, tror jeg ikke penger betyr noe. Man kan trekke sammenligninger med Peterskirken i Roma, eller kanskje mer nærliggende Ishavskatedralen i Tromsø. På begge disse steder blir det tatt inngangsbillett. Når hurtigruta har sine 3 timers daglige opphold i Tromsø strømmer turistene avgårde til Ishavskatedralen. De fleste for å fotografere den spesielle arkitekturen, og for og kunne si: Jeg var her. – Mens andre kanskje finner ro den knappe tiden de får være der. Iskirken har litt av det samme. Det er ikke avgangstiden til hurtigruta som gir

deg litten tid, men etter en stund i Iskirken merker man den fysiske kulden.

For å vende tilbake til pilegrimsferder kan jeg ikke se at Iskirken kan bli et slikt mål. Den står ikke på hellig grunn, og hvert år er den unik. Du kan aldri vende tilbake til den samme kirken, slik som man f.eks. kan til Nidarosdomen eller klosteret på Solovkij.

Ut fra et arkeologisk perspektiv blir monumenter av is vanskelig å gripe fatt i. Det tradisjonelle for arkeologien er å kunne grave frem "noe", for deretter å kunne tolke det empiriske materialet ut fra form og kontekst, og ofte tenker man på symbolikk.

Et forgjengelig materiale gjør saken litt vanskeligere. Iskirken blir nesten som når man f.eks. graver opp ett treskaft som jord og fuktighet har konservert, og er vi litt slurvete med behandlingen (er for sen med den videre konserveringen) risikerer vi at skaftet bare smuldrer opp mellom hendene på oss, og vi har bare minnene igjen.

Men med treskaftet som med Iskirken: vi tar mange foto, det blir tegnet, og materialet blir etterhvert lagt inn på data, slik at en så god dokumentering som mulig blir utført. Den uungåelige forgjengelighet inntreffer, men allikevel har vi rikelig med data å kunne forholde oss til.

Å kunne påvise at: "HER STO KIRKEN" ut fra arkeologi er ganske umulig. Når våren kommer flyter Iskirken gladelig avgårde med Torne elv etter en hektisk og vellykket sesong.

Arkeologien er i første omgang nødt å se bort fra det åndelige og søke spor etter det materielle i denne kulturen. Materien er i hovedsak is, også interiøret, men jeg vil prøve meg på noen kanskje mulige teorier.

Skulle presten eller noen andre i forsamlingen miste noe som lar seg bevare i fugtig jord, noe med helt tydelig sakral betydning, så kunne man kanskje ut fra dette funnet fremsette en teori at "kirken sto her".

Man forsøker å sette funnet i kontekst. Man ser på form, mønster, materiale, prøver seg på datering ut fra dette, og hvor det var vanlig på dette tidspunkt å bruke dette empiriske materialet.

Hvis det forekommer ofring i denne kirken (noe jeg ikke opplevde) er muligheten tilstede for at en mynt kan falle utenfor kollekt-bøsssa og bli liggende. Ut fra denne får man en maksimumsdatering, men hvordan kan man vite at denne mynten var ofret i Iskirken? Det samme gjelder for telys-beholderne. Disse metall-dåsene kan bli liggende igjen etter nedsmelting, men slike lys blir jo brukt i så mange

sammenhenger.

Å finne spor etter de menneskelige handlinger er små her. Hadde det enda vært benyttet ild, slik at man fant bål-/kullrester, men i kirker spises ikke annet enn det som er i forbindelse med nattverd og til den er det ikke behov for ”komfyr”.

I Alaska har man kunnet påvist at ”her” har det stått en igloo. Dette er ut fra funnkonteksten. Det ble sett på formasjoner av steinsetting (som har vart til hjelp ved fundamentering av iglooen), og på rester av bein fra diverse sjøpattedyr som lå slengt i dunger like ved. Det virket veldig sannsynlig at her har det vært en boplass.

Dette får meg til å tenke på en helt spesiell, men absolutt ikke ønsket, situasjon. Skulle det oppstå en katastrofe, og kirken måtte evakueres umiddelbart. Da tenker man ikke på annet enn å komme seg levende ut og det materielle får lide sin egen skjebne. I Iskirken ligger det reinskinn på kirkebenkene. Når kirken er drenert bort vil skinnene ligge igjen. Hvordan skinnene ligger kan fortelle oss litt om hvordan menigheten har vært plassert under et møte/forsamling/messe. Kanskje ligger de i ring eller på rekke og rad. Dette kan gi en formening om hvordan formen av kirken har vært - rund eller lang.

Da man vet at denne Iskirken ligger på en grunn som blir overflødd hver vår/sommer, og når elva går ned igjen består grunnen av elvemorene, da er det meste av materiell kultur skyllet bort og formen av kirken har dratt samme vei.

For arkeologen blir nok Iskirken en helt ”renvasket” teoretisk oppgave.

Notat om iskirken.

Lilly-Anne Elgvin, höskolelektor, praktisk teologi
Högskolen i Finnmark, Alta

Første gang jeg hørte om iskirken var ved invitasjonen til seminariet i Jukkasjärvi. Jeg ble med en gang fascinert og nysgjerrig på å vite mer. Samtidig var jeg skeptisk til at dette kunne være noe genuint i religiøs forstand, i og med at iskirken var en del av et større tilbud for turister, og ikke initiert av kirken/kirkens folk.

Da jeg kom inn i kirken, ble jeg med en gang slått av skjønnheten. En tradisjonell arkitektur og kjente symboler og gjenstander, utført i det alminnelige materialet snø og is. Utvilsomt hadde skjønnhetsopplevelsen å gjøre med den kunstneriske dyktighet som det hele var utført med, men neppe bare det. De kjente former og symboler kunne oppleves med friske øyne pga. det uvante ved å se dem i snø og is. Samtidig kunne det vakre ved noe så alminnelig som snø og is oppleves på en nyt måte ved at det her var å finne som byggemateriale for sakrale former og symboler. En overraskende og ny kombinasjon av kjente fenomener fra ulike sfærer, som gjorde at følelser og assosiasjoner knyttet til det ene virket berikende på det andre og omvendt. (Apropos mitt innlegg om billedbruken i L.L.Læstadius' forkynnelse!)

Ved dette første møtet med iskirken var vi invitert til å delta i en morgenbønn forrettet av kh Jan-Erik Johansson. Gjennom liturgien og salmene fikk vi hjelp til å sette ord på tanker og følelser som synsinntrykkene og atmosfæren ga. For meg ble salmen "Din skönhet, som i vintern bor" et godt uttrykk for det jeg selv opplevde.

Uventet fikk jeg en fornemmelse av at denne kirken var bærer av noe genuint, religiøst sett. Den ble et tegn som viste til Skaperen av alt vakkert og rent, og som gjennom morgenbønnen som ble holt der inviterte til takknemlighet for dette.

Tanker om Svenska kyrkans engasjement i iskirken

Dersom man vil forvente at kirkens folk, eller flere av dem, skal engasjere sig i iskirken, eventuelt ta delansvar for utgiftene ved den, tror jeg det er nødvendig at de på en eller annen måte få oppleve den som ”sin”. I dag ”tilhører” den turist-etablisementet og kunstneren?

I denne sammenheng har jeg sans for Timo Vilgats’ tanke om å se iskirken og det som skjer i den i lys av misjonsoppdraget. Men dersom iskirken skal fungere som et ledd i å utføre misjonsoppdraget, tror jeg at man også gjennom ord, for tilfeldige besøkende, må forsøke å peke på kirkens Herre. Det er selvfølgelig viktig at dette gjøres på en måte som ikke virker påtrengende.

Ville det være en mulighet å plassere en liten tavle med f.eks. et citat fra Salmenes (Psaltaren) bok i rommet, en liten veiviser til kilden for skjønnheten og renheten som er så påtagelig der inne, og en hjelp til at den gode stillheten kunne bli talende? Hva med å bruke de første strofene av salmen ”Din skönhet, som i vintern bor”? Kunne en slik tavle eventuelt utføres (delvis) i is?

Eller hva med å trykke opp noen enkle kort med et Skrift- eller salmesitat, som den som ville kunne ta f.eks. ved inngangen til kirken? Den lokale forsamlingen kunne ha ansvar for å gjøre dette og ha tilsyn med forsyningen av kort. Man kunne også oppgi et navn og/eller et telefonnummer på kortet, i tilfelle besøkende skulle ønske å ta nærmere kontakt med kirkens folk.

Jeg har stor sans for verdien av iskirken som et mulig meditasjonsrom, hvor den enkelte kan få være i fred med sine egne tanker. Jeg håper at det ovenfor anførte ikke oppfattes som å stå i motsetning til dette. Jeg mener derimot at det vil styrke det genuine ved iskirken som KIRKE at den ikke er helt ordløs, men at den får lov til å tale også gjennom ord til de som er mottagelige for det.

Din skönhet, som i vintern bor,
Du ger som kärleksgåva.
Din rikedom i kärlek stor
Vill jag i vintern lova,
För frostens träd
Och höstens säd,
Som sover nu i jorden
Guds vintertid i Norden

Din vintersol på trampad stig,
Din tunga vinterdimma,
I allt du uppenbarar dig
Och låter godhet glimma.
Din långa natt
Ger vilans skatt
Åt mänskan och naturen,
Åt växterna och djuren.

För vinternattens stjärneljus
På himlavalvets kupa.
För vinterstormens friska brus,
För frid i skogar djupa,
Jag prisar nu
Din nåd, att du
Dig här vill uppenbara
I vinterdagar klara.

Så lär mig glädjas denna tid,
Att oss du vila låter.
Låt vinterns skönhet och dess frid
Vårt hjärta föra åter
Till dig, vår Gud,
Som vinterns skrud
Nu ger på nytt till världen,
Till sjö och skog och gården.
(Nr. 861 ur Psalmer i 90-talet)

Kyrkans form och lokalisering.

Lisbeth Salomonsson, kyrkvärd i Iskyrkan, Jukkasjärvi församling.

Form

Under de år som Iskyrkan funnits har kyrkans form inte förändrats nämnvärt. Kyrkan har haft samma form, men storleken och takhöjden har varierat. De senaste årens kyrkor har ritats av arkitekt. Årets kyrka har högre takhöjd än föregående års kyrkor. Detta har gjort att taket redan i februari börjat bukta in och man har därför nödsakats att förstärka kyrkan med fyra ispelare.

Dessa ispelare förändrade kyrkans utseende, vilket dock inte behöver ses som något negativt. Innan ispelarna gjordes fanns fler bänkar i kyrkan. Nu minskades utrymmet för bänkarna och det blev i stället fler ståplatser. I den form och utformning, som kyrkan har, känns det naturligt att stå under en förrättning, andakt eller gudstjänst. De höga ispelarna gör att det känns rätt att stå. Man blir en del av arkitekturen. Sedan kyrkan blev skild från huvudbyggnaden har kyrkan också försetts med ett vapenhus.

Lokalisering

De första Iskyrkorna fanns inne i huvudbyggnaden. De var utformade som ett avskilt rum, men hade ändå närheten till övriga lokaler i byggnaden. Det fanns ingen dörr utan hela ”kortväggen” var öppen. Den första iskyrkan hade altaret åt väster och ingången åt öster. De senare kyrkorna har skilts från huvudbyggnaden och är helt egna byggnader.

Tankar om Iskyrkans lokalisering

Under de år då kyrkan fanns inne i huvudbyggnaden, gick mina tankar ofta till det fina i att kyrkan fanns mitt bland människorna. ”På denna världens kalla golv” fanns ett rum för andakt och stillhet. Det var lätt att slinka in i kyrkan. En del kanske hamnade i kyrkan av misstag? När förrättningar och andakter hölls i kyrkan,

kunde man höra detta även om man inte var inne i själva kyrkan. Några lockades in. Andra kanske lyssnade där de befann sig.

Att gå in i en kyrka för att delta i andakt eller gudstjänst kräver ett beslut om att delta. Detta kan vara ett hinder. Att kunna stå vid sidan om och ändå delta kan vara ett sätt att närma sig kyrkan. Att lite nyfiket ta del av det som bjuds. Är detta något för mig? Ett sätt för kyrkan att föra ut sitt budskap, att missionera?

Det hördes kritiska röster om att kyrkan fanns i närheten av baren. Men är inte detta en fördel? Skall inte kyrkan vara där människorna är? Om kyrkan stänger in sig i sina kyrkobyggnader och inte vågar gå ut i livet bland människorna har man glömt missionsbefallningen.

Kyrkan som egen byggnad

Många kritiska röster har tystnat. Nu är kyrkan en egen byggnad. Ingen behöver utsättas för kontakt med annan verksamhet, med barsservering osv.

Det är tyst och stilla i Iskyrkan. Kyrkan är utsmyckad med kristna symboler. Det finns ett altare, ett altarkors, en sjuarmad ljusstake, i vapenhuset finns en Mariabild. En del år har man kunnat lämna pengar t ex till barncancerfonden i en iskista. Kyrkan har blivit mer lik en ”vanlig kyrka”.

Besökaren vet att det är en Kyrka, som man går in i. Ingen behöver längre överraskas av att delta eller lyssna till en andakt eller gudstjänst utan att först ha beslutat sig för att delta.

Men har man inte gått miste om något när man lyfte ut kyrkan från huvudbyggnaden?

Sommarkyrka/vägkyrka/vinterkyrka/Iskyrka

I församlingen bedrivs turistisk verksamhet i form av Sommarkyrka/vägkyrka. Ungdom från orten anställs under några sommarveckor för att medverka vid dagliga andakter i Kiruna och Jukkasjärvi kyrka. Till deras arbetsuppgifter hör också att guida i kyrkorna, att bedriva ett enklare kafé, att samtala och umgås med gästerna/turisterna.

Vi bor i en landsända där det är vintertid från november till april – 6 månader. Sommartiden är betydligt kortare juli till augusti – 2 månader. Under dessa två månader satsar kyrkan på turistisk verksamhet. Under den längsta och numera mycket intensiva turistperioden, vinterhalvåret, är viljan att satsa mindre. Det ifrågasätts till och med om kyrkan får ha aktiviteter som riktar sig till icke-församlingsbor.

Jag ser ingen logik i detta. Det borde vara naturligt för kyrkan att använda de tillfällen som bjuds, utan att man själv har ansträngt sig, till att gå ut bland människorna och sprida det kristna budskapet.

Att vara kyrkvård i Iskyrkan

Jag har varit verksam som kyrkvård i Iskyrkan alltsedan den första helgsmålsbönen. De första årens arbete bedrevs ideellt. De två senaste åren har kyrkvårdskapet godkänts av församlingens kyrkoråd och därmed utgår också kyrkvårdsarvode.

Att arbeta i kyla är påfrestande för kroppen. Man reagerar fysiskt på kylan. Det är svårt att klä sig tillräckligt varmt. Under åren har jag testat olika klädesplagg, skor m.m. 1997 har Jukkas AB lånat ut skor, mössa och overall till kyrkvården.

Vilka är då arbetsuppgifterna? Förutom allmänt behjälplig vid andakter, gudstjänster och förrättningar är det kyrkvårdens uppgift

- att se till att allt är i ordning i kyrkan
- att det finns ljus vid altaret och i den sjuarmade ljusstaken
- att det finns dopskål, duk, dopvatten, dopljus
- att renskinnen på bänkarna ligger rätt
- att det finns renskinn vid altaret
- att dela ut psalmböcker/psalmblad
- att ta bort lös snö i kyrkgången och vid altaret
- att ploga på utsidan av Iskyrkan
- att ta hand om dem som kommer till Iskyrkan
- att plocka upp ev skräp som finns inne i kyrkan (städa)
- att se till att den för Iskyrkan specialtillverkade prästkappan finns med och hjälpa till med påklädning med prästkappan
- att vara Iskyrkans ansikte utåt
- att se till att Iskyrkan är en värdig gudstjänstlokal

Noen faglig orienterte refleksjoner.

Astrid Bråthen, Spesialpedagog Alta kommune, Norge

Tore Meistad, Dr.art., kirke- og teologihistorie, Høgskolen i Finnmark, Norge

Astrids refleksjoner:

Seminardagen 22.2.97 i Jukkasjärvi hadde samlet fagfolk fra Nord-Sverige og Nord-Norge for å diskutere *Iskyrkan* i et teologisk / teologisk perspektiv. Men vi var også noen lekfolk som fikk delta; menighetsrådsmedlemmer, kunstneren til iskirken og ektefeller av fagfolk. Undertegnede hørte til den sistnevnte gruppen. Det var interessant og svært meningsfylt å få være med. Seminardagenes ulike programposter ga ny innsikt, informasjon og fagkunnskap.

Jeg sitter imidlertid igjen med at det var gjensidig verdifullt for begge gruppene – fagpersoner og (i denne sammenhengen) lekfolk – å få være sammen å diskutere. For min egen del hadde jeg en sterk opplevelse av at diskusjonene og problemstillingene kunne bli nokså fjernt fra det vi erfarte og opplevde. Eller at det på en måte var to forskjellige verdener som fikk en sjelden anledning til å møtes.

En av de sentrale problemstillingene var: Hvordan integrere *Iskyrkan* i den lokale menighetens ansvarsområde. Tall og facts er et viktig hjelpemiddel til å synliggjøre reelt besøk og aktiviteter. Likeså vil teoretisk dokumentasjon om faglig nytenking på flere fagfelt kunne bli et incitament. Men lekfolkene syntes også være viktige bidragsytere: Kunstneren som står for utsmykningen understreket at hun bare kunne forholde seg til sine tanker, ferdigheter og erfaringer. Hennes bidrag – i sammen med de andre entusiastiske pådriverne av anlegget er rett og slett en forutsetning for at dette anlegget som også inkluderer *Iskyrkan* er blitt så riktig og viktig. Representanten fra menighetsrådet ga verdifulle refleksjonsbidrag hvor det viktigste nok var misjonsbefalingsperspektivet: Misjonsbefalingens utfordring er fortsatt høyst aktuell – og at *Iskyrkan* er en gylden mulighet til å la mennesker og den kristne tro møtes. Selv fikk jeg anledning til å eksponere at *Iskyrkan* kan være viktig på et personlig plan – som et møtested mellom Gud og mennesker uavhengig av kirketilhørighet. For meg ble det et annerledes møte – som jeg er svært takknemlig for.

Teoretisk refleksjon, talldokumentasjon og formaliteter må ikke overskygge den genuine anledningen til å tilby et møtested mellom Gud og mennesker. Det er gode muligheter for å utvikle *Iskyrkan* videre – i Misjonsbefalingens ånd.

Seminaret i Jukkasjärvi 1997 ble entydig vellykket. Dette hadde ikke vært uten den gode organiseringen og praktiske tilretteleggingen.

Tillegg: Kan boka *Mørkets og kuldens rike: Tekster i tusen år om Nord-Norge og nordlendingene*, redigert av Nils M. Knutsen (Tromsø: Cassiopeia 1993) være en aktuell kilde for utvikling av en teoretisk forståelse av det å bo her nord – i kulde, mørke og skaperverket?

Tores refleksjoner:

Faglig sett var seminaret innholdsrikt og rettet mot et område som ikke ofte er gjenstand for forskningsmessig vurdering: Guds åpenbaring i et vinterlandskap preget av kulde, snø og is. Jeg tror de fleste konkluderte at nettopp åpenbaringsperspektivet gjorde at vinterlandskapet likevel kunne fylles av varme, snøen og isen til tross, tror jeg var forholdsvis enstemmig. Det var videre svært positivt at invitasjonen omfattet flere enn teologer og religionsvitere; tilstedeværelsen av fagpersoner fra andre vitenskapstradisjoner, kunstnere, representanter fra menigheten og reiselivsfolk bidro til tverrfaglige analyser som øket verdien av seminaret betydelig.

I ettertid undrer jeg på om *Iskirken* og tenkningen omkring den hadde vært mulig andre steder enn på Nordkalotten. Lenger sør arrangeres friluftsgudstjenester på fjellet og inne i fjellstuer. Jeg kunne muligens også tenke meg at noen kunne finne på å bygge noe som liknet Iskirken og brukte den til kirkelige formål. Men jeg har vanskelig for å forestille meg at forestillingene omkring ville være de samme. Verken de økologiske («lånet fra naturen») idéene eller forestillingen om at Guds ånd kan uttrykkes i is og snø, ville jeg vente å finne igjen. Spørsmålet som reiser seg for meg, er om Iskirken muligens uttrykker det religiøse kulturmøtet som bare finnes i de nordeuropeiske områdene (med et mulig unntak av deler av Alaska), der vestlig og østlig kristendomsforståelse møter en førkristen religiøsitet som er dypt forankret i menneskets avhengighet av naturen. Her faller ikke grensene i den religiøse kulturgeografien sammen med de nasjonale grensene; forskjellene mellom sør og nord innen det enkelte land er større enn mellom ulike land i aksene øst-vest. Dette er imidlertid spørsmål som krever omfattende kirkehistorisk og religionsvitenskapelig forskning, før sikre konklusjoner kan trekkes.

Av grunner jeg har anført ovenfor er *Iskirken* interessant fordi den gjør det vanskelig å forholde seg forskningsmessig nøytralt til området det forskes på; hva er vitenskapelig analyse og hva er religiøs erfaring? Av samme grunn inkluderer Astrid og jeg også noen religiøst orienterte refleksjoner.

Noen religiøst orienterte refleksjoner.

Astrid Bråthen, Spesialpedagog Alta kommune, Norge

Astrids inntrykk, tanker og følelser etter besøk i *Iskyrkan* / vinterkapellet.

Første gang vi besøker *Iskyrkan* denne helgen er klokken straks 09. Det er 10 kuldegrader ute. Et lett skydekke gjør det fortsatt lett grålyst ute. Det blir et sterkt møte med skaperverket og Skaperen! Vi besøker *Iskyrkan* flere ganger – hver gang blir opplevelsen sterk og utvidet.

Iskyrkan er en del av Igloo-anlegget / Ishotellet i Jukkasjärvi . Årets kapell er det femte. Hvert år er kapellet ulikt de tidligere som en følge av at menneskene som skaper dette stedet får arbeide ut i fra motivasjon / inspirasjon, erfaring. Kunstnerens årvåkenhet og respekt overfor naturens eget materiale er svært viktig for det genuine uttrykket kappellet har/gir.

Det var en sterk opplevelse å komme inn i dette rommet – så annerledes enn alt annet jeg tidligere har fått erfare. Elementer som skapte denne annerledesheten er:

- * Farger/fargeløshet – ingen andre farger enn dem som materialet i seg selv gir avhengig av lys/mørke. Det som er hvitt om kvelden er mørkt om dagen (sne), mens isen leder dagslyset inn i rommet i isklart fargespill i nyansene blankt til dypt turkis. Så uendelig mange nyanser og variasjoner av «bare» is, sne og vann.
- * Dagslyset gir *Iskyrkan* et annet uttrykk enn kveldsmørke. Lyset har *andre* muligheter i is, kulde og mørke.
- * Naturens eget mønster blir utnyttet av kunstneren – isblokkenes indre mønster blir respektert og integrert i utformingen av søyler og gjenstander. fascinerende å få oppdage naturens egne grafikk-mønstre på denne måten..
- * Renhet – det rene og hvite lyset blir forsterket av stearinlysene og oljelampenes rene flammer – .
- * Stillheten – sneen tar imot lyden; stillheten blir så tydelig og god.
- * Kulde – for å kunne være her, krever det at man er godt påkledd; kulden er en

forutsetning.

- * «Lånt» materiale – kanskje det mest fantastiske – økologi i praksis, økologi til å forstå. Vann og is «lånes» fra elva/vannet som anlegget er plassert på bredden av. Det tilsettes ingen kunstige stoffer, men bearbeides mekanisk og manuelt for å kunne få egnet materiale. Når vinteren må vike for vår og sommer, smelter anlegget sakte, men sikkert ned – og vannet renner tilbake til elva og fortsetter i sitt naturlige kretsløp.
- * Bare en kort stund – så er ikke dette kapellet mer. Grip øyeblikket og stemningen – det kan ikke utsettes til neste gang du kommer forbi. Øyeblikket har vi – det er godt å være i det.

Sne, is og kulde blir så annerledes – det blir så sterkt å få oppleve noe så positivt og nytt – av disse elementer som vi vanligvis betrakter som negative og motsetning til alt som er godt og tjenlig. Forutsetningene for dette kapellet er først og fremst vann og luft – hovedforutsetninger for alt liv – i tillegg til menneskers engasjement og kreativitet. Så genialt, så enkelt, så økologisk.

Gud kommer så nær! Jeg er midt i Guds Skaperverk – på en måte jeg aldri har vært i før! Selv om sne, is og kulde kan oppleves fint og sterkt ute i naturen, er denne midlertidige konstruksjonen en fantastisk mulighet til å se Skaperverket med nye øyne. Gud er her!

Blikket fanges stadig inn av det nakne korset. det utvetydige symbolet på Jesu lidelse, død og oppstandelse for alle mennesker – uansett etnisitet og tilhørighet til tid. del i Guds rike.

Det blir så nytt og nært i dag; Jesus døde og sto opp også for min skyld. Av nåde kan jeg få ta del i dette – gjennom tro. Herre jeg tror! Vis du meg veien videre!

TAKK FOR ISKIRKEN!

Jukkasjärvi, lørdag 22.2.97.

Nåde, gudstjeneste og tjeneste (2 Kor 6:1-10).

Preken av Tore Meistad.

Ingen som kommer inn i *Iskirken*, unngår å kjenne at de er på et særskilt sted. Mange får en spesiell kjensle av å være Gud nær, at de er på et hellig sted. Hva er bringer denne kjenslen fram i oss? Er det de kristne symbolene, korset, lysene; skriftlesningen og salmesangen, eller den spesielle arkitekturen og byggematerialene?

Jeg kan bare svare for meg selv, her jeg står, totalt omsluttet av snø og is. Det er ikke kulden jeg kjenner mest på. Men jeg har en slags total opplevelse av å være omsluttet av Gud selv.

Snøen og isen består av vatn og oksygen, som jeg er helt avhengig av for å leve. Jeg kan klare meg lenge uten mat, men jeg kan ikke klare meg lenge uten drikke. Situasjonen blir enda mer dramatisk, dersom jeg ikke får luft, om jeg ikke får *andas*. Etter få minutter uten luft begynner jeg å dø.

I går ble det døpt et barn her. Mer synlig kan vi ikke demonstrere Guds nåde. Dåpen skjer i vatn og ved *Guds belige ande*. Men dette er jo det samme ordet som vi bruker om vår egen *andning*.

Er dette årsaken til at jeg kjenner meg omsluttet av Gud når jeg er her? Gud som har skapt meg, har også skapt vatnet og luften, slik at jeg kan leve. Hver eneste gang jeg drar *anden*, hviler jeg i Guds nåde, er jeg i Guds *ande*. Jeg er både omsluttet av og fylt av Guds nåde. Hvert eneste sekund oppholder Gud mitt liv. Derfor er livet ingen selvklar ting, men et uttrykk for Guds nåde. Det gir meg et ansvar for hva jeg bruker livet mitt til.

Paulus formaner i dagens prekentekest: Vi må ikke ta i mot nåden slik at den blir uten frukt. Hva mener han med det? I resten av prekentekesten taler han om to ting. Først slår han fast at nå er frelsens tid, i dag. Det betyr at Gud møter oss med sin

nåde i dette øyeblikk. Frelsen er full og fri, Guds store favn er åpen, Jesus Kristus har åpnet vegen for oss. Paulus oppfordrer oss med andre ord til å åpne oss for Guds frelsende nåde og leve i den her og nå.

Deretter taler han om Guds tjenere. Hvem er det? Misjonærer og diakoner og prester og biskoper? Ja, de også. Men først og fremst mener han oss, vi som hører budskapet han formidler.

Denne helgen har det vært et seminar om *Iskirken* her i Jukkasjärvi. I går sa en av innleiderne: En fullverdig kirke består av vitnesbyrd, liturgi og diakoni. *Iskirken* har de to første; her er både prekener og forvaltning av sakramentene. Men hvor er diakonien?

Det er sikkert mulig å knytte en eller annen form for diakonal virksomhet til *Iskirken*, for eksempel en beredskap for mennesker som besøker kirken, og som søker nærhet, fellesskap eller omsorg. Det ville gjøre kirken fullstendig.

Men kanskje kan *Iskirken* også hjelpe oss til å forstå Paulus på en litt annen måte. Når Gud omslutter oss og fyller våre liv med sin nåde, er det ikke bare for vår egen del. Dersom vi tror det, tar vi i mot nåden slik at den ikke bærer frukt for andre enn oss selv. Men om vi ser at Gud gir oss nåden også for vår nestes del, bærer den frukt i mange fold.

Her gir Gud meg liv. Her er både vatn og oksygen. Men det er ikke her jeg skal leve. Jeg skal leve blant menneskene utenfor kirken. Jeg har ikke fått livet for meg selv, men for andre.

Kristenlivet er som en fugl med to vinger. Den ene vingen er gudstjenesten. Uten den er det vanskelig å leve som en kristen. Men med bare gudstjenesten vil fuglen fly skjevt og etter en stund falle til jorden. Den andre vingen er tjenesten. Du skal ikke tenke at denne gudstjenesten er slutt, når vi går fra hverandre. Da fortsetter den gjennom tjenesten. Vi har alle et personlig ansvar for å oppfylle kirkens diakonale oppgave.

Heldigvis er det ikke bare her i *Iskirken* at Gud omslutter oss. Gud er oss aller nærmest uansett hvor vi er, også i tjenesten. Det er ikke slik at frelsen er en nådens gave og tjenesten består av krav som kommer etterpå. Tjenesten i verden er også et uttrykk for Guds nåde, for at Gud vedkjenner seg oss og innbyr oss til å være Guds forlengede arm til menneskene.

Så er frelsen her, og du kan ta i mot den og la Gud fylle deg helt med sin nåde. Og tjenesten? Den ligger foran oss.

(*Iskyrkan*, Jukkasjärvi, Sverige, søndag formiddag 23. februar 1997; manuskriptet ble til under selve seminaret og er preget av inntrykkene fra det.)

Meditation i Iskyrkan, Jukkasjärvi 1995.02.25.

Biskop Rune Backlund, Luleå stift.

Här en källa rinner,
säll den henne finner!
Hon är djup och klar,
gömd, men uppenbar.

Andens törst hon släcker
och i hjärtat väcker
frid och stilla ro,
kärlek, hopp och tro.

Ja, uti dess flöden
gives bot mot döden:
i dess friska flod
blir min vilja god.

Du Guds kärleks källa,
du skall evigt välla,
evigt hälsosam
skall din flod gå fram.

PsB86 246:1-4.

I Guds – Faderns, Sonens och den heliga Andens namn!

Möjligen finns det något bibelord om is. Däremot talas det mycket om ”isens släkting” – vatten – i Bibeln.

Is är ju inte minst norr om polcirkeln en vanlig form av vatten med många underbara och tänkvärda egenskaper. Isläggningen har sin tid. Den blanka nyisen har sin skönhet och erbjuder långfärdsskridskoåkaren oförglömliga upplevelser. Den tjocka, bärande och förenande isen, där Torne älv är ett utomordentligt exempel, har sin tid.

Bibelns begreppsvärd är långt borta från både Syd- och Nordpolen. Ändå är jordens Skapare lika mycket arktisk som tropisk. I Guds bilderbok finns vatten i alla dess former, också i fruset tillstånd. Det är inte endast sommaren som predikar om Gud. En klar, kall och solljusgnistrande vinterdag är minst lika paradisisk som en het sommardag.

På den blanka isen kom under senhösten ett vitt, isolerande täcke bestående av frusna iskristaller, där varje snöflinga är ett originalkonstverk. Nyligen hade vi i

Luleå stift besök av biskop Thomas från den koptiska kyrkan i Egypten. Han var helt fascinerad av den rena, vita snön. Gång på gång hörde vi honom säga: ”ert land är vackert ... Som kristna bör ni i er vandel vara som snö – rena – strålande och vackra ...”.

Snart skall vattnet skifta form igen. Snöflingorna skall smältas ner och från sina källflöden skall Torne älv fyllas till brädden på sin frustande och mäktiga forsfärd till havet.

Älven, floden finns omtalad i Bibeln. I Uppenbarelseboken 22:1 läser vi: ”Och han visade mig en flod med livets vatten, klar som kristall, som rann från Guds och Lammets tron.” Älven är en hälsning från källor där den rinner upp. Den för med sig liv till de byar och samhällen den bevattnar. Den öppnar en bred, levande väg ut till världshavet och till jordens alla folk. Den förenar. Älven är också ett hem för fiskarna, laxen, harren, strömstaren, bävern och uttern. Vad kan vara vackrare än en norrlandsälv i all sin urkraft!

När jag ser isen, snön och smältvattnet i alla dess former och förvandlingsnummer, då kommer jag i kontakt med många andliga gåvor och välsignelser.

– Himlagåvan vatten ökar min förundran och tillit för Skaparen. Psalmens ord blir så verkliga: ”Allt ju vilar i min Faders händer, skulle jag som barn väl ängslas då ...”

– Guds Ord liknas vid regnet och snön. ”Ty liksom regnet och snön faller från himmelen och inte vänder tillbaka dit igen, förrän det har vattnat jorden och gjort den fruktsam ... så skall det vara med mitt ord som utgår ur min mun: - det skall inte vända tillbaka till mig fåfängt, utan att ha utfört det som jag hade sänt ut det till.” Jes. 55.

– Här i iskyrkan döps många barn. I dopskålen finns det varma, renande vattnet som är förenat med Guds rika löften om välsignelse, nåd, ja, ”liv och åter liv”. I dopets stund tackar vi Gud både för fostervattnet såväl som dopvattnet. Vi tackar Gud för dopets gåva och dess gudomliga och därför bestående vattenstämpel. Vi tar också till oss dopbefallningens oavslutade uppdrag: ”Gå ut och gör alla folk till lärjungar; döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla bud jag har gett er!”

– Hos evangelisten Matteus läser vi: ”och han tog en bägare, och efter att ha tackat Gud, gav han den åt dem och sade: ‘Drick av den alla. Detta är mitt blod, förbundsblodet, som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse’ ”. Även om nattvardskalken innehåller vin, så är huvudbeståndsdelen vatten. Från den gamla kyrkan har vi lärt oss att vinet betecknar det gudomliga och vattnet det mänskliga, liksom Jesus Kristus i sin person förenar guda-människan.

Så är kristenhetens viktigaste sakrament, dopet och nattvarden, ingenting mindre än bärare av nåden och förmedlare av förbundet med Gud. Vilken hög och ädel uppgift har inte vattnet i alla dessa former fått!

Det gäller också isen med vilken konstnären utsmyckat kyrkans korvägg med ett underbart iskors, eller altaret, dopfunten, predikstolen och den sjuarmade ljusstaken – alla tillverkade i det hårdfrusna och ändå så levande ismaterialet. Vi tackar Gud för denna isiglookyrka. Den står här vid Torne älv uppförd till Guds ära och blir till glädje och uppbyggelse för Guds folk i församlingen och för gäster från många länder.

I samhället och varhelst man kommer i världen finns bland människor en törst efter livets vatten, efter mening och hopp. Därför ber vi:

”Gud, låt mig bli en fåra för strömmen från livets källa.
Förvandla mig till att vara en vattenbärare i Törstens värld.
Låt mig få tömma mitt livs vattenkruka till liv och välsignelse för
människor och djur, växter, luft och vatten ...” Amen!

Som en härlig gudomskälla, rik och mäktig, djup och stor,
är den kärlek, nåd och sanning, som i Jesu hjärta bor.
Han har öppnat pärlporten, så att jag kan komma in.
Genom blodet har han frälst mig och bevarat mig som sin.

En gång som en jagad duva, som en sårad hjort jag var,
men ett djupt förkrossat hjärta Jesus ej förskjutit har.
Han har öppnat pärlporten, så att jag kan komma in.
Genom blodet har han frälst mig och bevarat mig som sin.

Under över alla under! Allt förlät han mig en gång.
Om hans underbara godhet glad jag sjunger nu min sång.
Han har öppnat pärlporten, så att jag kan komma in.
Genom blodet har han frälst mig och bevarat mig som sin.

När en gång i livets morgon till den gyllne port jag når,
då för Jesu stora kärlek ock för mig den öppen står.
Han har öppnat pärlporten, så att jag kan komma in.
Genom blodet har han frälst mig och bevarat mig som sin.

PsB86 235:1-4

(Predikan av Biskop Backlund i samband med visitation i Jukkasjärvi församling febr. 1995.)

ECOLOGY OF SPIRIT

Forskningsseminar - «Turisten i Iskirken. En tverrfaglig fortolkning av iskirkens plass og funksjon i relasjon til den moderne turistnæringen» Februar 1997

Rapport utarbeidet av Roald E. Kristiansen for medlemmer av nettverket "Ecology of Spirit: Contacts and Contradictions in the Spiritual Life of the Barents Region Peoples"

Bakgrunn

Under de såkalte «Lomonosovdagene» i Arkhangelsk, november 1996, ble det samtalt om mulighetene for å arrangere et forskningsseminar i Jukkasjärvi over temaet «Iskirken» i løpet av vinteren 1997. Dette seminaret ble avholdt i tiden 22-23. Februar 1997 med base i hjemmet til Sölve Anderzén og arbeidsmøter i Jukkasjärvi hotells konferansesal og i Jukkasjärvi kirkes forsamlingsgård.

Kontekst

I vintermånedene bygges det i Jukkasjärvi i Nord-Sverige opp et kulturlandskap med bygninger og skulpturer i is og sne som årlig tiltrekker flere tusen turister. Hovedbygget er et 1000m² stort hotell som inneholder soverom der gjester kan overnatte innpakket i reinskinn, en is-sauna der temperaturen kan komme opp i 40 C, en (Absolut) is-bar, et golf-rom og en kino. På samme området har det siden

sesongen 1992/93 også vært bygd en kirke av sne og is der sognepresten (kyrkoherden) holder gudstjenester, forretter vielser og døver barn. I sesongen 1995/96 forteller statistikken at det ble døpt 16 barn i Iskirken og 19 par ble viet der. Antallet kirkegjester ved slike «offisielle» anledninger var samme sesong 1253 personer. I tillegg kommer alle de øvrige besøkende som gjester stedet. En regner med at kirken har et totalt besøk på ca. 30.000 personer årlig. Kirkens utforming varierer fra år til år, men alt inventar har det til felles at de er skulpturert kun i materialene is og sne av en regional kunstner. Kirkegjestene sitter på benker dekket av reinskinn og der er plass til ca. 30 sittende gjester foruten like mange stående.

Deltagere

Seminaret samlet totalt 20 deltagere fra følgende institusjoner:

Høgskolen i Finnmark, Norge.

Astrid Bråthen	Spesialpedagogikk (Alta kommune).
Lilly-Anne Elgvin	Praktisk teologi (læstadianisme).
Tore Meistad	Kirke- og teologihistorie.
Roald E. Kristiansen	Teologi- og religionsfilosofi.
Bernt Roughvedt	Kirkehistorie.

Kirken i Norge og Sverige.

Klaus Gjukastein, Tromsø	Den norske Kirkes Barentssamarbeid.
Jan-Erik Johansson, Kiruna	Kyrkoherde, präst i Iskyrkan.
Lisbeth Johansson, Kiruna	Kyrkvärd i Iskyrkan
Sören Lund, Kiruna	Ordförande i kyrkorådet Jukkasjärvi församling
Timo Vilgats, Kiruna	KR-ledamot Jukkasjärvi församling.

Lund Universitetet, Sverige.

Elisabeth Gerle	Teologi og etikk.
-----------------	-------------------

Tromsø Universitet, Norge.

Elisabeth Opsvik (m/ektefelle)	Antropologi
Ellen Roberg	Kunsthistorie, museums pedagogikk.
Åse Sørgård	Arkeologi

Umeå Universitet, Sverige.

Sölve Anderzén, seminarleder	Kirkehistorie
Carl-Gustaf Carlson	Systematisk teologi.
Margaretha Attius Sohlmann	Slavisk språk og kultur.

Lokale deltagere:

Barbro Behm	Is-skulptør, kunstner.
-------------	------------------------

Yngve Bergkvist

Reiseliv, VD Jukkas AB.

Program

Fredag 21. Febr.

Ankomst til Jukkasjärvi i løpet av kvelden.

Lørdag 22. Febr.

- 08:00 Frokost
- 09:00 Morgonsamling i Iskyrkan
- 09:30 Vandring i islandskapet med omvisning i Ishotellet og Iskirken.
- 10:30 Dialog. Barbro Behm, konstnär & Yngve Bergkvist, Jukkas AB.
«Vinter / snö / is som konst. 'Det skapade' - rum och ljus - mångdimensionellt».
«Vinter / snö / is som turism. Ideologi, ekonomi, strategi - regionalt / nasjonalt / internasjonalt».
«Vinter / snö / is som næring. Samtal om en resurs med hög utvecklingspotensial».
- 12:00 Lunsj
- 13:30 Forelesning: «Sne og is som religiøse metaforer for mening»
Roald E. Kristiansen, Høgskolen i Finnmark.
- 14:30 Forelesning: «Iskyrkan - en vision i funktion som tradition»
Jan-Erik Johansson, Kyrkoherde, Jukkasjärvi församling.
- 15:00 Kaffepause.
- 15:30 Forelesning: «Iskyrkan och pastortalogisk praxis»
Sölve Anderzén, Umeå universitetet.
- 16:15 Diskusjon: «Iskyrkan -en resurs i församlingens pastortalog program»
Timo Vilgats, KR-ledamot Jukkasjärvi församling.
- 17:00 Dåpsgudstjeneste i Iskirken.
- 18:00 Middag
- 20:00 Planleggingsmøte i nettverket «Ecology of Spirit»

Søndag 23. Febr.

- 09:00 Forelesning: «Forkynnelse i et vinterlandskap. Lars Levi Læstadius' bruk av vintermotiver i sine prekener».
Lilly-Anne Elgvin, Høgskolen i Finnmark.
- 09:45 Samtale og strategier til tolkningen av Iskirkens plass og funksjon.

11:00	Gudstjeneste i Iskirken. Preken ved Tore Meistad, HIF.
12.00	Lunsj m/avslutning.
13:30	Avreise.

Gjennomføring og evaluering

Programmet ble gjennomført i henhold til intensjonene.

Skapelsens forgjengelighet

Møtet med kunstneren og is-skulptøren Barbro Behm og reiselivsrepresentanten Yngve Bergkvist ga et overbevisende inntrykk om personer med et lidenskapelig engasjement for sitt arbeid med Iskirken og dens plass i ishotell-prosjektet. Samtalene i seminargruppen fokuserte i vesentlig grad på opplevelse av is og sne som materiale for kunstnerisk utfoldelse og meningstyding. Særskilt ble det samtalt om betydningen av å forholde seg til materialets forgjengelighet og de særegne kvaliteter som is og sne formidler til både kunstner og besøkende. For kunstneren som arbeider gjennom hele vinteren med Iskirken og dens elementer, er det ikke knyttet noen følelse av vemod eller sorg til at det hele smelter og blir borte når våren kommer. I stedet ble det uttrykt at når isen smelter kjennes det både naturlig og «skönt». Etter en lang, kald og hvit vinter er det «underbart» at det igjen blir varmt og grønt. Teologisk sees Iskirken i et skapelsesperspektiv: kulden gjør at elvevannet fryser og blir til is. Kunstneren låner dette materialet for en tid og former det slik at det kan symbolisere og formidle noe mennesket opplever som betydningsfullt og viktig. Deretter leverer en materialet tilbake til elven når våren kommer og lar det forsvinne sammen med all annen sne og is. Så til vinteren får en nytt materiale tilbake og kan fortsette skapelsesprosessen.

Nærhet til natur

Sneens og isens kontrastfylte kvaliteter formidler noe vesentlig til både kunstner og den som besøker Iskirken. Isen absorberer f.eks. lyd og gjør kirken til et stille sted å være. Dessuten viser fargene i isen store skiftninger fra time til time og fra dag til dag. I Iskirken søker mennesket – og kan finne! – det rene, enkle og stille. Materialets beskaffenhet påvirker den besøkende og ens sinnsstemning. Dette gjør Iskirken særskilt egnet som meditasjonsrom og understreker hvordan menneskets indre liv, ens «mentalitet», samstemmes med livsvilkårene. Turisten som sitter i Iskirken møter i det sneskapte rommet en fred der en kommer nær natur-elementene is og sne i en meditativ sinnsstemning som kan bevirke en ny og dypere forståelse av disse elementene. En kan f.eks. få en bedre forståelse av hvor nødvendig det å omgås naturen ved holdninger preget av vennskap, respekt og tålmodighet. Iskirken fremmer et nærmere forhold til naturen og de vinterlige elementene en besøkende kan føle som «fiendtlige»: kulde, uro, frykt, ensomhet, kjedsomhet. Gjennom sitt fysiske nærvær fremmer Iskirken en nærhet til natur og

klima som gjør livet på Nordkalotten mer «naturlig» og forståelig for den besøkende. En kan forstå at alt i livet har sin plass og at selv forgjengeligheten har sin meningsfylte funksjon midt i skapelsesprosessen. Mennesket må i sin livsinnstilling samstemmes med livsvilkårene dersom det skal overleve og Iskirken skaper et «rom» der denne livsinnstillingen kan modne seg fram og finne en uttrykksform. Den hjelper mennesket til å se nærheten til den skapte natur og til å se seg selv i lys av naturen, forgjengeligheten og evigheten.

Iskirken og turistene

Yngve Bergkvist, representant for turistnæringen, formidlet troen på at den moderne turistnæringen kunne være en betydningsfull kilde til at mennesker fortsatt kunne leve i nordområdene selv om det industrielle samfunnet og den tradisjonelle gruvedriften nå er i ferd med å miste sin betydning som samfunnets næringsgrunnlag. Han la også vekt på å ha kirken med i turistnæringen og håpet at Iskirken kunne bli en permanent medarbeider i presentasjonen av Jukkasjärvi. Seminaret bekreftet dette anliggendet og håpet at Svenska Kyrkan gjennom sine prioriteringer kunne se på Iskirken som et satsingsområde på linje med f.eks. Vegkirker, for å presentere kirken og dens budskap for dagens mennesker.

Både Jan-Erik Johanssons og Sölve Anderzéns forelesninger betonte nødvendigheten av å gjennomtenke Iskirkens struktur og form slik at en kunne få en best mulig presentasjon av Iskirken som kirke. Ettersom Iskirken tydelig har fått en særskilt betydning som meditasjonsrom mer enn som forsamlingsrom, er utformingen og bruken av symboler i kirkerommet (og utenfor?) et viktig anliggende for både kunstneren selv og for Den kristne kirke som akkurat her synliggjøres i form av en lokal kirke av is og sne.

Sakral semiotikk

Seminaret for øvrig fokuserte på ulike aspekter knyttet til Iskirken, dens form og funksjon, og dens bruk av byggematerialer. Roald E. Kristiansen diskuterte bruken av is og sne som religiøse symboler i lys av de bibelske skriftene, norrøn tradisjon og nyere litteratur. Spørsmålet om en kan oppfatte sne og is som sakramentale symboler, dvs. om de kan sees på som formidlere av en guddommelig nåde eller virkelighet, ble drøftet. Teologisk har en liten erfaring med å bearbeide religiøs symbolbruk som ikke har direkte forankring i kirkens tradisjon. Ved Lunds universitetet har en imidlertid begynt å arbeide med muligheten for å utvikle en teologi knyttet til de vinterlige elementene sne og is, og ved Høgskolen i Finnmark har en i de siste tre årene arbeidet med kontekstuell teologi forankret i livsvilkårene lengst i nord. Seminaret uttrykte et ønske om å kunne arbeide videre med slike teologiske problemstillinger og fra Lunds universitets side vil en arbeide for å arrangere et seminar der en kan fortsette denne diskusjonen omkring kontekstuell teologi i et vinterlandskap.

Vinterlandskapet sto sentralt også i Lilly-Anne Elgvins forelesning. Lars Levi Læstadius var selv født og oppvokst i et arktisk landskap og var dermed fortrolig med en natur preget av sne og is. Hans bruk av vinterlige symboler vil være viktige kilder til innsikt i den teologiske bearbeidelsen av vinterlandskapet «semiotikk» (religiøse symbolspråk). Også den øvrige læstadianske tradisjon bør undersøkes med henblikk på å klarlegge hvordan den religiøse symbolbruk er blitt påvirket av den arktiske vinteren og eventuelt på hvilken måte en slik symbolbruk kan tolkes i en systematisk-teologisk sammenheng i form av en kontekstuell teologi. I denne sammenheng vil det være av stor betydning å få klarlagt den samiske «semiotikk» knyttet til is og sne som meningsskapende og meningsbærende symboler. Det samme gjelder bruk av is og sne som symboler i en russisk kontekst. Forskningskontaktene ved Universitetet i Arkhangelsk vil forhåpentligvis kunne besvare sistnevnte spørsmål.

Oppfølging

Deltagerne ga et utvetydig signal om at seminaret hadde vært opplevd som både viktig og nyttig ved at en hadde fått en ny forståelse av temaet natur og religion gjennom fokuseringen på Iskirken. Det hadde også blitt opplevd som spennende å studere kirken i lys av moderne turistnæring, en sammenstilling som det kan være nyttig å følge opp også i andre sammenhenger, jfr. nedenfor. Seminaret ønsket seg en oppfølging av diskusjonene som følger:

Innsendte rapporter

I tillegg til de forberedte rapportene som ble fremlagt ved seminaret, ønsket man en 2-4 siders refleksjonsrapport fra hver av deltagerne som underlag for den videre bearbeidelse av temaet. Disse rapportene sendes til Sölve Anderzén innen 4-6 uker.

Publikasjon

Det forberedte materialet med de innsendte rapportene vil danne grunnlaget for en publikasjon om Iskirkens historie, egenart og teologi. Sölve Anderzén vil være redaktør for denne publikasjonen.

Videre planer

1. Snø-teologi. Lund Universitet ønsker å kunne innby til et seminar over temaet «snø-teologi». Sammen med prof. Åsulv Lande vil Elisabeth Gerle følge opp denne muligheten og eventuelt innby til seminar.
2. Religion og natur. Sne og is er utpregede forgiengelige elementer fra naturen en kan bruke til å skape et kirkebygg og danner dermed en særskilt vinkling for utforskningen av religiøse uttrykksformer. Av motsatt karakter har en stein og fjell – elementer fra naturen som ikke forand-

rer seg nevneverdig og i sin uforanderlighet gir helt andre assosiasjoner og dermed mulige meningstolkninger. På Nordkapp har en f.eks. et kapell inne i fjellet som også kan gjøres til gjenstand for et studium av funksjon innenfor en voksende turistnæring og hvilken religiøs meningstydning en kan gjøre seg ut ifra de elementene som der er tatt i bruk. Roald Kristiansen vil følge opp en slik mulighet via Den norske kirke og/eller reiselivsfaget ved Høgskolen i Finnmark.

3. Hellige steder.

Flere muligheter til å foreta analyser og undersøkelser vedrørende mulige relasjoner mellom kirkelig tradisjon og moderne turisme finnes også, f.eks. i Neiden (det gresk-ortodokse kapellet) og i Petchenga (klosteret). Med en temaformulering som «Hellige steder» kunne en gjennomføre tilsvarende seminarer i dette området sammen med religionsforskere fra hele Nordkalotten (Sverige, Finland, Norge og Russland) i samarbeid med turist- og reiselivsnæring dersom det skulle være mulig/ønskelig. «Hellige steder» kan omfatte et mangfold av steder med tilknytning til religiøs erfaring som f.eks. minnesmerker, kirker og kirkegårder, offerplasser, m.m.

SCRIPTUM

1. Egil Johansson: BOKSTÄVERNAS INTÅG. Artiklar i folkundervisningens historia. I. 28 s. 1988. Pris: 20 kr.
2. Daniel Lindmark: BARNAUNDERVISNINGEN I HÄRNÖSANDS STIFT speglad i uppfostringskommitténs enkät 1813. 86 s. 1988. Pris: 40 kr.
3. Sten Henrysson: LAPP ELLER NYBYGGARE? 11 s. 1988. Pris: 20 kr.
4. Karin Snellman: Förteckning över ERIK NORDBERGS ARKIV. 39 s. 1988. Pris: 30 kr.
5. Sten Henrysson: "LÄSTE LUTHERI CATECHES PÅ LAPSKA". Om religions- och läsundervisning i Jokkmokks socken före folkskolans införande. 31 s. 1988. Pris: 30 kr.
6. Tuuli Forsgren: SAMISK KYRKO- OCH UNDERVISNINGSLITTERATUR I SVERIGE 1619-1850. 2 uppl. 66 s. 1988. Pris: 40 kr.
7. Egil Johansson: KUNSKAPENS TRÄD. Artiklar i folkundervisningens historia. II. 73 s. 1988. Pris: 40 kr.
8. Ulf Drugge: OM HUSFÖRHÖRSLÄNGDER SOM MEDICINSK URKUND. Psykisk sjukdom och förståndshandikapp i en historisk källa. 40 s. 1988. Pris: 40 kr.
9. "CATALOGUS DISCENTIUM vid Jockmocks Schola, ifrån Åhr 1732. tå hon tog sin början." En bearbetad och kompletterad elevmatrikel över Jokkmokks lappskola. Utg. av Anita Alm, Tuuli Forsgren & Sten Henrysson. 23 s. 1989. Pris: 20 kr.
10. Egil Johansson: LÄSER OCH FÖRSTÅR. Artiklar i folkundervisningens historia. III. 39 s. 1989. Pris: 40 kr.
11. Sölve Anderzén: LAPPMARKEN I LITTERATUREN. Valda studier inom ett forskningsprojekt. 153 s. 1989. Pris: 50 kr.
12. Greger Fröjd & Robert Olsson: LAPPMARKENS PRÄSTER 1593-1904. En studie av bakgrund och karriär. 42 s. 1989. Pris: 40 kr.
13. Margareta Attius Sohlman: ABC-BOKEN PÅ KYRKSLAVISKA. Bokstävernans vandring i österled. 36 s. 1989. Pris: 30 kr.
14. Sten Henrysson: JOKKMOKKS LAPPSKOLAS ELEVER 1732-1846. En analys. 26 s. 1989. Pris: 20 kr.
15. Sölve Anderzén: "... FÖRA DEM TIL BÄTTRE LIUS I CHRISTENDOMEN..." Undervisningen vid Jukkasjärvi skola och i Jukkasjärvi församling åren 1744-1820. 153 s. 1989. Pris: 50 kr.
16. Daniel Lindmark & Stephanus Neib: UNDERVISNINGEN I LAPPMARKEN enligt svaren på 1812 års uppfostringskommittés enkät. 47 s. 1989. Pris: 40 kr.
17. Sam Engman: FÖLLINGE LAPPSKOLA 1748 - 1818. 26 s. 1989. Pris: 30 kr.
18. ARJEPLOGS LAPPSKOLA. Bearbetade och kompletterade elevmatriklar omfattande åren 1743 - 1820 och 1863 - 1875. Utg. av Carl-Henry Johansson & Johnny Flodin. 29 s. 1989. Pris: 30 kr.
19. Sten Henrysson: PRÄSTERNA I LAPPMARKEN FÖRE 1850. Ursprung och arbetsuppgifter. 27 s. 1989. Pris: 30 kr.
20. Daniel Lindmark: EN SKOLA FÖR STADEN, REGIONEN OCH KYRKAN. Elever, lärare och präster i Piteå skola före 1850. 133 s. 1990. Pris: 50 kr.
21. Carl-Henry Johansson & Johnny Flodin: ELEVERNA VID ARJEPLOGS LAPPSKOLA 1743 - 1820. En analys. 24 s. 1990. Pris: 30 kr.
22. Sven Lundkvist: DEN ÄLDRE SVENSKA FOLKBOKFÖRINGEN. - Harry

Lenhammar: HISTORISK OCH KYRKO-HISTORISK FORSKNING I REGIONALT PERSPEKTIV. Två föredrag vid en stiftshistorisk dag i Umeå den 26 oktober 1989. 20 s. 1990. Pris: 40 kr.

23. PRÄSTERNA OCH LIVET I LAPPMARKEN. Del 1. Sten Henrysson: Präster och skolmästare i Jokkmokks socken 1607-1850. Biografiska uppgifter. - Del 2. Carl-Henry Johansson: Släktskap och ingiften. Några exempel. 31 s. 1990. Pris: 40 kr.
24. Sölve Anderzén: JUCKASJERFWI SCHOLÆ MATRICKEL. Inrättadt wid Scholans begynnelse år 1744. En rekonstruktion. 13 + XXI s. 1990. Pris: 40 kr.
25. Sölve Anderzén: ELEVERNA VID JUKKASJÄRVI LAPPSKOLA 1744-1820. En första analys. 30 s. 1990. Pris: 40 kr.
26. Tuuli Forsgren: "...FÖRST AT INHÄMTA SPRÅKET, OCH SEDAN DERUPPÅ LÄRA SIN CHRISTENDOM..." Om finska böcker och sameundervisning i Torne och Kemi lappmarker före 1850. 45 s. 1990. Pris: 50 kr.
27. Carl F. Hallencreutz: PEHR HÖGSTRÖM OCH ANNA OLOFSDOTTER. Ett bidrag till 1740-talets samiska kyrkohistoria. 15 s. 1990. Pris: 40 kr.
28. Daniel Lindmark: LÄS- OCH SKRIVKUNNIGHETEN FÖRE FOLKSKOLAN. Historisk läskunnighetsforskning i nordiskt och internationellt perspektiv. 43 s. 1990. Pris: 50 kr.
29. Stefan Nordström: GENEALOGI OCH GENETIK. Beskrivning av sex projektområden där kyrkböcker använts i genetisk forskning. 69 s. 1991. Pris: 50 kr.
30. ÅSELE LAPPSKOLA 1732-1820. Bearbetad och kompletterad elevmatrikel. Utg. av Carl-Henry Johansson & Johnny Flodin. 33 s. 1991. Pris: 40 kr.
31. Anita Alm & Sten Henrysson: GÄLLIVARE LAPPSKOLA 1756-1850. En elevmatrikel jämte analys. 36 s. 1991. Pris: 40 kr.
32. Bengt Hjalmar Andersson: ETT BIDRAG TILL HISTORIEN OM BYN SATTER/JÄRÄMÅ I LULE LAPPMARK. 39 s. 1992. Pris: 50 kr.
33. Nils Eriksson: SAMESKOLOR INOM ÅSELE LAPPMARK. Utg. av Sten Henrysson. 373 s. 1992. Pris: 75 kr.
34. Margareta Attius Sohlman: BOKSTAVENS MAKT ÖVER SLAVISKA SJÄLAR. Uppsatser och artiklar i ämnen rörande projektet "Alphabeta varia. Tidiga ABC-böcker i skilda kyrkotraditioner". 104 s. 1992. Pris: 60 kr.
35. Sten Henrysson & Johnny Flodin: SAMERNAS SKOLGÅNG TILL 1956. 82 s. 1992. Pris: 60 kr.
36. Sten Henrysson & Johnny Flodin: SAMERNAS SKOLGÅNG: 1957 ÅRS NOMADSKOLEUTREDNING. 29 s. 1992. Pris: 50 kr.
37. Sten Henrysson: DARWIN, RAS OCH NOMADSKOLA. Motiv till kåtaskolreformen 1913. 22 s. 1993. Pris: 50 kr.
38. Egil Johansson: KAN SJÄLVA ORDEN. Artiklar i folkundervisningens historia. IV. 67 s. 1993. Pris: 60 kr.
39. Sölve Anderzén: "...ATT LÄRA THEM SOM BEHÖFWA..." Undervisning, byabön och dop i Kemi och Torne lappmarker. Två bidrag till 1700-talets kyrkohistoria på Nordkalotten. 31 s. 1995. Pris: 50 kr.
40. Gennadij Kovalenko: SVERIGE OCH RYSSLAND UNDER 1600-TALET. Några episoder ur det politiska och kulturella livet. (Rysk text med korta resuméer på svenska). 41 s. 1995. Pris: 50 kr.
41. Sven Hansson: BYABÖN OCH BÖNBYAR I GAMLA UME SOCKEN. (Umeå, Sävar, Vännäs och Vindelns socknar). 106 s. 1996. Pris: 60 kr.

42. Sölve Anderzén: TEACHING AND CHURCH TRADITION IN THE KEMI AND TORNE LAPLANDS, NORTHERN SCANDINAVIA, IN THE 1700s. 33 s. 1996. Pris: 50 kr. [Översättning till engelska av Scriptum 39.]
43. Ingegerd Stenström: Förteckning över FAMILJEN LINDERS ARKIV. 53 s. 1996. Pris: 60 kr.
44. Mari Ericsson: "ETT ÄDELT KALL BLEV DIG GIVET." Småskollärarinnorna i Jukkasjärvi skoldistrikt 1912-1930. 48 s. 1998. Pris 50 kr.
45. ISKYRKAN I JUKKASJÄRVI. Sakral symbol och pastoral funktion. Forskningsseminariet *Turisten i Iskyrkan* 21-23 februari 1997. Red. av Sölve Anderzén. 81 s. 1998. Pris: 100 kr.